

ROMANIĂ, jud. Maramures

STRATEGIA LOCALĂ
DE DEZVOLTARE DURABILĂ
2021-2027

**COMUNA
RONA DE SUS**

Date de contact ale autoritatii locale:

**Comuna Rona de Sus
str.Principala nr. 1286
cod postal 437251, Jud.Maramures**

Telefon : (0040)262-362-128

**Email : primariaronadesus @yahoo.com
secretar@primariaronadesus.ro**

Web : primariaronadesus.ro

Material realizat de ;

**ADM PROJECTCAD SRL
Tel. 0742.249.992
email:adm.projectcad@gmail.com**

Echipe de elaborare a strategiei:

**Alina Ursan - administrator
Dinuta Danciu - asistent manager
Eliza Iliuta - economist
Carina Pop - desenator tehnic**

CUVÂNTUL PRIMARULUI COMUNEI RONA DE SUS

Dragi cetățeni,

Comuna Rona de Sus, dispune de un potențial multiplu de dezvoltare, de aceea Strategia de dezvoltare locală a comunei Rona de Sus pentru perioada 2021 - 2027 prezintă acțiunile pe care administrația publică locală le va iniția pentru a crea condițiile necesare dezvoltării viitoare a comunei și relevă proiectele și oportunitățile pe care ni le oferă Uniunea Europeană. Ca parte a comunității europene, comuna Rona de Sus are nevoie de o viziune clară pentru a putea orienta eforturile proprii și de o strategie care să sublinieze rolul important ce revine valorificării potențialului de absorbție a fondurilor europene.

Încă de la începutul mandatului am fost conștient de faptul că administrația publică locală este factorul hotărâtor care, susținut de comunitatea locală, trebuie să-și propună o serie de programe pentru crearea unor condiții de viață corespunzătoare în toate domeniile de activitate. În aceste condiții, de când mi-ați acordat încrederea am susținut demersuri necesare pentru modernizarea comunei Rona de Sus astfel încât să o aduc la nivelul de comună europeană.

Obiectul major al administrației locale pentru perioada 2021-2027 și implicit al meu, ca ales al comunității, constă în găsirea de soluții la solicitările cetățenilor, prin implicarea directă în rezolvarea acestora, dar și continuarea dezvoltării comunei. Desigur, mai sunt multe de făcut, comunele sunt pentru oameni cu diverse nevoi și interese, iar datoria mea este ca tot ceea ce întreprindem să fie în beneficiul întregii comunități.

Procesul de Planificare Strategică depinde de tipul de contribuții puse la dispoziție de către cetățenii comunității. În implementarea Strategiei de dezvoltare economico-socială a comunei Rona de Sus urmărim o dezvoltare durabilă care poate fi atinsă prin promovarea oportunităților de afaceri și a investițiilor directe, dezvoltarea și modernizarea infrastructurii edilitare, mai ales a celei orientate spre comunitatea de afaceri, pentru a valorifica resursele umane și mediu înconjurător.

Îmi doresc și mi-am propus să fac tot posibilul ca fiecare cetățean să ajungă să trăiască în condiții decente, iar datoria mea este să sprijin toate proiectele ce au ca finalitate beneficiul cetățeanului. Am realizat, că trebuie să cunosc mai bine

posibilitățile de dezvoltare economico-socială ale localității unde îmi desfășor activitatea profesională, de aceea pe baza analizei condițiilor geografice, sociale, culturale actuale am elaborat o strategie de dezvoltare a comunei pe perioada 2021-2027. Proiectele viitoare vor fi realizate pentru a îmbunătăți viața locuitorilor comunei Rona de Sus.

Vă reamintesc,că scopul acestei strategii este de a demara și finaliza proiectele prin care vom reuși să modernizăm comuna din care facem parte cu mândrie.

Astfel, împreună ne vom bucura de o infrastructură stradală dezvoltată. Ca primar al comunei Rona de Sus, vă mulțumesc că m-ați sprijinit până acum și am încrederea totală că și de acum înainte vom forma o adevărată echipă și împreună, vom sărbători finalizarea oricărui proiect evidențiat în strategia de dezvoltare locală.

Adresez pe această cale mulțumiri tuturor celor care prin efortul lor au contribuit la elaborarea acestei strategii de dezvoltare locală, prin idei și opinii, care au dus la identificarea problemelor și la stabilirea priorităților. Toți cei care s-au implicat activ în acest proces ne-au ajutat pe noi, administrația publică locală, să regândim prioritățile comune, să înțelegem mai bine rolul și rostul în viața comunității noastre.

SEMENIUC ALEXA

Primarul Comunei Rona de Sus

CUPRINS

PREZENTARE METODOLOGICĂ	5
Capitolul 1. CONTEXT DE DEZVOLTARE.....	13
1.1. Context European.....	13
Politica de coeziune a UE	13
Priorități investiționale pentru perioada 2021-2027.....	13
1.2. Context Național	16
Capitolul 2. ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A JUDEȚULUI MARAMUREȘ.....	53
2.1. Scurt Istoric	53
2.2. Cadru Natural	54
2.3. Populația	55
2.4. Învățământ și educație.....	55
2.5. Economia și mediul de afaceri	56
2.6. Transportul	57
2.7. Cultura.....	58
2.8. Turism	59
2.9. Situația socială	60
Capitolul 3. ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A COMUNEI RONA DE SUS.....	61
3.1. Scurt istoric.....	61
3.2. Așezare geografică și suprafață	64
3.3. Cadru Natural	65
3.4. Populația	71
3.5. Învățământ și educație.....	74
3.6. Economia și Mediul de afaceri	75
3.7. Sănătate.....	75
3.8. Servicii publice.....	75
3.9. Transportul	80
3.10. Cultură.....	83
3.11. Turismul.....	91
3.12. Situația Socială.....	97
Capitolul 4. EVALUAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ 2014-2020 – PRECEDENTĂ	100
4.1. Portofoliu de proiecte demarate/implementate în perioada 2014 - 2020:	100
Capitolul 5. ANALIZA SWOT	101
Capitolul 6. POLITICI PUBLICE INTREPRINSE ÎN TERITORIU.....	119
6.1. Obiective generale.....	121
Capitolul 7. STRATEGIA DE DEZVOLTARE LOCALĂ A COMUNEI RONA DE SUS, JUDEȚUL MARAMUREȘ.....	129
7.1 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD).....	129

7.2	Obiectivele Strategiei de Dezvoltare Durabilă a comunei Rona de Sus.....	140
7.2.1	Obiective generale	140
7.2.2	Obiective specifice	141
7.3	Etapele metodologice principale ale elaborării strategiei:	142
Capitolul 8. ALOCAREA FINANCIARĂ.....		145
Capitolul 9. PARTENERIATUL ÎN CADRUL STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ146
Capitolul10. METODE DE IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ ÎN PERIOADA 2021-2027.....		147
Bibliografie		149

PREZENTARE METODOLOGICĂ

Dezvoltarea durabilă este un obiectiv fundamental al Uniunii Europene. Scopul abordării este îmbunătățirea continuă a calității vieții și a bunăstării generațiilor prezente și viitoare, printr-o abordare integrată între dezvoltarea economică, protecția mediului și justiție socială.

La nivelul Uniunii Europene, dezvoltarea durabilă a devenit obiectiv asumat începând cu 1997, prin Tratatul de la Maastricht, în anul 2001 a fost adoptată Strategia de Dezvoltare Durabilă la Gotheborg, iar în 2006 a fost adoptată Strategia de Dezvoltare Durabilă a Uniunii Europene revizuită. Atingerea obiectivelor dezvoltării durabile nu se poate realiza fără o schimbare de mentalitate a oamenilor și fără comunități capabile să utilizeze resursele în mod rațional și eficient și să descopere potențialul economic al economiei, asigurându-se prosperitate, protecția mediului și coeziune socială.

Strategia de dezvoltare locală a comunei RONA DE SUS prezintă caracteristicile localității, o analiza amplă a resurselor și oportunităților comunei prezentând astfel cadrul în care se va realiza progresul în următorii ani în vederea îmbunătățirii calității vieții locuitorilor. Elaborarea strategiei de dezvoltare locală reprezintă unul dintre cei mai importanți pași care susțin procesul de dezvoltare locală, deoarece o astfel de strategie are ca scop stabilirea unor priorități pe termen mediu și lung spre care se orientează efortul de dezvoltare al comunității locale în viitor. Elaborarea strategiei a fost realizată cu sprijinul colectivului Primăriei Rona de Sus. Toate datele au fost preluate din cadrul departamentelor din Primărie, de la Direcția Județeană de Statistică Maramureș și de pe site-ul oficial al Primăriei Comunei Rona de Sus.

O strategie de dezvoltare locală prezintă diferite alternative de dezvoltare, posibile scenarii de dezvoltare locală cu scopul de a maximiza potențialul local. O planificare strategică asigură prioritizarea proiectelor în funcție de nevoile comunității și folosirea corectă a resurselor limitate de care aceasta dispune.

Scopul unei strategii de dezvoltare locală este de a analiza într-un mod structurat și coerent posibilitatea și oportunitățile autorităților publice locale de a iniția, implementa și de a susține obiective trasate la nivel local. Strategia de dezvoltare locală are la bază caracteristicile localității, o analiză asupra domeniilor de interes ale localității (turism, cultură, investiții, populație, infrastructură, sănătate) și o analiză socio-economică amănunțită (identificarea resurselor, analiza structurii

pieței forței de muncă, stabilirea profilului populației cât și necesitățile populației).

Bazându-se pe caracteristicile și nevoile comunității, o strategie de dezvoltare locală stabilește scopuri, obiective, programe și proiecte ce urmează a fi urmate și dezvoltate. Acest lucru e realizabil prin minimalizarea punctelor slabe, prin exploatarea avantajelor locale (turism, infrastructura, poziție geografică), prin identificarea și găsirea unor soluții în eventualitatea unor amenințări viitoare (inundații, înzăpeziri, buget local insuficient etc.), analiza oportunităților viitoare (atragera de noi investitori, dezvoltarea turismului, surse de energie regenerabilă etc.), identificarea provocărilor teritoriale ce trebuie abordate.

Luând în calcul și contextul European favorabil diminuării disparităților de dezvoltare socială și economică existente între România și statele membre ale Uniunii Europene prin finanțarea zonelor mai puțin dezvoltate, strategia de dezvoltare locală poate genera resurse prin elementele sale noi în domeniul etnic, managerial sau financiar. Fondurile structurale și de coeziune sunt un real sprijin pentru dezvoltarea comunităților locale dar pentru a le obține este nevoie de proiecte care acționează și furnizează rezultate, proiecte ce nu risipesc resurse ci care vor fi direcționate către investiții ce pot stimula creșterea economică.

Strategia de dezvoltare locală asigură ierarhizarea investițiilor, pentru a obține un impact maxim și o valoare adăugată maximă din obiectivele ce le propune comunității locale. Este important ca acest document să asigure o sustenabilitate de lungă durată și să deservească atât interesele administrației publice locale, intereselor private dar și intereselor personale ale locuitorilor localității.

Strategia de dezvoltare locală a comunei Rona de Sus este parte integrată a strategiei județului Maramureș, inclus în strategia de Dezvoltare Regională (Regiunea Nord-Vest), inclusă la rândul său în Programul Național de Dezvoltare al României. Este important ca aceste entități să fie precizate deoarece orice accesare ulterioară de fonduri Europene a comunei Rona de Sus depinde de alocările ce s-au făcut pentru România și bineînțeles pentru Regiunea Nord-Vest. Înainte de a elabora documentele de programare prevăzute de proiectele de regulamente, autoritățile române trebuie să stabilească viziunea strategică de dezvoltare a României pe termen mediu și lung, dar cel puțin până în 2027, respectiv obiectivele ce se urmăresc a fi atinse, precum și mijloacele necesare. Conceptul de dezvoltare durabilă poate fi caracterizat din mai multe puncte de vedere, prin următoarele elemente:

- ➔ **economie:** eficiența economiei prin o bună gestionare a resurselor disponibile, indiferent de naturalor; creșterea economică creată de un progres, stabilitatea economică prin menținerea nivelului de dezvoltare;
- ➔ **societate:** nivel de trai ridicat pentru locuitori; echitate și egalitate de șanse pentru cetățeni și susținerea categoriilor defavorizate; dialog social și delegarea responsabilităților prin implicare activă a cetățenilor la dezvoltarea propriei comunități; protejarea culturii/patrimoniului prin promovarea și protejarea valorilor culturale;
- ➔ **ecologie:** conservarea și protejarea resurselor naturale, biodiversitate prin promovarea acțiunilor ce protejează echilibrul ecosistemului, evitarea poluării prin măsuri de ecologizare și de minimalizare ale efectelor tehnologiei.

Pentru ca dezvoltarea să devină durabilă la baza celor trei elemente enumerate mai sus se stabilesc obiectivele: obiective economice, obiective sociale și obiective de mediu. Obiectivele principale cuprinse în strategia de dezvoltare a Uniunii Europene se bazează pe:

- ➔ creștere inteligentă prin inovare, educație și societatea digitală menită să accelereze dezvoltarea rețelelor de internet de mare viteză și să permită gospodăriilor și întreprinderilor să beneficieze de avantajele pieței unice digitale;
- ➔ creștere durabilă bazată pe competitivitate, climă, energie și mobilitate;
- ➔ creștere favorabilă incluziunii care să creeze competențe și locuri de muncă precum și combaterea sărăciei.

Din punct de vedere al dezvoltării, zonele rurale înregistrează un decalaj semnificativ față de zonele urbane ce se caracterizează prin: deficiențe structurale persistente (numărul mare al populației ocupate în agricultură, îmbătrânirea populației, un număr mare de exploatații de subzistență etc.); valoare adăugată scăzută a produselor agro-alimentare; randamentele și productivitatea muncii scăzute în special în agricultura de semisubzistență; spirit antreprenorial slab pentru dezvoltarea activităților economice, acces redus la credite; o piață a terenurilor nefuncțională; o modestă orientare către export; investiții insuficiente în cercetare și dezvoltare; accesul la servicii și infrastructură cu mult în urma zonelor urbane; creșterea continuă a disparităților regionale; o pondere ridicată a populației expuse riscului de sărăcie și excluziune socială; o administrație publică ineficientă; o serie de riscuri pentru oameni.

Spațiul rural este expresia efortului îndelungat al omului pentru a pune în serviciul său componentele fizico-geografice ale spațiului, ale naturii. Este un spațiu pe care omul l-a modelat în funcție de nevoile sale, pe care l-a creat prin munca sa și l-a umplut cu creațiile sale de natură antropică, fiind deci o adevărată “capodoperă rustică” a omului.

Dezvoltarea, în esență, este o acțiune cu caracter strategic, ce are ca scop creșterea durabilă a productivității individuale, comunitare și instituționale, ceea ce poate duce la asigurarea unor venituri mai mari pentru indivizi. Programele de dezvoltare au în vedere schimbarea condițiilor fundamentale, ceea ce necesită un timp îndelungat, iar problemele rurale sunt foarte complexe și nu pot fi rezolvate prin acțiuni pe termen scurt fiind necesare programe succesive, cu efecte durabile.

Realizarea acestui document strategic este rezultatul voinței comunității locale din Rona de Sus, care are la bază colaborarea dintre membrii comunității și reprezentanții administrației publice. Obiectivul acestei Strategii este de a susține eforturile viitoare de dezvoltare ale comunei, prin stabilirea unor direcții strategice care au la bază analiza a 4 factori importanți: **resurse, puncte slabe, oportunități și amenințări** cu care se confruntă comuna.

Strategia de dezvoltare locală a Comunei Rona de Sus reprezintă instrumentul de lucru al administrației publice locale și este agreat de întreaga comunitate locală. Astfel se va orienta gândirea, decizia și acțiunea către obiective superioare sau către premisele obiectivelor. Totodată prin acest mijloc se vor evita abaterile datorate urgențelor, avantajelor și dezavantajelor ce pot interveni în anumite momente. În aceste condiții, toți factorii interesați de progresul economico-social al comunei vor beneficia de acest ghid de prezentare al tuturor obiectivelor de dezvoltare, prin care se indică atât direcțiile de dezvoltare specifice, cât și acțiunile punctuale ce se vor constitui ca viitoare proiecte ale administrației publice locale.

Utilizarea instrumentelor de consultare a comunității locale a determinat adaptarea tuturor propunerilor de acțiuni pentru că se dorea ca la final strategia de dezvoltare locală să fie în consens cu aspirațiile locuitorilor comunei Rona de Sus. Importanța acestui aspect este dată atât de certitudinea implicării viitoare a comunității în implementarea strategiei de dezvoltare locală, cât și de posibilitatea asumării depline și conștiente a acesteia.

Acest material a fost conceput ca un instrument care să vină în ajutorul tuturor membrilor comunității locale, adresându-se deopotrivă administrației publice, mediului de afaceri, instituțiilor publice, organizațiilor neguvernamentale, dar și

cetățeanului simplu interes de evoluția viitoare a comunității sale. Se prevede că acest instrument va fi deosebit de util în programarea viitoarelor investiții dar și în atragerea resurselor financiare (naționale și europene) pentru realizarea unor proiecte de anvergură pentru Comuna Rona de Sus.

Metodologia folosită în elaborarea Strategiei respectă următoarele principii:

- validitate științifică – procesul de elaborare a documentului trebuie să respecte cerințele tehnice ale planificării strategice;
- principiul coerenței – acesta se referă la corelarea strategiei locale cu documentele de planificare de rang superior precum și cu documentele locale;
- principiul parteneriatului – dezvoltarea unei relații de colaborare între administrație și membrii comunității locale, element deosebit de important atât în etapa de elaborare a strategiei cât și în cea de implementare;
- implicarea comunității - procesul trebuie să fie deschis tuturor celor interesați din comunitate;
- transparență și obiectivitate - procesul trebuie să fie transparent și să reflecte interesele comunității ca întreg;
- coerență și continuitate - construcția documentului de planificare nu înseamnă finalizarea procesului strategic; acest document trebuie să rămână deschis ideilor și completărilor viitoare (adaptarea periodică a documentului în funcție de modificările care se produc la nivelul comunității). Viziunea de dezvoltare a comunei Rona de Sus trebuie să înglobeze materializarea în timp a unor politici benefice comunității locale și cetățenilor comunei, ca viitori cetățeni europeni. În aceste condiții, comuna Rona de Sus trebuie să se dezvolte ca o comună europeană cu standard de calitate aferente fiecărui domeniu cheie – infrastructura, industrie, agricultura, servicii publice și comerciale, resurse umane, asistență socială, educație și sănătate, siguranța cetățeanului etc., dar și să se integreze și să mobilizeze active la nivel regional potențialul existent. Valorificarea acestuia în paralel cu inițierea, susținerea și materializarea unor demersuri acționale și investiționale se poate realiza prin atragerea de surse publice și private. Astfel, se propune impunerea comunei Rona de Sus ca un actor local important. Orice comunitate deține caracteristici specifice care o diferențiază de alte comunități similare.

Procesul de Planificare Strategică trebuie structurat în funcție de aceste caracteristici. Întrebările cele mai importante sunt:

Ce diferențiază Comuna Rona de Sus de alte comune asemănătoare din județul Maramureș, din România și din regiune (Europa Centrală și de Est) ?

Care sunt elementele strategice pozitive și negative care pot fi identificate la nivelul comunei noastre?

Studiul fizionomiei comunei Rona de Sus constă în analiza aspectului exterior, dar și a texturii și structurii rețelei de căi de comunicații și a densității locuințelor, a construcțiilor în general, sub influența factorilor fizico - geografici și economico – sociali. Astfel, topografia reliefului incluzând izolarea sau legătura cu așezările vecine, dar și tradițiile au o influență hotărâtoare asupra aspectului general al comunei. Comuna Rona de Sus este alcătuită din două localități: Rona de Sus (reședința) și Coștiui.

Strategia ne ajută să construim viitorul. Un viitor mai bun pentru noi și copiii noștri. Un viitor în care fiecare locuitor își va găsi locul unde se poate dezvolta și performa pe piața muncii, își va găsi locuința dorită, va beneficia de servicii sociale de calitate și va găsi plăcerea spațiilor publice pentru recreere și refacere.

De abilitatea și determinarea noastră în procesul de punere în practică a acestui document depinde de atingerea obiectivului final: o comună ospitalieră mai curată și mai sigură. În urma analizelor și dezbaterilor organizate a fost creionată o viziune de dezvoltare a comunei pornind de la următoarele elemente: importanța regional a comunei, afirmarea comunei ca centru de inovație și oportunități, importanța construcției unei comunități primitoare, a unui mediu local plăcut pentru locuitori și pentru vizitatori (creșterea calității vieții), afirmarea comunei Rona de Sus ca și comunitate, financiar-economică, necesitatea structurării unei administrații locale eficiente, eficace, transparente și responsabile la nevoile comunității, importanța activismului la nivelul cetățenilor, ca factor de stimulare a dezvoltării comunitare și în fine, dezvoltarea unui mediu de afaceri bazat pe antreprenoriat, dinamism și implicare în viața comunității.

*Viziunea propusă pentru comună este: **Comuna Rona de Sus va fi un centru al inovației și oportunităților un loc plăcut în care să trăiești să muncești și să studiezi; o comună cu autorități locale responsabile și deschise cu cetățeni activi și o comunitate de afaceri dinamică și implicată.***

Etapele metodologice principale ale Procesului de Planificare Strategică sunt următoarele:

1. Realizarea analizei preliminare.

Planificarea strategică presupune o analiză preliminară a caracteristicilor comunității vizate. Această analiză cuprinde elemente diverse:

- Elemente de istorie a comunității.
- Analiza de mediu (fișa de localitate, elemente socio-economice, elemente de infrastructură, etc).
- Analiza cadrului strategic la nivel național regional și județean. Principala misiune a analizei preliminare se referă la structura mediului în care se plasează comunitatea și la identificarea capacităților reale deținute de aceasta.

2. Stabilirea viziunii asupra dezvoltării strategice a comunității.

Pasul al doilea se referă la stabilirea unei viziuni asupra dezvoltării strategice a comunei Rona de Sus. Această viziune trebuie să țină seama de elementele principale ale analizei preliminare.

3. Analiza sectorială a domeniilor strategice principale.

Această analiză se realizează pe domenii. În cadrul fiecărui domeniu au fost elaborate sinteze de lucru pe baza cărora au fost organizate dezbateri publice. Domenii strategice principale:

- Dezvoltare și competitivitate economică;
- Dezvoltare rurală și infrastructură (urbanism, transport, mediu etc.);
- Dezvoltarea resurselor umane (educație, pregătire continuă, relația cu unitățile de învățământ, etc.);
- Dezvoltare comunitară (cultură, tineret, sport, ong-uri, social, sănătate).

Metodologia presupune următoarele elemente principale:

- Analiza SWOT (puncte slabe, puncte tari, oportunități, amenințări);
- Identificarea problemelor strategice pe baza analizei SWOT;
- Elaborarea de strategii sectoriale care să răspundă problemelor strategice identificate;
- Modalități de evaluare a rezultatelor pe termen mediu și lung.

Toate sintezele de lucru au fost supuse dezbaterii publice, la care au fost invitate să ia parte toate părțile interesate. Sintezele au fost modificate pe baza acestor dezbateri publice, pentru că ele trebuie să reflecte realitatea și să reprezinte dorințele și interesele comunității.

4. Articularea documentului strategic.

Acest document strategic principal a fost elaborat în urma definirii strategiilor sectoriale bazate pe sintezele de lucru și dezbaterile publice. Acesta este necesar să fie analizat de Consiliul Local, de partidele politice și de societatea civilă din Rona

de Sus forma lui finală putând fi asumată ca document de planificare strategică pentru comunitate.

Principii de bază în elaborarea proiectului de planificare strategică a comunei Rona de Sus:

- validitate științifică (procesul trebuie să respecte cerințele tehnice ale planificării strategice);

- implicarea comunității (procesul trebuie să fie deschis tuturor celor interesați din comunitate);

- transparență și obiectivitate (procesul trebuie să fie transparent și să reflecte interesele comunității ca întreg);

- coerență și continuitate (construcția documentului de planificare nu înseamnă finalizarea procesului strategic; acest document trebuie să rămână deschis ideilor și completărilor viitoare).

Strategia de Dezvoltare Locală va fi instrumentul de lucru al administrației publice locale care va orienta gândirea, decizia și acțiunea către **obiectivele superioare** sau către **premisele obiectivelor**, fără ca pe parcurs să existe abateri datorate urgențelor sau avantajelor și dezavantajelor ce pot interveni în anumite momente.

Capitolul 1. CONTEXT DE DEZVOLTARE

1.1. Context European

Uniunea Europeană, ca și întreaga omenire, se confruntă cu pandemia provocată de coronavirusul COVID-19, viețile și mijloacele de existență ale cetățenilor ei fiind puse în pericol. Răspunsul Uniunii Europene la amenințările provocate de această pandemie nu a împreună cu instrumentul de redresare Next Generation EU și cu un buget al UE consolidat pentru perioada 2021-2027. Mecanismul de redresare și reziliență al UE va mobiliza o sumă fără precedent, de 672,5 miliarde euro, sub formă de granturi și împrumuturi, care este crucial pentru redresare. Statele membre elaborează planuri de redresare și reziliență care stabilesc reforme și investiții aliniate cu obiectivele de politică verzi și digitale ale UE: minimum 37% din cheltuieli sunt alocate tranziției verzi și minimum 20% celei digitale. Pentru a rambursa fondurile mobilizate în cadrul Next Generation EU, Comisia va prezenta propuneri pentru noi resurse proprii, începând cu un sistem revizuit de comercializare a certificatelor de emisii, un mecanism de ajustare la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon și o taxă digitală.

Politica de coeziune a UE

Priorități investiționale pentru perioada 2021-2027

În perioada 2021-2027, politica de coeziune va susține în special investițiile publice pentru obiectivele de tranziție ecologică și digitală. Obiectivele de politică includ:

➔ **Europa mai inteligentă**, prin inovare, digitalizare, transformare economică și sprijinirea întreprinderilor mici și mijlocii;

➔ **Europa mai verde**, fără emisii de carbon, punerea în aplicare a Acordului de la Paris și investiții în tranziția energetică, energia din surse regenerabile și combaterea schimbărilor climatice;

➔ **Europa conectată**, cu rețele strategice de transport și digitale;

➔ **Europa mai socială**, pentru realizarea pilonului european al drepturilor sociale și sprijinirea calității locurilor de muncă, a învățământului, a competențelor, a incluziunii sociale și a accesului egal la sistemul de sănătate;

➔ **Europa mai apropiată de cetățenii săi**, prin sprijinirea strategiilor de dezvoltare conduse la nivel local și a dezvoltării urbane durabile în UE.

În ciclul financiar 2021-2027 România ar putea primi din partea UE aproximativ 80 miliarde de euro, sub formă de granturi și împrumuturi.

Transpunerea în practică a priorităților politice ale UE

Programul de lucru al Comisiei prevede trecerea de la strategie la transpunerea în practică pentru prioritățile politice. Aceasta confirmă hotărârea Comisiei de a conduce dubla tranziție verde și digitală – o șansă unică de a depăși situația de fragilitate provocată de criză și de a revitaliza Uniunea.

Pactul verde european

Pentru ca Europa să devină neutră din punct de vedere climatic până în 2050, Comisia va prezenta un pachet de măsuri menite să permită reducerea emisiilor cu cel puțin 55 % până în 2030. Pachetul de măsuri va acoperi o gamă largă de politici – de la sursele regenerabile de energie la principiul „eficiența energetică pe primul loc”, performanța energetică a clădirilor, precum și destinația terenurilor, impozitarea energiei, partajarea eforturilor și comercializarea certificatelor de emisii. Un mecanism de ajustare la frontieră a emisiilor de dioxid de carbon va contribui la reducerea riscului de relocare a emisiilor de dioxid de carbon și va asigura condiții de concurență echitabile prin încurajarea partenerilor UE să își sporească nivelul de ambiție în materie de climă. În plus, Comisia va propune măsuri de punere în aplicare a planului de acțiune al Europei privind economia circulară, a Strategiei UE privind biodiversitatea și a Strategiei „De la fermă la consumator”.

Europa pregătită pentru era digitală

Pentru a transforma deceniul care vine în deceniul digital al Europei, Comisia va prezenta o foaie de parcurs cu obiective digitale pentru 2030 clar definite, referitoare la conectivitate, la competențe și la serviciile publice digitale. În centrul atenției se vor afla dreptul la viață privată și la conectivitate, libertatea de exprimare, libera circulație a datelor și securitatea cibernetică. Comisia va legifera în domenii privind siguranța, răspunderea, drepturile fundamentale și aspectele referitoare la date ale inteligenței artificiale. În același spirit, Comisia va propune un sistem european de identificare electronică. Printre inițiative se va număra și o actualizare a noii Strategii industriale pentru Europa, care să țină seama de impactul pandemiei de COVID-19.

O economie în serviciul cetățenilor

Pentru a se asigura că criza sanitară și economică nu se transformă într-o criză socială, Comisia va prezenta un plan de acțiune ambițios pentru a pune în aplicare pe deplin Pilonul european al drepturilor sociale, asigurându-se că nimeni nu este lăsat în urmă pe drumul către redresarea Europei. Comisia va prezenta, de asemenea, o nouă **Garanție europeană pentru copii**, care să asigure accesul la servicii de bază, cum ar fi asistența medicală și educația pentru toți copiii. Pentru a sprijini economiile noastre și a consolida **uniunea economică și monetară**, Comisia va revizui cadrul de gestionare a intrării în dificultate a băncilor din UE, va lua măsuri de stimulare a investițiilor transfrontaliere în UE și va intensifica lupta împotriva spălării banilor.

O Europă mai puternică pe scena internațională

Comisia se va asigura că Europa joacă un rol esențial în această lume fragilă, inclusiv prin faptul că se va afla în prima linie a eforturilor mondiale pentru a **garanta un vaccin sigur și accesibil pentru toți**. Comisia va propune o comunicare comună privind **consolidarea contribuției UE la un multilateralism bazat pe norme**. O comunicare privind **ajutorul umanitar al UE** va explora noi modalități de colaborare cu partenerii noștri.

Promovarea modului nostru de viață european

Ținând seama de pandemia de COVID-19, Comisia va propune construirea unei **Uniuni Europene a sănătății** mai puternice, în special prin consolidarea rolului agențiilor existente și prin instituirea unei noi **agenții pentru cercetarea și dezvoltarea avansată în domeniul biomedical**. Comisia va prezenta o **nouă strategie pentru viitorul spațiului Schengen**, pentru a menține și a îmbunătăți funcționarea acestuia. Noul pact privind migrația și azilul va fi urmat de o serie de propuneri de măsuri referitoare la **migrația legală**, inclusiv un pachet de măsuri referitoare la talente și competențe. Printre alte elemente se numără un plan de acțiune împotriva introducerii ilegale de migranți, precum și o strategie privind returnarea voluntară și reintegrarea durabilă. Comisia va continua să consolideze **uniunea securității**, prin combaterea terorismului, a criminalității organizate și a amenințărilor hibride.

Un nou elan pentru democrația europeană

Pentru a construi o uniune a egalității, Comisia va prezenta noi strategii privind **drepturile copilului și ale persoanelor cu handicap**, precum și o propunere de **combatere a violenței bazate pe gen**. Comisia va propune, de asemenea, extinderea listei de euro-infracțiuni pentru a include toate formele de infracțiuni motivate de ură și de discursuri de incitare la ură. Comisia va propune norme mai clare privind **finanțarea partidelor politice europene**. O **viziune pe termen lung pentru zonele rurale** va propune acțiuni care să valorifice pe deplin potențialul acestor regiuni.

1.2. Context Național

Planul Național de Redresare și Reziliență (PNRR)

PNRR se referă la un pachet coerent de investiții publice și reforme propuse în baza Recomandărilor Specifice de Țară 2019-2020 . Aceste reforme și proiecte de investiții publice trebuie puse în aplicare până în 2026. În total, România ar primi 14,248 miliarde sub formă de grant și aproximativ 14,935 miliarde sub formă de împrumuri pentru un total de 29,2 miliarde euro.

PNRR al României este structurat pe 15 componente care acoperă toți cei **6 piloni** prevăzuți prin Regulament

Pilonul I Tranziția spre o economie verde;

Pilonul trebuie să includă reforme și investiții în tehnologii și capacități verzi, inclusiv în 5 biodiversitate, eficiență energetică, renovarea clădirilor și economia circulară, contribuind în același timp la obiectivele Uniunii privind clima, promovând creșterea sustenabilă, creând locuri de muncă și menținând securitatea energetică. Schimbările climatice și degradarea mediului reprezintă două dintre cele mai grave amenințări ale lumii, iar Agenda 2030 pentru dezvoltarea durabilă promovează echilibrul între cele trei dimensiuni ale dezvoltării durabile – economică, socială și de mediu. Agenda 2030 este corelată cu Pactul Verde european (European Green Deal) care va defini strategia de dezvoltare a UE ca primul continent neutru din punct de vedere climatic până în 2050. Astfel, Pactul Verde European transformă provocările climatice și de mediu în oportunități, prin demersul de reducere a emisiilor nete de gaze cu efect de seră la zero până în 2050, prin reducerea poluării și restaurarea biodiversității.

Componenta C1. Managementul apei

PNRR propune 2 reforme și 7 tipuri principale de investiții

.Buget propus: 1.462 mil. euro.

Reforma 1 Consolidarea cadrului de reglementare pentru managementul sustenabil al sectorului de apă și apă uzată și pentru accelerarea accesului populației la servicii de calitate conform directivelor Europene;

Reforma2. Reconfigurarea actualului mecanism economic al Administrației Naționale Apele Române (ANAR) în vederea asigurării modernizării și întreținerii sistemului național de gospodărire a apelor, precum și a implementării corespunzătoare a Directivei-cadru privind apa și a Directivei privind inundațiile;

Ca urmare a investițiilor, se vor realiza, printre altele:

- ➔ 1600 km construiți de rețele de distribuție a apei - în localități cu peste 2000 locuitori
- ➔ 2500 km construiți de rețele de canalizare în localități cu peste 2000 locuitori și 300 de km de rețele de canalizare în cele cu mai puțin de 2000 de locuitori
- ➔ 12.900 de sisteme individuale sau alte sisteme adecvate construite și operaționale în aglomerările mai mici de 2000 de locuitori
- ➔ Cel puțin 510 km de linii de apărare împotriva inundațiilor vor fi reabilitate în conformitate cu Directiva privind inundațiile și cu Strategia națională pentru gestionarea riscului de inundații;
- ➔ Starea / potențialul ecologic bun al corpurilor de apă relevante, în conformitate cu cerințele Directivei-cadru privind apa.
- ➔ 20 de poldere de prevenire a inundațiilor reabilitate sau nou realizate pe liniile de apărare existente împotriva inundațiilor.
- ➔ Realizarea cadastrului apelor

Componenta C2 – Păduri și protecția biodiversității.

PNRR propune 2 reforme și 5 tipuri principale de investiții.

Buget propus: 1.173 mil. Euro

Reforma 1 Reforma sistemului de management și a celui privind guvernarea în domeniul forestier prin dezvoltarea unei noi Strategii forestiere naționale și a legislației subsecvente ;

Reforma 2 Reforma sistemului de management al ariilor naturale protejate în vederea implementării coerente și eficiente a Strategiei Europene privind biodiversitatea;

Tipuri de investiții propuse :

- 56.700 de hectare de pădure plantate;
- cel puțin 90 de pepiniere operaționale noi și renovate , precum și cel puțin 3 150 000 m² suprafețe noi de păduri urbane, în conformitate cu cerințele legale stabilite în Strategia Națională Forestieră 2020 – 2030

Componenta C3 - Managementul deșeurilor .

PNRR propune o reformă și 3 linii principale de investiții.

Buget total propus: 1.239 mil. euro.

Reforma 1 Îmbunătățirea guvernanței în domeniul gestionării deșeurilor în vederea accelerării tranziției către economia circulară;

Sunt prevăzute următoarele:

- 513 echipamente pentru monitorizarea calității aerului, a radioactivității și a zgomotului, achiziționate și operaționale;
- 13800 insule ecologice digitalizate pentru colectarea selectivă a4 deșeurilor, înființate și operaționale;
- 26 de instalații de reciclare a deșeurilor construite și în funcțiune;
- 504 de centre de colectare voluntară înființate și operaționale în4 conformitate cu Planul național de gestionare a deșeurilor precum și 15 centre de colectare integrată în 15 aglomerări urbane
- 254 sisteme integrate de colectare a deșeurilor agricole compostabile;

Componenta C4 - Transport sustenabil.

Sectorul de transport este unul cu impact semnificativ pentru mediu și pentru dezvoltarea economică și socială în ansamblul său.

Se propun 2 reforme majore și 4 tipuri principale de investiții .

Bugetul total propus 7.620 mil. euro.

Reforma 1 . Transport sustenabil, decarbonizare și siguranță rutieră;

Reforma 2. Management performant pentru transport de calitate -
Îmbunătățirea capacității instituționale de management și guvernanta
corporativă;

Tipuri de investitii :

Infrastructura rutieră:

- Vehicule noi curate achiziționate de către entități publice, cu cel puțin 3% peste pragurile din Directiva privind Vehiculele Curate;
- Instalarea a 1000 de sisteme de verificare a vitezei, 300 de radare mobile și 500 de camere video pentru creșterea controalelor de aplicare a limitelor de viteză și respectarea regulilor de siguranță rutieră
- Casarea a cel puțin 250.000 de autovehicule mai vechi de 15 ani (Euro 3);
- 429 de kilometri de autostradă construiți; cu sistem ITS instalat și cu 4 sisteme moderne de monitorizare și informare a utilizatorilor infrastructurii;
- 52 de stații electrice construite (cu 264 de puncte de încărcare– o medie de 5 puncte de încărcare/stație);
- 625 hectare de perdele forestiere liniare în lungul autostrăzilor nou construite;
- 18 parcări securizate implementate în lungul autostrăzilor nou construite;
- Aplicarea unui nou sistem de taxare, în special pentru traficul greu din România, conform principiului „poluatorul plătește”, inclusiv posibile stimulente pentru cei care dețin vehicule cu emisii zero/reduce;
- Strategia națională privind siguranța rutieră și pachetul legislativ aferent, precum și implementarea de măsuri pentru reducerea cu 48% a numărului de puncte negre; reducerea cu 25% numărului de victime rezultate din accidente în trafic;
- Creșterea cu 100% a numărului de vehicule cu emisii zero (atât pentru pasageri, cât și pentru mărfuri) înmatriculate în România de la sfârșitul anului 2020 până la sfârșitul anului 2025;

Cale ferată:

- 315 km de cale ferată modernizată, inclusiv cu sistem ERTMS 2;
- 110 km de cale ferată electrificată;
- 2 426 km lungime totală de intervenții de tip "quick wins" și reînnoiri
- 973 km de cale ferată cu sistem modern de centralizare și 121 stații centralizate
- Achiziția și modernizarea de material rulant feroviar

Metrou:

- 12.7 km de rețea nouă de metrou; la București și Cluj Napoca;

Sectorul energiei și cel al eficienței energetice

Componenta C5 - Valul Renovării

PNNR propune 2 reforme principale și 4 categorii principale de investiții cu scopul de a implementa modificări legislative și programe precum și un fond de renovare a clădirilor publice, rezidențiale și de patrimoniu. Bugetul total propus este 2.200 mil

Reforma 1 Realizarea unui cadru normativ simplificat și actualizat care să sprijine implementarea investițiilor în tranziția spre clădiri verzi și reziliente;

Reforma 2 . Cadru strategic, normativ și procedural care să sprijine reziliența seismică a fondului construit;

Ca si investiții:

- Intrarea în vigoare a Codului amenajării teritoriului, urbanismului și a construcțiilor, care va corela, simplifica și codifica într-un singur act normativ cel puțin 10 acte legislative din domeniile amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor;
- Renovarea energetică moderată/aprofundată a cca. 4,3 mil. mp de clădiri rezidențiale multifamiliale și respectiv 2,3 mil. mp de clădiri publice;
- Cel puțin 10 scheme de certificare lucrători și specialiști în domeniul construcțiilor, furnizate în cadrul programelor de formare considerate cursuri de scurtă durată în cadrul programelor de învățare pe tot parcursul vieții pentru a îmbunătăți competențele locurilor de muncă verzi în contextul renovării energetic;

- ➔ Cel puțin 8000 de specialiști și lucrători din sectorul construcțiilor care au obținut o certificare de curs de scurtă durată pentru finalizarea cursurilor de formare în domeniul eficienței energetice;
- ➔ Cel puțin 200 de profesioniști trebuie care au obținut o certificare pentru finalizarea instruirilor legate de eficiența energetică în domeniul clădirilor istorice;

Componenta C6 - Energie

Componenta propune 6 reforme și 6 tipuri principale de investiții.

Bugetul total propus 1.620 mil. euro.

Reforma 1. Reforma pieței de energie electrică, prin înlocuirea cărbunelui din mixul energetic și susținerea unui cadru legislativ și de reglementare stimulat pentru investițiile private în producția de electricitate din surse regenerabile;

Reforma 2. Îmbunătățirea guvernancei corporative a întreprinderilor de stat din sectorul energetic;

Reforma 3. Bugetarea verde;

Reforma 4. Dezvoltarea unui cadru legislativ și de reglementare favorabil tehnologiilor viitorului, în special hidrogen și soluții de stocare;

Reforma 5. Reducerea intensității energetice a economiei prin dezvoltarea unui mecanism sustenabil de stimulare a eficienței energetice în industrie și de creștere a rezilienței ;

Reforma 6. Creșterea competitivității și decarbonizarea sectorului de încălzire –răcire;

Între rezultatele așteptate:

- ➔ Închiderea unei capacități instalate cumulate de 3780 MW de producție de energie electrică pe bază de lignit și înlocuirea parțială a acesteia cu cel puțin 1300 MW de investiții în capacități de producție orientate către viitor;
- ➔ Atribuirea contractelor urmare a primei runde de proceduri de licitații pentru alocarea de contracte pentru diferență (CfD), pentru promovarea producției de electricitate din surse regenerabile (1500 MW de capacitate instalată);

- ➔ Instalarea și conectarea la rețea a cel puțin unei capacități suplimentare de 3000 MW de energie din surse regenerabile (eoliană și solară);
- ➔ Realizarea a 1870 km de rețea de distribuție a gazelor regenerabile din regiunea Oltenia ;
- ➔ Punerea în funcțiune a fabricilor de baterii și a capacităților de asamblare cu o capacitate totală de cel puțin 2 GW pe an;
- ➔ Finalizarea punerii în funcțiune a cel puțin 240 MW (480MWh) capacitate de stocare energie electrică cu scopul echilibrării sistemului de transmisie electricitate și integrării în rețea a capacităților solare și eoliene;
- ➔ Finalizarea a cel puțin 50 de proiecte de eficiență energetică în industrie, realizând o reducere de cel puțin 30% a emisiilor indirecte și directe de GES comparativ cu emisiile ex-ante, monitorizate printr-o platformă IT pentru centralizarea și analiza consumului național de energie;

Pilonul II Transformarea digitală;

Reformele și investițiile în tehnologiile, infrastructurile și procesele digitale vor spori competitivitatea Uniunii la nivel global și vor contribui, de asemenea, la creșterea rezilienței și a inovării în Uniune și la scăderea dependenței sale, prin diversificarea lanțurilor esențiale de aprovizionare

Componenta C7 – Transformare digitală

Componenta propune 4 reforme și 19 investiții

Bugetul total alocat este de 1.884,96 mil. euro.

Reforma 1. Dezvoltarea unui cadru unitar pentru definirea arhitecturii unui sistem de tip cloud guvernamental ;

Reforma 2. Tranziția către atingerea obiectivelor de conectivitate UE 2025 și stimularea investițiilor private pentru dezvoltarea rețelelor de foarte mare capacitate;

Reforma 3. Asigurarea securității cibernetice a entităților publice și private care dețin infrastructuri cu valențe critice;

Reforma 4. Creșterea competențelor digitale pentru exercitarea funcției publice și educație digitală pe parcursul vieții pentru cetățeni;

Investitii propuse :

- Cloud guvernamental - legarea tuturor ministerelor și a agențiilor guvernamentale într-o singură rețea și o singură bază de date interoperabilă cu cel puțin 30 de instituții publice s-au conectat și îl utilizează pe deplin;
- Realizarea de 4 centre de date (principal / secundar) Tier IV4&III by design, hardware și software cloud (IaaS/PaaS/SaaS);
- 30 de aplicații de servicii digitale guvernamentale cloud-native în PaaS și migrarea celor existente care sunt cloud-ready / virtualizate în IaaS ;
- Cel puțin 60 de instituții de sănătate publică digitalizate și 200 de instituții de sănătate publică vor beneficia de sisteme IT și infrastructură digitală a unităților de sănătate public;
- Un nou centru de date operaționalizat pentru utilizarea Ministerului Justiției, a Ministerului Public și a instituțiilor subordonate, interoperabil cu cloud-ul guvernamental ;
- Operaționalizarea serviciilor digitale de e-guvernare în domeniul muncii și protecției sociale prin digitalizarea serviciilor ;
- 8,5 milioane cetățeni care vor avea cartea de identitate electronică ;
- 30.000 funcționari publici instruiți pentru dobândirea competențelor digitale avansate;
- 100.000 persoane beneficiare de training pentru competențe digitale în cadrul bibliotecilor, transformate în hub-uri de învățare ;
- 65 Structuri sprijinite în domeniul securității cibernetice;
- 790 de localități din zonele albe vor fi conectate la servicii de acces la internet de mare viteză într-o locație fixă în care piața nu poate furniza servicii;
- 200 de ONG-uri vor fi sprijinite pentru digitalizarea activităților lor prin investiții în infrastructură digitală;
- Personal din cel puțin 2000 de IMM-uri instruiți în competențe digitale ;

Pilonul III. Creștere inteligentă, sustenabilă și favorabilă incluziunii

Reformele și investițiile din acest pilon trebuie să vizeze consolidarea potențialului de creștere și să permită o redresare sustenabilă a economiei Uniunii. De asemenea, sunt destinate promovării antreprenoriatului, economia socială, dezvoltarea de infrastructuri și de transporturi sustenabile, industrializarea și

reindustrializarea și să atenueze efectul crizei provocate de COVID-19 asupra economiei.

Componenta C8 - Reforma fiscală și reforma sistemului de pensii ;

Această componentă include 6 reforme și 10 investiții

Bugetul total propus este de 456,93 mil. euro.

Reforma 1 Reforma Agenției Naționale de Administrare Fiscală (ANAF) prin digitalizare;

Reforma 2. Modernizarea sistemului vamal și implementarea vămii electronice;

Reforma 3. Îmbunătățirea mecanismului de programare bugetară ;

Reforma 4. Revizuirea cadrului fiscal ;

Reforma 5. Crearea și operaționalizarea Băncii Naționale de Dezvoltare;

Reforma 6. Reforma sistemului public de pensii;

Rezultatele așteptate ale măsurilor în cadrul acestei componente :

- Intrarea în vigoare a cadrului legal pentru înrolarea obligatorie a contribuabililor persoane juridice în SPV (Spatiul Privat Virtual) și înrolarea suplimentară a minim 500.000 de contribuabili în SPV ;
- Modernizarea infrastructurii hardware-software și a infrastructurii suport pentru furnizarea serviciilor electronice către contribuabili;
- Registrul electronic al riscurilor complet funcțional și operaționalizarea platformei Big Data / Analytics ;
- Cel puțin 600.000 de case de marcat conectate la sistemul electronic al ANAF ;
- Creșterea ponderii veniturilor colectate raportat la PIB cu cel puțin 2.5 puncte procentuale față de anul 2019 ;
- Reducerea decalajului la TVA cu 5 p.p. raportat la valoarea din 2019
- Actualizarea și modernizarea sistemului informatic privind dezvoltarea și gestionarea bugetului național ;
- Pentru sistemul vamal: 100% infrastructură hardware-software modernizată;
- Implementarea unui sistem informatic pentru Casa Națională de Pensii Publice (CNPP)

Componenta C9 - Suport pentru sectorul privat, cercetare, dezvoltare și inovare.

Propune 5 reforme și 10 tipuri principale de investiții.

Buget total de 2.558,63 mil. euro,

Reforma 1. Transparentizare legislativă, debirocratizare și simplificare procedurală destinate mediului de afaceri;

Reforma 2. Eficientizarea guvernăței în domeniul cercetării, dezvoltării și inovării;

Reforma 3. Reforma carierei de cercetător;

Reforma 4. Consolidarea cooperării dintre mediul de afaceri și cel de cercetare;

Reforma 5. Sprijin pentru integrarea organizațiilor de cercetare, dezvoltare și inovare din România în Spațiul european de cercetare;

Investitii propuse:

- Cel puțin 5400 de contracte de finanțare prin schema de ajutor de stat pentru digitalizarea IMM-urilor și transformare digitală și tehnologică ;
- Cel puțin 280 de contracte de finanțare prin Schema de minimis pentru ajutarea firmelor din România în procesul de listare la bursa;
- România va pune în aplicare recomandările detaliate în viitoarea facilitate de susținere a politicilor, respectând în același timp secvențierea și stabilirea de priorități care vor fi sugerate de PSF;
- Pentru a aborda fragmentarea tematică a organizațiilor CDI, vor fi stabilite 5 centre de competență;
- 500 vouchere solicitanților care depun o propunere de proiect în cadrul cererilor de înscriere în cadrul programului Horizon Europe și au trecut de faza de eligibilitate;
- 50 de cercetători primesc un grant pentru a realiza proiecte de cercetare din Orizont 2020 și Orizont Europa;
- Fondul de Fonduri de Capital de risc pentru Redresare, gestionat împreună cu Fondul European de Investiții ca și partener de implementare;

- ➔ Garanție de portofoliu pentru Acțiune climatică înființată și operațională, gestionate împreună cu Fondul European de Investiții ca și partener de implementare;
- ➔ Fondul de Fonduri pentru digitalizare, acțiune climatică și alte domenii de interes, gestionat împreună cu Banca Europeană de Investiții ca și partener de implementare;
- ➔ Instrumentul financiar pentru eficiență energetică, gestionat împreună cu Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare ca și partener de implementare ;
- ➔ Printr-un Proiect European de Interes Strategic (IPCEI) în domeniul microelectronicii cel puțin 2 entități din România vor participa în consorțiile răspunzând apelurilor de proiecte ale Întreprinderii Comune Tehnologii Digitale Esențiale;

Pilonul IV. Coeziune socială și teritorială

Reformele și investițiile din acest pilon ar trebui să contribuie la combaterea sărăciei și a șomajului pentru ca economiile statelor membre să se redreseze, fără a lăsa pe nimeni în urmă. Reformele și investițiile respective ar trebui să conducă la crearea de locuri de muncă stabile și de înaltă calitate, la incluziunea și integrarea grupurilor defavorizate și să permită consolidarea dialogului social, a infrastructurii și a serviciilor, precum și a sistemelor de protecție și bunăstare socială.

Componenta C10 -Fondul local

Se propun 5 reforme principale și 6 tipuri principale de investiții.

Buget total de 2,1 miliarde euro

Reforma 1. Crearea cadrului pentru mobilitate urbană durabilă ;

Reforma 2. Crearea cadrului de politică pentru o transformare urbană durabilă;

Reforma 3: Crearea unui cadru de politică pentru o transformare rurală durabilă: instituirea de consorții administrative în zonele rurale funcționale;

Reforma 4: Îmbunătățirea calității locuirii;

Reforma 5: Dezvoltarea sistemului de planificare –Codul amenajării teritoriului, urbanismului și construcțiilor;

Investitii si rezultate asteptate:

- ➔ Semnarea a cel puțin 40 de contracte de servicii de transport public care expiră în 2021-2026 ca urmare a procedurii de licitație deschisă la nivelul reședințelor de județ, respectând standardele minime de serviciu pentru transportul public colectiv la nivel național;
- ➔ 1104 unități de locuit construite pentru profesioniștii din domeniul sănătății și educației, în orașe sau în zonele rurale în care accesul la educație și asistență medicală este insuficient din cauza lipsei de profesioniști;
- ➔ 4142 unități de locuit, construite în zonele urbane sau în zonele rurale, pentru tineri care provin din comunități/grupuri vulnerabile, intervenția fiind sprijinită de măsuri complementare din domeniul social/educație/piața forței de muncă;
- ➔ 1135 vehicule noi nepoluante cu zero emisii gaze de eșapament;
- ➔ 491 unități administrativ-teritoriale cu sisteme dezvoltate/extinse - Sisteme de Transport Inteligent și e-ticketing/alte infrastructuri TIC;
- ➔ 1.000 microbuze electrice/hidrogen achiziționate pentru scopuri comunitare;
- ➔ 1091 km -lungimea pistelor de ciclism finalizate și operaționale;
- ➔ 1,3 mil mp suprafața totală construită renovată moderat clădiri publice orașe și comune;
- ➔ 378 documentații de amenajarea teritoriului, urbanism, respectiv planuri de mobilitate urbană ce vor fi elaborate în format digital și aprobate;

Componenta C.11 - Turism și cultură.

PNRR propune 3 reforme și 7 investiții.

Buget total de 449,01 mil. euro.

Reforma 1. Operaționalizarea organizațiilor de management al destinației (OMD-uri)

Reforma 2. Crearea cadrului pentru operaționalizarea traseelor cicloturistice la nivel național;

Reforma 3. Reformarea sistemului de finanțare a sectorului cultural;

Investiții prevăzute :

- ➔ Realizarea acreditarea a 8 OMD de către ministerul de resort, cu participarea agențiilor de dezvoltare regională, a autorităților locale și a altor părți interesate relevante la destinație;
- ➔ Creșterea cu 20% până la sfârșitul anului 2025 a numărului de turiști străini atrași în zonele unde sunt localizate OMD-urile regionale;
- ➔ 225 de situri restaurate vor fi deschise turiștilor;
- ➔ 3.000 km de piste pe trasee velo naționale;
- ➔ Constituirea Centrului Național de Coordonare Velo;
- ➔ Studii specifice pentru traseele cicloturistice;
- ➔ Rețea națională de piste velo și trasee cicloturistice, inclusiv traseele EuroVelo;
- ➔ Platforma Națională E-Velo;
- ➔ 50 de localități cu populație sub 50.000 de locuitori vor beneficia de implementarea a două programe de finanțare pilot care vor dezvolta proiecte de educație cultural;
- ➔ 40 de microîntreprinderi, mici, mijlocii și alte persoane juridice active în domeniul producției și distribuției de filme finanțate pentru dezvoltarea de capacități digitale de editare și postproducție pentru produse digitale;

Pilonul V. Sănătate, precum și reziliență economică, socială și instituțională, în scopul, printre altele, al creșterii nivelului de pregătire pentru situații de criză și a capacității de reacție la criză.

Componenta C12 – Sănătate

Componenta propune 3 reforme și 2 tipuri principale de investiții.

Buget total 2.450,01 mil. Euro

Reforma 1. Dezvoltarea capacității pentru gestionarea fondurilor publice din sănătate;

Reforma 2. Dezvoltarea capacității de investiții în infrastructura sanitară;

Reforma 3. Dezvoltarea capacității pentru managementul serviciilor de sănătate și managementul resurselor umane din sănătate;

PNRR isi propune sa obtina urmatoarele rezultate:

- ➔ 200 de centre comunitare nou construite sau renovate;

- ➔ Cel puțin 300 de comunități slab deservite, inclusiv comunități cu populație majoritar romă sau comunități rome, vor avea acces la servicii medicale prin centrele comunitare integrate;
- ➔ 119 de cabinete de planificare familială echipate și / sau reabilitate;
- ➔ Cel puțin 3.000 de asociații de cabinete / cabinete ale medicilor de familie vor fi echipate sau renovate;
- ➔ Cel puțin 30 de unități de îngrijire ambulatorie vor fi modernizate, reabilitate, extinse (inclusiv prin construcția de clădiri noi) și echipate;
- ➔ Cel puțin 25 de spitale publice vor beneficia de echipamente și materiale pentru a reduce riscul de infecții asociate asistenței medicale;
- ➔ 10 unități medicale mobile vor fi echipate cu echipamente pentru screeningul cancerului de sân și de col uterin;
- ➔ 3000 de angajați care lucrează în domenii legate de sănătate din administrația centrală, instituții descentralizate, conducerea unităților de asistență medicală și personal care acordă îngrijire directă pacienților instruiți în prevenirea corupției și abordarea conflictelor de interese din sistemul de sănătate;
- ➔ 1.000 de manageri de spitale, membri ai comitetelor de conducere, șefi de secție / laborator / farmacie, manageri ai direcțiilor județene de sănătate publică și a oficiilor județene de asigurări de sănătate, medici de familie care gestionează cabinetele individuale / grupate etc și 1000 de persoane din structurile de resurse umane ale spitalelor, direcțiile județene de sănătate publică și alte instituții de servicii de sănătate vor primi instruire;

Componenta C13 -Domeniul social

In componenta sunt propuse 7 reforme și 4 investiții principale pe acest domeniu.

Buget total 196,74 mil. Euro

Reforma 1. Crearea unui nou cadru legal pentru a preveni separarea copiilor de familie;

Reforma 2. Reforma sistemului de protecție a persoanelor adulte cu dizabilități;

Reforma 3. Implementarea venitului minim de incluziune (VMI);

Reforma 4. Introducerea tichetelor de muncă și formalizarea muncii pentru lucrătorii casnici;

Reforma 5. Asigurarea cadrului legal pentru stabilirea salariului minim;

Reforma 6. Îmbunătățirea legislației privind economia socială;

Reforma 7. Reforma serviciilor de îngrijire de lungă durată pentru persoanele vârstnice;

În urma investițiilor vor fi obținute rezultate importante precum:

- Intrarea în funcțiune a unei rețele de 150 de centre de servicii zilnice în comunitățile cu o populație semnificativă de romi, pentru a preveni separarea copiilor de familii;
- Cel puțin 8455 de persoane cu dizabilități instituționalizate care beneficiază de sprijin în vederea dezinstituționalizării și a implementării „căii de viață independentă” a acestora;
- Reducerea numărului de persoane cu dizabilități instituționalizate la 11500 de la 16911;
- 50 de servicii comunitare modernizate;
- Intrarea în funcțiune a 55 de noi servicii comunitare pentru persoanele cu dizabilități care vor oferi activități pentru cel puțin 4.870 de persoane;
- 56700 familii eligibile suplimentare care beneficiază de schema îmbunătățită;
- Cel puțin 10.000 de beneficiari angajează lucrători casnici prin sistemul de tichete de muncă, cel puțin 20 000 de lucrători domestici / furnizori înregistrați anterior ca șomeri sau inactivi furnizează servicii prin intermediul tichetelor de muncă și cel puțin 60 000 de lucrători domestici / furnizori înregistrați anterior ca șomeri sau inactivi furnizează servicii prin intermediul tichetelor de muncă;
- Intrarea în funcțiune a unei rețele de 71 de centre de servicii de zi pentru vârstnici;

Componenta C14. Buna guvernare

Sunt 9 reforme și 4 tipuri de investiții majore pe aceste sectoare

.Bugetul total propus: 165,6 mil. euro.

Reforma 1. Îmbunătățirea predictibilității și a eficienței proceselor decizionale prin întărirea capacității de coordonare a politicilor și analiză de impact la nivelul Guvernului și al ministerelor coordonatoare, precum și prin consolidarea instrumentelor în vederea creșterii calității consultărilor publice la toate palierele administrației;

Reforma 2. Întărirea coordonării la Centrul Guvernului printr-o abordare integrată și coerentă a inițiativelor în domeniul schimbărilor climatice și a dezvoltării durabile;

Reforma 3. Management performant al resurselor umane în sectorul public;

Reforma 4. Dezvoltarea unui sistem de salarizare echitabil și unitar în sectorul public;

Reforma 5. Garantarea independenței justiției, creșterea calității și eficienței acesteia;

Reforma 6. Intensificarea luptei împotriva corupției;

Reforma 7. Evaluarea și actualizarea legislației privind cadrul de integritate;

Reforma 8. Reformarea sistemului național de achiziții publice;

Reforma 9. Îmbunătățirea cadrului procedural de implementare a principiilor guvernantei corporative în cadrul întreprinderilor de stat;

Pilonul VI. Politici pentru generația următoare, copii și tineret, cum ar fi educația și competențele

Sistemul de educație din România se confruntă cu numeroase dificultăți legate de calitate, echitate și infrastructură. Acestea limitează capacitatea României de a construi o economie modernă, bazată pe cunoaștere, precum și capacitatea de a facilita mobilitatea socială.

Componenta C15 - Educație

PNRR propune 7 reforme și 18 investiții.

Buget total propus: 3.605,97 mil. euro.

Reforma 1. Elaborarea și adoptarea pachetului legislativ pentru implementarea proiectului „România Educată”;

Reforma 2. Dezvoltarea unui sistem de servicii de educație timpurie unitar, incluziv și de calitate;

Reforma 3. Reforma sistemului de învățământ obligatoriu pentru prevenirea și reducerea părăsirii timpurii a școlii;

Reforma 4. Crearea unei rute profesionale complete pentru învățământul tehnic superior;

Reforma 5. Adoptarea cadrului legislativ pentru digitalizarea educației;

Reforma 6. Actualizarea cadrului legislativ pentru a asigura standarde ecologice de proiectare, construcție și dotare în sistemul de învățământ preuniversitar;

Reforma 7. Reforma guvernancei sistemului de învățământ preuniversitar și profesionalizarea managementului;

La finalul acestor reforme și investiții se așteaptă rezultate importante precum:

- ➔ 110 de creșe înființate și operaționalizate și 412 servicii complementare;
- ➔ 420 de formatori curricular vor fi instruiți și evaluați în cadrul a două programe de formare continuă și vor primi certificate specific;
- ➔ Alocarea a 42 granturi pentru formarea a 19 950 de persoane care lucrează în servicii standard și complementare de educație timpurie (personal didactic și nedidactic);
- ➔ 2500 de școli incluse în programul de abandon vor fi complet digitalizate prin achiziționarea echipamentului necesar;
- ➔ Creșterea cu cel puțin 60% a numărului de studenți înscriși în ruta completa de învățământ dual;
- ➔ 57 de școli agricole vor fi sprijinite pentru modernizare, renovare și extinderea;
- ➔ Dotarea a 909 de școli VET vor fi dotate cu infrastructuri digitale și instrumente;
- ➔ Cel puțin 100.000 cadre didactice formate în educația digitală integrată și în tranziția digitală ;
- ➔ Cel puțin 5.200 de școli dotate cu resurse tehnologice noi pentru laboratoarele IT;
- ➔ Cel puțin 3.600 de școli dotate cu infrastructură și echipamente tehnologice noi;
- ➔ Cel puțin 1.100 Smart lab-uri achiziționate.60 de noi centre de tehnologie inovatoare în cadrul universităților;
- ➔ Construirea a 5.020 și extinderea / modernizarea a 15.000 de locuri în campusurile universitare;
- ➔ Construirea a 4.600 de locuri și extinderea / modernizarea a 15.000 de locuri ale campusurilor universitare pentru a crea noi locuri de cazare

pentru studenții din medii socio-economice defavorizate, cu dizabilități, unele minorități etnice sau familii monoparentale etc;

- ➔ 10.000 laboratoare de științe/cabinete echipate;
- ➔ 3 consorții școlare rurale create pentru a consolida mediul educațional rural;
- ➔ 10 000 de participanți la cursuri de formare competențe managerial;

Sursa: <https://mfe.gov.ro/pnrr/>

1.3 Context Regional

Programul Operațional (POR) Nord-Vest 2021-2027

POR Nord-Vest (POR NV) vizează Regiunea de dezvoltare Nord-Vest (Regiunea NV). Aceasta se situează la granița României cu Ungaria și Ucraina și acoperă un teritoriu de 34.160 km² (14,3% din suprafața țării) și 2,5 mil. locuitori (13,1% din populația rezidentă). Regiunea cuprinde 6 județe (NUTS3) – Bihor, Satu-Mare, Maramureș, Cluj, Sălaj și Bistrița-Năsăud.

Priorități :

Prioritatea 1. O regiune competitivă prin inovare, digitalizare și întreprinderi dinamice.

◆ Dezvoltarea capacităților de cercetare și inovare și adoptarea tehnologiilor avansate

În cadrul acestei priorități, investițiile au în vedere valorificarea potențialului inovativ existent în domeniile de specializare inteligentă, potențial încă insuficient asimilat de firme.

Acțiunile prevăzute continuă eforturile investiționale depuse în perioadele anterioare de programare și vizează următoarele paliere:

- ➔ Dezvoltarea structurilor CDI în folosul întreprinderilor din sectoarele de specializare inteligentă (proiecte CDI de impact regional);
- ➔ Dezvoltarea structurilor CDI în întreprinderi nou înființate/spin-off-uri din sectoarele de specializare inteligentă
- ➔ Sprijinirea transferului tehnologic și a ecosistemului de inovare

◆ Valorificarea avantajelor digitalizării, în beneficiul cetățenilor, al companiilor, al organizațiilor de cercetare și al autorităților publice

Unul dintre principalele avantaje ale regiunii este constituit de existența unui număr mare de universități, care pot avea un rol important în creșterea competențelor digitale ale consumatorilor și angajaților și pot acționa atât ca „poli de competențe” în domeniul digital, în sprijinul mediului de afaceri și al cetățenilor. Drept urmare, operațiunile prevăzute urmăresc să atenueze riscurile legate de transformarea digitală a afacerilor și să susțină acest proces la nivelul societății:

Transformarea digitală a IMM-urilor. Sunt vizate inițiative care să conducă la consolidarea culturii digitale în cadrul firmelor, să transforme și îmbunătățească experiența utilizatorilor/ consumatorilor, să favorizeze analiza și luarea deciziilor pe baza datelor sau să conducă la eficientizarea activităților derulate.

Digitalizarea IMM-urilor va viza atât organizarea și planificarea producției, a activităților administrative ale firmelor, cât și digitalizarea proceselor tehnologice (automatizări), granturile care vor fi acordate urmând să fie diferențiate corepunzător.

◆ **Intensificarea creșterii durabile și a competitivității IMM-urilor și crearea de locuri de muncă în cadrul IMM-urilor, inclusiv prin investiții productive**

Acțiunile sprijinite în vederea asigurării creșterii durabile și asigurării competitivității IMM-urilor au în vedere:

- Creșterea competitivității IMM-urilor, prin: echipamente, tehnologii, utilaje inovative, noi tehnologii în scopul creșterii productivității (IoT, automatizare, robotică, inteligență artificială, tehnologii de management și organizarea activităților etc),
- tehnici avansate de producție - investiții în active corporale și necorporale în legătură cu modernizarea industrială pentru sectoarele de specializare inteligentă, design industrial, inclusiv inovare bazată pe design, personalizare de masă (imprimare 3D, manufacturare digitală directă), activități de marketing, sprijinire a comercializării, internaționalizare (ca activitate complementară).
- Sprijinirea ecosistemului antreprenorial regional, încurajarea dezvoltării diferitelor forme specifice de antreprenariat și de intermediere în antreprenariat, crearea lanțurilor de valoare locale / regionale, structuri de sprijin pentru IMM-uri (incubatoare, acceleratoare, parcuri

industriale, clustere). Sunt avute în vedere intervenții pentru susținerea sectoarelor economice prioritare la nivel regional prin: înființarea și dezvoltarea de structuri suport precum parcuri industriale, incubatoare și acceleratoare de afaceri, structuri de sprijinire a afacerilor care urmează la rândul lor să administreze granturi în favoarea IMM-urilor / start-up-urilor sprijinite, pentru a asigura sustenabilitatea și reziliență ecosistemului sprijinit.

- ➔ Susținerea inovării în IMM-uri printr-o structură regională de inovare și investiții de tip administrator de grant, cu scopul de a cataliza și stimula generarea și difuzarea inovației la nivel regional, prin:
- ➔ Suport în achiziționarea de către IMM-uri a unor brevete, licențe sau soluții tehnice ne-brevetate centralizate/gestionate într-un sistem regional (bancă de tehnologie);
- ➔ Oferirea de sprijin financiar pentru valorificarea de către IMM-uri a rezultatelor cercetării;
- ➔ Oferirea de sprijin financiar pentru valorificarea unor rezultate de cercetare
- ➔ Suport pentru activitatea de internaționalizare a produselor și serviciilor IMM-urilor regionale;

◆ **Dezvoltarea competențelor pentru specializare inteligentă, tranziție industrială și antreprenoriat**

Pentru a veni în ajutorul entităților implicate în procesul de descoperire antreprenorială în vederea dezvoltării competențelor pentru specializare inteligentă, tranziție industrială și antreprenoriat, sunt vizate acțiuni orientate spre creșterea capacității actorilor regionali, prin intermediul unei structuri regionale distincte specializată în susținerea activităților de inovare și investiții (apel necompetitiv), prin care se vor organiza acțiuni care vizează:

- ➔ Dezvoltarea competențelor la nivelul entităților implicate în procesul de descoperire antreprenorială, în special IMM-uri și organizații de cercetare și transfer tehnologic adecvate susținerii specializării inteligente, formarea de competențe cheie a angajaților IMM-urilor, dar și a angajaților entităților de inovare și transfer tehnologic acreditate
- ➔ Formarea de competențe a angajaților entităților de inovare și transfer tehnologic acreditate, pentru livrarea și promovarea serviciilor și pentru internaționalizare.

- ➔ Dezvoltarea capacității administrative a actorilor implicați în elaborarea, implementarea, monitorizarea, evaluarea, actualizarea și revizuirea strategiilor de specializare inteligentă

Prioritatea 2. O regiune cu orașeSmart

◆ Valorificarea avantajelor digitalizării, în beneficiul cetățenilor, al companiilor, al organizațiilor de cercetare și al autorităților publice

Proiectele de digitalizare a administrației publice și de adoptare a tehnologiilor digitale în folosul cetățenilor au fost inițiate și implementate în Regiunea NV, fructificând avantajul prezenței unui număr semnificativ de universități, centre de cercetare, firme de IT, structuri suport de inovare digitală care urmăresc modernizarea administrațiilor și serviciilor publice

Acțiunile prevăzute în cadrul acestui obiectiv specific vizează: Îmbunătățirea calității serviciilor oferite de administrațiile publice prin soluții digitale inovatoare și aplicații de tip smart city. Vor fi sprijinite intervenții care au în vedere:

- ➔ **Mobilitate inteligentă:** aplicații pentru transportul public local, identificarea parcarilor, ghidarea spre acestea și afișarea disponibilității, plata parcarii, treceri de pietoni smart, etc.
- ➔ **Locuire inteligentă:** soluție de tipul city pass turistic, sisteme de gestiune inteligentă a spațiilor verzi, WiFi în spații publice, dezvoltarea bazelor de date geospațiale și a centrelor de date, sisteme de monitorizare și siguranță a spațiului public, digitalizarea și reconstrucția digitală a obiectivelor de patrimoniu, aplicații de informare a cetățenilor asupra serviciilor medicale și de sănătate, centre pentru monitorizarea situației orașului în timp real, etc. - -- **Economie inteligentă:** aplicații de tipul one stop shop pentru mediul de afaceri, platforme de atragere investiții, centre de inovare locală, marketplace de produse locale, FABlab, dezvoltarea laboratoarelor vii (living labs) pentru soluții de tip smart city, etc.
- ➔ **Cetățeni inteligenți:** platforme și aplicații de comunicare cu cetățenii, de implicare civică și voluntariat, de raportare de probleme, , centre de inovare și imaginație civică, etc
- ➔ **Guvernanță inteligentă:** sisteme de management a proiectelor / ERP, platforme de servicii publice digitale, sisteme pentru înregistrare și emitere documente, centre de date urbane și monitorizare în timp real

a stării UAT-ului, aplicații de tipul city app, plata online a taxelor și impozitelor, sisteme de programări online, open data, aplicații de tipul funcționar public virtual, puncte de contact ale primăriilor în teritoriu, puncte de plată a taxelor și impozitelor.

- ➔ Mediu inteligent: aplicații pentru colectarea și afișarea în timp real a datelor de mediu, echiparea comunităților cu infrastructură pentru colectare date (senzori, camere, bucle inductive, etc.), aplicații pentru încurajarea reciclării și colectării selective a deșeurilor, aplicații pentru reducerea risipei alimentare, iluminat public inteligent, măsurarea și reducerea consumului de energie, aplicații pentru monitorizarea stării infrastructurii tehnico-edilitare și a consumului, aplicații mobile pentru cartarea consumului de energie, automatizarea sistemelor de irigații a zonelor verzi pe bază de senzori, etc. - - - Realizare a intervenției integrate la nivel regional / județean: platforme regionale pentru inovare, specializare inteligentă, tranziție industrială și antreprenariat; platforme pentru eficientizarea utilizării resurselor; aplicații pentru transportul public interurban, pentru atragerea și informarea investitorilor, pentru promovarea obiectivelor turistice; platforme pentru promovarea și vânzarea produselor locale, pentru învățare pe tot parcursul vieții și dezvoltarea competențelor digitale; baze de date geospațiale la nivel regional, etc.
- ➔ Sprijin pentru digitalizarea administrațiilor publice locale din mediul rural Se va selecta în mod transparent un număr redus de UAT-uri rurale (5 comune pe județ) care vor implementa proiecte de digitalizare care vor constitui exemple de bună practică pentru celelalte comune din regiune și vor fi disponibile pentru replicare.

Proiectele vor conține activități din oricare dintre categoriile de mai jos:

- ➔ Platforme de servicii publice digitale (plata online a taxelor și impozitelor, sisteme de programări online, open data, aplicații de tipul funcționar public virtual, puncte de contact ale primăriilor în teritoriu, puncte de plată a taxelor și impozitelor, etc.);
- ➔ Proiecte de tip GIS, emiterea certificatului de urbanism în format digital, emiterea autorizațiilor online, hărți virtuale; • Sisteme de monitorizare și siguranță a spațiului public, sisteme inteligente de gestiune a rețelelor edilitare (încălzire, iluminare, prevenirea incendiilor), centre pentru monitorizarea situației orașului în timp real, etc.)
- ➔ Platforme de comunicare cu cetățenii, centre de inovare și imaginație civică, platforme pentru implicare civică și voluntariat, raportare de probleme, aplicații pentru optimizarea interacțiunii cetățenilor cu localitatea, , etc.);
- ➔ Dotarea școlilor locale cu echipamente: tablete, proiectoare, calculatoare, învățare interactivă, soluții informatice, catalog electronic, etc.;
- ➔ Screening și monitorizare pentru persoane din grupuri vulnerabile, etc.; sisteme de alarmă pentru cazuri de urgență, etc.; E-health - consultații prin centre de telemedicină, etc.;
- ➔ Aplicații pentru colectarea și afișarea în timp real a datelor de mediu, echiparea comunităților cu infrastructură pentru colectare date (senzori, camere, bucle inductive, etc.); aplicații pentru încurajarea reciclării și colectării selective a deșeurilor; aplicații pentru reducerea risipei alimentare; iluminat public inteligent; măsurarea și reducerea consumului de energie la nivel de gospodărie, etc.
- ➔ Aplicații pentru transportul public local, treceri de pietoni smart pe bază de senzori, etc.; Soluție de tipul pass turistic; Stații de încărcare mașini și biciclete electrice; Servicii Car/bike sharing
- ➔ Platforme de atragere investiții, centre de inovare locală, marketplace de produse locale; crearea unor spații destinat nomazilor digitali sau celor care lucrează remote (shared working spaces) în care să fie furnizat internet de mare viteză, birouri inteligente, etc.; puncte de informare turistică virtuale, digitalizarea și reconstrucția digitală a obiectivelor de patrimoniu, etc.

- Servicii și investiții suport aferente soluțiilor de digitalizare identificate.

Prioritatea 3. O regiune cu orașe prietenoase cu mediul

◆ Promovarea eficienței energetice și reducerea emisiilor de gaze cu efect de sera:

- Creșterea eficienței energetice în regiune ca parte a investițiilor în sectorul locuințelor, prin:
 - Reabilitarea termică a elementelor de anvelopă, inclusiv măsuri de consolidare a elementelor de construcție;
 - Reabilitarea termică a sistemului de încălzire/ a sistemului de furnizare a apei calde de consum;
 - Instalarea unor sisteme alternative de producere a energiei din surse regenerabile (pompe de căldură, panouri solare, panouri fotovoltaice);
 - Sisteme de management energetic integrat pentru clădiri;

◆ Sprijinirea eficienței energetice în clădirile publice, inclusiv clădiri de patrimoniu, prin:

- Reabilitarea termică a elementelor de anvelopă a clădirii, inclusiv măsuri de consolidare a elementelor de construcție și reabilitare termică a sistemului de încălzire/ și de furnizare a apei calde de consum;
- Sisteme alternative de producere a energiei electrice și/sau termice pentru consum propriu (pompe de căldură, panouri solare, panouri fotovoltaice);
- Sisteme de climatizare și/sau ventilare mecanică pentru asigurarea calității aerului interior;
- Reabilitarea/ modernizarea instalațiilor de iluminat în clădiri;
- Sisteme de management energetic integrat pentru clădiri;
- Reducerea consumului de energie la nivelul IMM-urilor, pentru generarea de economii în consumul de energie și evitarea emisiilor de gaze cu efect de seră la nivelul întreprinderilor, prin dezvoltarea unor capacități suplimentare de producere a energiei din surse regenerabile, inclusiv pentru implementarea de sisteme de monitorizare și control a consumurilor de energie la nivelul întreprinderilor și măsuri de sprijin adiacente.

◆ **Promovarea energiei din surse regenerabile în conformitate cu Directiva pentru energie regenerabilă (EU) 2018/2001, inclusiv cu criteriile de durabilitate prevăzute în cadrul acesteia**

În cadrul acestui obiectiv specific vor fi susținute 6 proiecte pilot, câte unul în fiecare județ, având ca scop alimentarea cu energie termică a locuințelor din mediul rural. Promovarea energiei regenerabile în comunitățile rurale prin aplicarea unor soluții inovatoare centralizate, de înaltă eficiență în ceea ce privește alimentarea cu energie termică.

◆ **Creșterea protecției și conservării naturii, a biodiversității și a infrastructurii verzi, inclusiv în zonele urbane, precum și reducerea tuturor formelor de poluare**

Proiectele finanțate prin POR au potențialul de a contribui la îmbunătățirea infrastructurii verzi, prin adoptarea unor soluții care să permită reducerea amprentei ecologice a componentei antropice. Aceste soluții includ:

- ➔ Menținerea / refacerea conectivității coridoarelor ecologice;
- ➔ Extinderea coridoarelor ecologice în mediul urban;
- ➔ Implementarea în mediul urban de soluții inovative de modernizare / extinderea / construirea suprafețelor verzi, cum ar fi transformarea unor spații în parcuri, grădini urbane, așa cum sunt ele definite de legislația națională;

Acțiunea finanțată în cadrul acestui obiectiv specific continuă eforturile investiționale desfășurate în perioada anterioară de programare prin POR 2014-2020.

◆ **Dezvoltarea unor orașe verzi și îmbunătățirea infrastructurii verzi și / sau albastre din zonele urbane, prin:**

- ➔ modernizarea/ extinderea / construirea spațiilor verzi (igienizarea terenului, care nu presupune defrișarea vegetației existente; modelarea terenului; plantarea cu plante autohtone perene, menținerea arborilor importanți din punct de vedere ecologic, dar și plantare arbori și arbuști autohtoni), parcuri / păduri urbane / păduri-parc (se recomandă zonele verzi care aduc beneficii importante serviciilor ecosistemice, cu un grad ridicat de naturalitate, dar și zone de acces, alei, iluminat specific, platforme de popas, coridoare ecologice);
- ➔ dotarea spațiilor verzi cu alei, foișoare, pergole, grilaje, grupuri sanitare, spații pentru întreținere/vestiare, scene, piste pentru bicicliști,

trotuare, mobilier urban confecționat din materiale prietenoase cu mediul (bănci, coșuri de gunoi, toalete ecologice, suporturi biciclete, împrejmuire), crearea de facilități pentru recreere pe terenurile amenajate (hotspot-uri Wi-Fi, zone speciale amenajate pentru sport, locuri de joacă pentru copii);

- realizarea unor sisteme inteligente de supraveghere video în spațiile amenajate prin proiect; înlocuirea și/sau racordarea la utilități publice a terenului obiect al investiției; realizarea de sisteme de irigații/sisteme de iluminat inteligent pentru spațiile amenajate;
- realizarea de coridoare ecologice urbane, inclusiv prin demolarea clădirilor situate pe terenurile supuse intervențiilor aflate într-o stare avansată de degradare, care nu aparțin patrimoniului cultural; • lucrări verzi, acoperișuri verzi, pereți verzi, terase/balcoane cu grădini și spații verzi, etc...

P4. O regiune cu mobilitate urbană multimodală durabilă

◆ Utilizarea crescută a transportului public și a altor forme de mobilitate urbană ecologice, în urma intervențiilor care includ:

- Dezvoltarea infrastructurii pentru deplasări nemotorizate: dezvoltarea, extinderea infrastructurii pentru mersul cu bicicleta, amenajarea de zone pietonale, zone semi-pietonale, introducerea de sisteme de bike-sharing, sisteme de monitorizare etc.;
- Dezvoltarea și optimizarea sistemelor de transport public, inclusiv prin investiții în material rulant, mijloace de transport și infrastructura necesară acestora, inclusiv depouri, stații de autobuz, stații intermodale pentru transportul public, soluții de tip park & ride;
- Dezvoltarea coridoarelor de mobilitate urbană durabilă, prin dezvoltarea unor trasee dedicate cu prioritate transportului public de călători, inclusiv a benzilor prioritare pentru transportul în comun, a liniilor de tramvai- acolo unde este cazul, reconfigurarea fluxurilor de circulație prin stabilirea de sensuri unice, reconfigurarea spațiilor prin includerea infrastructurii pentru deplasări nemotorizate – piste de bicicliști, zone pietonale care să asigure legătura între stațiile de transport în comun sau accesul pietonilor la coridorul de mobilitate, toate acestea în conformitatea cu soluțiile identificate și validate în

cadrul Planurilor de Mobilitate Urbană Durabilă aprobate la nivelul fiecărei autorități publice locale / zone metropolitane / zone urbane funcționale.

- ➔ Dezvoltarea de infrastructuri pentru combustibili alternativi ;
- ➔ Dezvoltarea sistemelor de management a mobilității urbane, cum ar fi sisteme de management al traficului, aplicații “mobility as a service”, etc.

P5. O regiune accesibilă

- ◆ **Dezvoltarea și creșterea unei mobilități naționale, regionale și locale durabile, reziliente la schimbările climatice, inteligente și intermodale, inclusiv îmbunătățirea accesului la TEN-T și a mobilității transfrontaliere prin următoarele acțiuni:**

- ➔ Construirea/reabilitarea legăturilor rutiere secundare către rețeaua rutieră și nodurile TEN-T (drumuri județene, descărcări autostradă, conectivitatea la rețeaua CORE TEN-T, drumuri de legătură, crearea sau extinderea variantelor ocolitoare cu statut de drum județean, pasaje / noduri rutiere, conectivitatea regionala către punctele de frontieră deschise pentru mobilitatea transfrontalieră
- ➔ Soluții pentru creșterea siguranței traficului (implementarea soluțiilor prevăzute în studiile de trafic, în linie cu Strategia națională pentru siguranța rutieră, cum ar fi: pasaje, senzori giratorii, măsuri de siguranță a traficului (inclusiv de prevenire a incidentelor/ accidentelor cauzate de fauna sălbatică - ex. pasaje, tunele, casete betonate, canale pentru amfibieni etc.), investiții destinate siguranței rutiere pentru pietoni și bicicliști), pentru localitățile urbane și pentru infrastructură județeană, pe sectoare rutiere aflate în proprietate/ administrarea UAT, inclusiv echipamente pentru îmbunătățirea siguranței traficului
- ➔ Îmbunătățirea transportului județean de călători prin achiziționare de material rulant pentru conectare inter-urbană pentru creșterea mobilității forței de muncă.

P6. O regiune educată

- ◆ **Îmbunătățirea accesului egal la servicii de calitate și incluzive în educație, formare și învățarea pe tot parcursul vieții prin dezvoltarea**

infrastructurii accesibile, inclusiv prin promovarea rezilienței pentru educația și formarea la distanță și online

Având în vedere aceste aspecte, următoarele tipuri de acțiuni vor primi finanțare:

- ➔ Dezvoltarea infrastructurii educaționale la nivelul educației timpurii și învățământului obligatoriu, prin construirea / reabilitarea / modernizarea / extinderea și dotarea infrastructurii educaționale, pentru asigurarea accesului la serviciile de educație în zonele insuficient deservite, grupurilor dezavantajate și în unitățile de învățământ supraaglomerate, creșterea capacității în învățământul antepreșcolar (creșe) și preșcolar (grădinițe), îmbunătățirea condițiilor de cazare și posibilităților de transport pentru elevi, creșterea calității și condițiilor de siguranță și funcționare, îmbunătățirea calității mediilor de învățare, înființarea de centre de educație remedial
- ➔ Dezvoltarea infrastructurii educaționale în domeniul învățământului profesional și tehnic (licee tehnologice), inclusiv în sistem dual, modernizare/extindere/construcție și dotarea atelierelor școlare cu echipamente didactice/ aparatură pentru practica elevilor, dotarea laboratoarelor, bibliotecilor, sălilor și terenurilor de sport, îmbunătățirea condițiilor de cazare și posibilităților de transport pentru elevi.
- ➔ Dezvoltarea infrastructurii educaționale în învățământul universitar, prin reabilitarea/ modernizarea/ extinderea/ echiparea infrastructurii educaționale universitare de stat, în special prin investiții în dotarea laboratoarelor, finanțarea lor fiind centrată pe student.

◆ Creșterea rolului culturii și al turismului durabil în dezvoltarea economică, incluziunea socială și inovarea social

Tipurile de acțiuni prevăzute în cadrul acestui obiectiv vizează:

- ➔ Modernizarea/reabilitarea/dotarea taberelor de elevi și preșcolari .Sunt avute în vedere intervenții privind spațiile de cazare, spațiile destinate pregătirii și servicii mesei, precum și infrastructuri pentru activități educaționale și de recreere (terenuri de sport, alte spații pentru activități sportive, săli de conferință/evenimente, etc), amenajări/dotări interioare și exterioare.

Scopul acestor intervenții este de a contribui la creșterea incluziunii socio-profesionale a copiilor și tinerilor aflați în risc de sărăcie și excluziune socială, a

copiilor și tinerilor cu nevoi speciale prin creșterea accesului la servicii de calitate și programe de educație formală și non-formală acordate în centrele de agrement.

P7. O regiune atractivă

◆ Promovarea dezvoltării integrate și incluzive în domeniul social, economic și al mediului, precum și a culturii, a patrimoniului natural, a turismului și a securității în zonele urbane

Investițiile prevăzute în cadrul acestui obiectiv specific se adresează autorităților și instituțiilor publice și continuă intervențiile finanțate în perioadele anterioare de programare, astfel:

- Conservarea, protecția și valorificarea durabilă și competitivă a patrimoniului cultural și istoric și dezvoltarea serviciilor culturale, inclusiv asigurarea și/sau îmbunătățirea accesului către resursele și obiectivele de patrimoniu, prin activități precum restaurarea, consolidarea, protecția, conservarea, extinderea și dotarea monumentelor istorice și a patrimoniului cultural mobil și imobil; modernizarea / reabilitarea / extinderea / dotarea clădirilor cu funcții culturale, biblioteci, muzee, teatre; reabilitarea, modernizarea drumurilor / căilor de acces către obiectivele de patrimoniu cultural și istoric.
- Îmbunătățirea infrastructurii de turism, în special în zone care dispun de un potențial turistic valoros, inclusiv îmbunătățirea accesului către resursele și obiectivele turistice prin activități precum crearea, extinderea, modernizarea infrastructurii de agrement (precum, dar fără a se limita la parcuri tematice/ de distracții/ de aventură, aquaparcuri etc.) sau a altor infrastructuri de turism, inclusiv a utilităților aferente acestora; asigurarea (construirea, reabilitarea sau modernizarea) drumurilor / căilor de acces către infrastructura de agrement construită, amenajată, reabilitată, modernizată, și, la nevoie, a utilităților către și pentru toate resursele și atracțiile turistice care primesc finanțare în cadrul acestui obiectiv specific: obiectivele de patrimoniu, infrastructuraturistică, de agrement și/sau baze de tratament construite, amenajate, reabilite sau modernizate, inclusiv asigurarea utilităților pentru acestea.
- Dezvoltarea infrastructurii pentru turismul balnear și balneoclimatic, inclusiv îmbunătățirea accesului către resursele și obiectivele turistice,

prin activități precum construcția, reabilitarea, modernizarea bazelor de tratament, a centrelor balneare și a bazelor de kinetoterapie ca resorturi cu servicii integrate (servicii de tip sănătate și întreținere, balneo, activități de recreere, activități sportive etc);

- Regenerare urbană și securitatea spațiilor publice, prin activități precum reabilitarea integrată a spațiilor publice, inclusiv infrastructura tehnico-edilitară aferentă din: zone centrale; zone istorice; spații publice din interiorul ansamblurilor de locuințe colective, respectiv, cartiere de blocuri sau zone cu locuințe de tip condominiu; zona autogărilor și gărilor, zone portuare situate în interiorul sau la limita localităților urbane, indiferent dacă sunt în uz/abandonate/au altă destinație; falezele, malurile și insulele râurilor și lacurilor din interiorul localităților urbane; zonele rezidențiale periferice destructurate, zonele de blocuri degradate și așezări informale din urban, piețele agroalimentare din urban.

◆ **Promovarea dezvoltării locale integrate și incluzive în domeniul social, economic și al mediului, în domeniul culturii, al patrimoniului natural, al turismului durabil, precum și a securității în afara zonelor urban**

Investițiile prevăzute în cadrul acestui obiectiv specific se adresează autorităților și instituțiilor publice și continuă intervențiile finanțate în perioadele anterioare de programare și vizează următoarele tipuri de acțiuni:

- Conservarea, protecția și valorificarea durabilă și competitivă a patrimoniului cultural, istoric și natural (în special dezvoltarea serviciilor culturale, dar și asigurarea și/sau îmbunătățirea accesului și a utilităților către / pentru resursele și obiectivele de patrimoniu)
- Îmbunătățirea infrastructurii de turism, în special în zone care dispun de un potențial turistic valoros, inclusiv îmbunătățirea accesului către resursele și obiectivele turistice , a sinergie/ legăturii dintre urban și rural pe această direcție , inclusiv a utilităților aferente, prin activități precum crearea, extinderea, modernizarea infrastructurii de agrement sau a altor infrastructuri de turism; asigurarea căilor de acces (construirea, reabilitarea sau modernizarea) și, la nevoie, a utilităților către și pentru toate resursele și atracțiile turistice care primesc finanțare în cadrul acestui obiectiv specific

Asistența tehnică

Intervențiile în domeniul asistenței tehnice vizează asigurarea funcționării sistemului de management și asigurarea vizibilității programului, cu accent pe profesionalizarea personalului, pe comunicare și informare, îmbunătățirea capacității de implementare inclusiv la nivelul beneficiarilor, precum și pe asigurarea unui cadru partenerial transparent.

Sursa <https://mfe.gov.ro>

2. FONDURILE EUROPENE ALOCATE ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2021-2027

2.1. FONDURILE EUROPENE STRUCTURALE ȘI DE INVESTIȚII

Pentru perioada de programare 2021-2027, cu coordonarea Ministerului Fondurilor Europene, în cadrul politicii de coeziune se elaborează următoarele programe operaționale:

- ➔ **Programele Operaționale Regionale POR 2021-2027** , câte un program la nivelul fiecărei regiuni de dezvoltare a României;
- ➔ **Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare POCIDIF 2021-2027;**
- ➔ **Programul Operațional Educație și Ocupare POEO 2021-2027**
- ➔ **Programul Operațional Dezvoltare Durabilă PODD 2021-2027 ;**
- ➔ **Programul de Acvicultură și Pescuit PAP 2021-2027;**
- ➔ **Programul Operațional de Tranziție Justă POTJ 2021-2027 ;**
- ➔ **Programul Operațional Transport POT 2021- 2027;**
- ➔ **Programul Operațional Sănătate POS 2021-2027;**
- ➔ **Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială POIDS 2021-2027;**
- ➔ **Programul Operațional Asistență Tehnică POAT 2021-2027;**

1. Programul Operațional Regional (POR) 2021-2027

Spre deosebire de situația până acum, când POR era gestionat de Ministerul Dezvoltării (sub multiplele sale denumiri și formule în cei 14 ani de apartenență a României la UE), în perioada de programare 2021-2027 POR va fi împărțită în 8 programe mai mici, fiecare gestionat de autoritatea de management de la fiecare Agenție de Dezvoltare Regională (ADR) din fiecare regiune.

- POR București-Ilfov va avea o alocare totală de 1,46 miliarde de euro,
- **POR Nord-Vest - 1,74 miliarde euro,**
- POR Vest - 1,43 miliarde euro,
- POR Centru - 1,68 miliarde euro,
- POR Sud-Muntenia - 1,91 miliarde euro,
- POR Sud -Est - 1,81 miliarde euro,
- POR Sud-Vest - Oltenia - 1,46 miliarde euro,
- POR Nord-Vest - 2,13 miliarde euro.

Ca obiective și domenii de investiții, se observă creșterea competitivității IMM-urilor,

investiții tehnologice în IMM-uri, inclusiv tehnologii IT&C, IoT, automatizare, robotică, inteligență artificială, customizare de masă. Tot la POR-uri se menționează investițiile în servicii și echipamente pentru transformarea digitală a microîntreprinderilor și a IMM-urilor, inovarea bazată pe design în vederea dezvoltării de noi produse, transfer tehnologic, suport pentru dezvoltarea și implementarea de noi modele de afaceri pentru IMM-uri, în special pentru internaționalizare, investiții în active corporale și necorporale în microîntreprinderi și IMM-uri, inclusiv scale-up.

2. POCIDIF 2021-2027 – digitalizare și instrumente financiare

Programul Operațional Creștere Inteligentă, Digitalizare și Instrumente Financiare (POCIDIF), va fi gestionat ca autoritate de management de Ministerul Fondurilor Europene. POCIDIF 2021-2027 ar urma să aibă un buget 2,14 miliarde de uro, cu tot cu contribuția națională de 30 %. Aici regăsim axa prioritară 10 – Stimularea accesului la finanțare al IMM-urilor prin utilizarea Instrumentelor Financiare. Cel mai probabil vor fi fonduri europene alocate unor fonduri de investiții, pentru acordarea de finanțări de capital de risc sau private egale unor startup-uri de tehnologie. De asemenea, prin acest program se vor susține consorții de cercetare-dezvoltare- inovare din care vor face parte IMM-uri și firme mari. Tot în acest program operațional, la axa prioritară 2, se menționează susținerea IMM-urilor în inovare de produs sau de proces, precum și training-uri tehnologice și antreprenoriale avansate.

Tot în acest program, POCIDIF, scrie și despre acordarea de „sprijin pentru inițierea de startup-uri sau firme spin-off în domeniul securității cibernetice”.

„Prin POCIDIF se va oferi sprijin prin instrumente financiare pentru întreprinderi, inclusiv în domeniile de specializare inteligentă la nivel național, pe baza Evaluării ex-ante pentru instrumente financiare, care va fi elaborată, conform cerințelor Regulamentului” - se mai arată în draftul de Acord de parteneriat 2021-2027.

3. POEO 2021-2027 – fonduri pentru formare profesională, cursuri

Programul Operațional Educație și Ocupare (POEO) are alocat un buget total de 5,77 miliarde de euro, din care 30 % banii de la bugetul de stat. Acesta va veni în locul fostului POSDRU și actualul POCU, programe sociale, prin care România ia bani de la UE și îi cheltuie în special în cursuri și training-uri pentru șomeri, persoane defavorizate, tineri care nu merg la școală și nici nu au job etc. Instituțiile de stat și

ONG-urile fac de regulă proiecte cu acești bani. Ministrul Fondurilor Europene va fi autoritate de management și la POEO 2021-2027, ca și acum, la POCU 2014-2020.

În acest program se vor găsi și din 2021 schemele de finanțare pentru deschidere de mici afaceri precum granturi pentru finanțarea unor scheme de antreprenoriat. Tot aici se va continua cu subvenții pentru salarii, în firme private „stimularea angajatorilor pentru utilizarea unor forme de muncă flexibile și pentru finanțarea investițiilor care să permită utilizarea acestor forme prin facilitarea accesului la finanțare destinat IMM-urilor și acordarea de măsuri de acompaniament pentru finanțarea beneficiilor acordate tinerilor”. Nu vor lipsi nici bani pentru întreprinderile sociale de inserție pentru susținerea tinerilor NEETS (care nu merg nici la școală, nici la job), prin acoperirea costurilor de calificare la locul de muncă, consiliere și orientare profesională, subvenționarea contractelor de muncă și plasarea pe piața muncii la finalul perioadei de sprijin. În cadrul POEO 2021-2027 se anunță și Programul „Tânăr Voluntar”, prin care se vor da granturi pentru „familiarizarea tinerilor cu rigorile solicitate la un loc de muncă, cu aspectele ce țin de practicarea unei meserii”.

În acest program, operațional vor fi bani și pentru programe de pregătire a managerilor sau a unor măsuri de îmbunătățire a accesului IMM-urilor la diversele modalități de digitalizare a activității lor.

4. PODD 2021-2027 – proiecte de mediu

Programul Operațional Dezvoltare Durabilă (PODD) 2021-2027 va avea un buget total de 5,6 miliarde de euro, cu cei 30 % de la bugetul de stat. Tot MFE va fi autoritate de management, conform draftului intermediar de Acord de parteneriat. Aici vor fi în principal proiecte legate de protecția mediului și eficiență energetică.

5. Programul de Acvacultură și Pescuit 2021-2027

Programul de Acvacultură și Pescuit (PAP) 2021-2027 va avea o alocare de numai 162 milioane euro, cu tot cu cei 30% de la bugetul național. PAP va fi gestionat de Ministerul Agriculturii (ca și până acum) și va finanța și o serie de proiecte IMM, cum sunt cele din domeniul turismului agrementului de pescuit, al restaurantelor cu specific pescăresc, al crescătorilor de pește, al procesării produselor din pește etc.

6. Tranziție justă 2021-2027

În Programul Operațional de Tranziție Justă (POTJ) se vor aloca circa 2,5 miliarde de euro, cu tot cu contribuția națională de 30 %. Aici vorbim în principal de bani din Facilitatea de Tranziție Justă, prin care UE finanțează reconversia zonelor miniere, după închiderea minelor. POTJ 2021-2027 va fi gestionat de Ministerul Fondurilor Europene, ca autoritate de management, cel puțin așa cum arată acum schema. De aici se vor da bani pentru “finanțarea creării de noi întreprinderi, inclusiv prin incubatoare de afaceri și servicii de consultanță, precum și investiții productive în IMM-uri, inclusiv în interpretări nou înființate, care conduc la diversificare și reconversie economică”.

O axa prioritară a POTJ urmărește tranziția justă a zonelor miniere prin dezvoltarea spiritului antreprenorial, IMM-urilor a cercetării și inovării și a digitalizării. Bani vor ajunge în 6 județe din România: Hunedoara, Gorj, Dolj, Galați, Prahova și Mureș , care trebuie sprijinite la nivel economic și social în procesul de tranziție, având în vedere aspectele similare ce țin de economie, populație, ocupare sau aspecte de mediu.

7. Transport 2021-2027

Programul Operațional Transport (POT) 2021- 2027 va fi cel mai mare program operațional de fonduri structurale și de coeziune – circa 9 miliarde de euro, cu tot cu cei 30 % de la statul român. Ministrul Transporturilor va fi autoritatea de management. Cu acești bani ar trebui să se construiască autostrăzi, căi ferate, poduri și aeroporturi în principal. În prezent, transporturile intră în Programul Infrastructură Mare (POIM) 2014-2020, care cuprinde și partea de mediu , gestionat de Ministerul Fondurilor Europene, ca autoritate de management.

8. Sănătate 2021-2027

Programul Operațional Sănătate (POS) va avea un buget de circa 4,2 miliarde de euro, cu tot cu contribuția națională de 30 %. POS 2021-2027 va fi gestionat tot de MFE, ca autoritate de management. La nivel mai mic și cabinetele de medicină de familie vor putea fi finanțate – ca beneficiari – din POS 2021-2027, conform draftului de program.

9. POIDS 2021-2027

Programul Operațional Incluziune și Demnitate Socială (POIDS) va avea o alocare de 4,2 miliarde de euro, cu tot cu cei 30 % de la bugetul național. Programul, gestionat tot de MFE ca autoritate de management, va cuprinde în principal servicii și asistență pentru vârstnici, persoane cu dizabilități, persoane defavorizate. Practic, POIDS 2021-2027 preia o parte din actulul POCU 2014-2020 și fostul POSDRU 2007-2013.

10. Asistență tehnică 2021-2027

Programul Operațional Asistență Tehnică (POAT), gestionat tot de MFE, va avea o alocare totală de 258 de milioane de euro, în varianta cu 30 % contribuție națională. Ca și până acum, banii vor fi folosiți pentru instruirea, pregătirea și plata suplimentară a personalului implicat în absorbția de fonduri europene pe toate celelalte programe.

Sursa: <https://mfe.gov.ro/minister/periode-de-programare/perioda-2021-2027/>

2.2. Fondurile Europene alocate României în mediul rural în perioada 2021-2027, prin FEADR

Pentru perioadei de tranziție 2021-2022, bugetul PNDR este de aproximativ 3,26 miliarde Euro, și anume:

- Fonduri FEADR 2021-2027 CFM (Cadrul Financiar Multianual) – 2.569,10 mil. Euro
- Fonduri EURI (Instrumentul de Relansare al Uniunii Europene) - 692,09 mil. euro

Conform Regulamentului de tranziție, 37% din sume trebuie alocate măsurilor de climă, mediu și bunăstare.

Distribuția pe măsuri va fi următoarea:

- ◆ **SM4.1 "Investiții în exploatații agricole": 760 mil. euro pentru componentele:**
 - achiziții simple și echipamente de irigații în fermă: 125,00 mil. Euro
 - vegetal (condiționare, procesare în fermă și marketing): 55,00 mil. Euro
 - zootehnic (condiționare, procesare în fermă și marketing): 55,00 mil. Euro
 - tineri fermieri (achiziție utilaje - vegetal și zootehnic): 75,00 mil. Euro

- zootehnie (producție primară, condiționare și marketing) - NAȚIONAL: 240,00 mil. Euro
- zootehnie (producție primară, condiționare și marketing) - MONTAN: 60 mil. Euro
- legume (inclusiv în spații protejate) și cartofi (producție primară, condiționare și marketing): 100,00 mil. Euro
- legume, cartofi (condiționare, procesare și marketing): 50,00 mil. euro
- ◆ **SM4.1a "Investiții în exploatarea pomicele": 122,70 mil. Euro**
- ◆ **SM4.2 "Sprijin pentru investiții în procesarea și marketingul produselor agricole": 140,00 mil. euro**
- ◆ **SM4.2a "Sprijin pentru investiții în procesarea și marketingul produselor din sectorul pomicol ": 10 mil. euro**
- ◆ **SM4.3 „Investiții pentru dezvoltarea, modernizarea și adaptarea infrastructurii agricole” - componenta drumuri agricole: 100,66 mil. euro**
- ◆ **SM6.1 "Instalare tineri fermieri": 100,00 mil. euro**
- ◆ **SM6.2 "Sprijin pentru înființarea de activități neagricole": 50,00 mil. euro**
- ◆ **SM6.3 "Sprijin pentru dezvoltarea fermelor mici": 87,00 mil. euro**
- ◆ **SM6.4 "Investiții în crearea și dezvoltarea de activități neagricole": 100,00 mil. euro**
- ◆ **SM9.1 "Înființarea grupurilor de producători în sectorul agricol": 5,00 mil. euro**
- ◆ **M10 „Agromediul și climă”: 142,00 mil. euro + 146,76 mil. euro**
- ◆ **M11 „Agricultură ecologică”: 129,63 mil. euro + 102,65 mil. euro**
- ◆ **M13 „Plăți pentru zone care se confruntă cu constrângeri naturale sau cu alte constrângeri specifice”: 660,12 mil. euro**
- ◆ **M14 „Bunăstarea animalelor”: 273,60 mil. euro**
- ◆ **SM16.4 "Sprijin pentru cooperarea orizontală și verticală între actorii din lanțul de aprovizionare": 40,00 mil. euro**
- ◆ **SM16.4a "Sprijin pentru cooperarea orizontală și verticală între actorii din lanțul de aprovizionare"- pomicultură. 10,00 mil. euro**
- ◆ **SM17.1 "Prime pentru asigurarea culturilor animalelor și a plantelor": 20,00 mil. euro**
- ◆ **M19.1 „Sprijin pregătitor pentru dezvoltarea Strategiilor de Dezvoltare Locală (viitoare)": 5,00 mil. euro**

- ◆ **M19.2 "Sprijin pentru implementarea acțiunilor în cadrul strategiei de dezvoltare locală": 100 mil. euro**
- ◆ **M19.4 „Sprijin pentru cheltuieli de funcționare și animare GAL-uri ”: 23,00 mil. euro**

Sursa: <https://www.rndr.ro/comunicare/comunicate/item/662-bugetul-pndr-destinat-perioadei-de-tranzitie-2021-2022.html>

Capitolul 2. ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A JUDEȚULUI MARAMUREȘ

2.1. Scurt Istoric

În context național, județul Maramureș este plasat în partea de nord-vest a țării, la granița cu Ungaria, și se învecinează cu județele Satu Mare, Sălaj, Cluj, Bistrița-Năsăud și Suceava, făcând parte din regiunea de dezvoltare Nord-Vest, care este o structură asociativă fără personalitate juridică, ce corespunde nivelului 2 din NUTS al Uniunii Europene.

Reședința județului Maramureș, municipiul Baia Mare este un important centru urban în context național și regional, cu o îndelungată tradiție urbană; în mod similar, municipiul Sighetu Marmăției a îndeplinit, de-a lungul timpului, funcția de reședință a județului interbelic Maramureș și a fost un important centru al comunității evreiești din România.

Județul Maramureș are o istorie zbuciumată, suferind numeroase modificări teritorial administrative (fiind chiar împărțit între două județe distincte până la Cel De-al Doilea Război Mondial), care însă nu i-au afectat coeziunea teritorială și socială, deși este alcătuit din 4 regiuni etno-folclorice ("țări"), cu o identitate bine conturată: Țara Codrului, Chioarului, Lăpușului și Maramureșului (Istoric). Județul are o suprafață totală de 6.304 kmp, ce îl plasează pe locul III la nivel regional.

Granița cu județele învecinate este una terestră, în timp ce granița cu Ucraina, pe o distanță de circa 150 km, este atât terestră (circa 90 km), cât și naturală (râul Tisa), pe circa 60 km. În județ există mai multe puncte de trecere a frontierei româno-ucrainene, respectiv:

- Câmpulung Tisa – Teresova (feroviar)
- Sighetu Marmăției – Solotvino (rutier)
- Valea Vișeuului – Delovoe (feroviar)

Dintre acestea, funcționează doar cel de la Sighetu Marmăției, traficul feroviar dintre cele două țări fiind suspendat prin cele două puncte din județ de mai mulți ani.

2.2. Cadru Natural

Relieful județului este unul foarte variat (43% muntos, 30% de deal și podiș și 27% depresionar), județul fiind traversat de două lanțuri muntoase, care determină relativa izolare a Depresiunii Maramureșului, una dintre cele mai extinse depresiuni intramontane din țară; ponderea ridicată a reliefului montan face ca densitatea medie a populației să fie mai scăzută decât media regională și națională.

Clima județului este temperat-continentală, cu unele influențe baltice și scandinave, care o fac mai umedă și mai rece, în zona montană atingându-se maximul precipitațiilor înregistrate în România; de asemenea, depresiunile din județ au un efect de adăpost climatic prin raportare la zonele montane.

Județul dispune de o rețea hidrografică bogată și de resurse suficiente de apă, care cuprind cursuri de suprafață, lacuri naturale și artificiale, ape subterane și freatice.

În județul Maramureș regăsim majoritatea tipurilor de soluri și a etajelor de vegetație din România (alpin, subalpin, păduri în amestec, păduri de foioase etc.), însă există o tendință de restrângere a acestora în favoarea peisajelor puternic antropizate.

Județul Maramureș se confruntă cu un număr important de riscuri naturale și antropice: inundații (risc semnificativ pe mai multe cursuri de apă din județ, conform hărților de risc - Tisa, Rona, Vișeu, Vaser, Iza, Someș, Sălaj, Bârsău, Lăpuș, Săsar etc.), alunecări și prăbușiri de teren (32 de UAT-uri), incendiile de pădure și vegetație uscată (peste 200/an), avalanșe, cutremure, accidente industriale, de transport, poluare cu ape de mină, cianuri și metale grele, prăbușirea unor construcții, eșecul rețelelor de utilități, acestea sunt amplificate de efectele schimbărilor climatice (secetă, precipitații abundente, alternanța temperaturilor, vijelii etc.), dar și de activitatea umană (folosirea pădurilor ca locuri de picnic, lipsa sau degradarea lucrărilor de stabilizare și de protecție împotriva inundațiilor, colmatarea unor șanțuri și rigole, depozitarea necontrolată de deșeuri etc).

Județul Maramureș se plasează pe locul II la nivel național la numărul de produse tradiționale atestate, care cuprinde produse de panificație, carne și preparate din carne, din fructe și legume, lactate și brânzeturi etc., toate foarte populare pe piața internă și externă.

Exploatațiile agricole din județ sunt extrem de fragmentate, ca și proprietatea asupra terenurilor, mărimea lor medie fiind de doar 2,4 ha, sub media națională; dintre acestea, doar 0,6% au personalitate juridică și lucrează circa 15% dintre

terenuri, restul fiind exploatații individuale ale populației, care asigură preponderent subzistența și autoconsumul; în acest context, 45% dintre locuitorii județului lucrează în agricultură, ca activitate principală sau secundară, dintre care 22% au peste 65 de ani, iar foarte puțini sunt tineri, anticipând o scădere masivă a ponderii ocupării în agricultură în următorii ani.

În perioada comunistă, la Baia Mare și Sighetu Marmăției funcționau două prestigioase stațiuni de cercetare-dezvoltare pomicolă, respectiv a bovinelor, care au fost ulterior desființate sau au renunțat la activitatea de cercetare din cauza subfinanțării cronice a acesteia de la bugetul de stat.

2.3. Populația

Județul Maramureș înregistrează de circa 20 ani un declin demografic, determinat de migrația internă și externă accentuată și, mai recent, de sporul natural negativ; totuși, față de alte județe, ritmul de scădere a fost mai puțin accentuat, prin prisma moștenirii din perioada comunistă a unei structuri pe vârste a populației mai favorabile.

Scăderea populației este mai accentuată în cazul orașelor, cu un stoc important de populație tânără și calificată, mai mobilă și unde se manifestă și un proces de remigrație urban-rural, determinat de restructurarea economică. În pofida dinamicii negative de ansamblu a populației județului, există o serie de localități care au înregistrat creșteri ale populației, mai ales în jurul municipiului Baia Mare, unde se înregistrează un fenomen de suburbanizare. Gradul de urbanizare al județului a crescut continuu în ultimii 100 de ani și depășește media națională, însă este unul artificial, mai multe comune intrând în categoria orașelor fără a îndeplini criteriile minimale pentru statutul urban, conform PATN. Județul se caracterizează printr-o diversitate etnică și religioasă remarcabilă; în ultimii ani, se remarcă reducerea ponderii populației de etnie maghiară și germană, în favoarea celei de etnie romă, cu o rată a fertilității mult peste medie; totuși, în județ există încă comunități compacte de maghiari și ucraineni; comunitatea evreiască din județ e pe cale de dispariție, după ce în perioada interbelică era majoritară în unele centre urbane din Maramureș.

2.4. Învățământ și educație

Județul Maramureș dispune de o rețea diversificată de unități publice și private de învățământ, inclusiv pentru elevii cu cerințe educative speciale; totuși rețeaua publică de învățământ s-a restructurat puternic în ultimii 7 ani, pe fondul scăderii

populației școlare și a modificării legislației din domeniu; se înregistrează disparități cu privire la accesul la educație între mediul urban și rural, în acestea din urmă funcționând, în general, doar grădinițe și școli gimnaziale. În județ există mai multe licee de prestigiu, cu profil uman, real, tehnic, economic, de servicii, sportiv etc., însă unele dintre acestea nu oferă toate specializările solicitate pe piața muncii; liceele cu profil tehnologic din județ au în general un grad de promovabilitate mai redus și nu asigură o pregătire practică temeinică a elevilor.

Deși a fost revigorat în ultimii ani, învățământul profesional din județ a înregistrat un declin important al numărului de elevi, care s-au orientat către licee cu pregătire preponderent teoretică; în schimb, învățământul postliceal, mai ales cel sanitar - public și privat, s-a dezvoltat ca o alternativă la învățământul universitar, cu precădere pentru absolvenții care nu au promovat bacalaureatul. Unitățile de învățământ din județ au clase cu predare în limba maghiară, germană și ucraineană. Centrul universitar Baia Mare are o îndelungată tradiție, mai ales în domeniul ingineriei, care este continuată de universități publice și private (Universitatea Tehnică din ClujNapoca – Centrul Universitar Nord, Universitatea "Babeș-Bolyai" Cluj-Napoca – Extensia Sighetu Marmației, Universitatea "Vasile Goldiș" Arad – Filiala Baia Mare, Universitatea de Arte "Vatra", Universitatea "Bogdan Vodă" Cluj-Napoca – Extensia Baia Mare); numărul studenților este însă în scădere, mai ales a celor în regim cu taxă, existând și numeroase cazuri de abandon pe durata studiilor. Infrastructura educațională de la nivelul județului este deficitară din perspectiva numărului și dotărilor laboratoarelor și atelierelor școlare, a terenurilor și sălilor de sport; de asemenea, în județ există încă numeroase unități de învățământ fără autorizație sanitară, mai ales în mediul rural, din cauza problemelor legate de alimentarea cu apă, starea grupurilor sanitare, a împrejmuirilor, a circuitelor necorespunzătoare din bucătăriile grădinițelor, a stării de degradare a clădirilor și mobilierului, a retrocedării unor clădiri etc.

În județ există multe clase cu predare simultană, mai ales în mediul rural, ca urmare a scăderii numărului de elevi, precum și spații educaționale excedentare, cărora nu li s-a dat altă funcțiune; pe de altă parte, în unele localități există deficit de spațiu, iar în orașe numărul de locuri este foarte limitat în comparație cu volumul cererii.

2.5. Economia și mediul de afaceri

În ultimii 25 de ani, structura economică a județului s-a modificat substanțial, în principal ca urmare a dispariției industriei extractive, cu o tradiție de peste 2.000

de ani și 20.000 de salariați în 1990, a restrângerii numărului de locuitori dependenți de agricultură – zootehnice și pomicultură, dar și a dezvoltării unor ramuri industriale și a sectorului de servicii.

Numărul de agenți economici activi de la nivelul județului Maramureș s-a redus, interval în care numărul de radieri, suspendări și insolvențe a atins un maxim istoric, multe companii locale nereușind să treacă testul crizei economice și financiare globale. Județul Maramureș se numără printre puținele din țară și singurul din regiune care nu dispune de un parc industrial acreditat, investitori străini și autohtoni fiind nevoiți să identifice și să amenajeze locațiile pe cont propriu. Activitatea organizațiilor patronale din județ este însă una semnificativă, remarcându-se, în acest sens, Camera de Comerț și Industrie, cu numeroase servicii-suport de afaceri, dar și Fundația "Centrul pentru Dezvoltarea Întreprinderilor Mici și Mijlocii Maramureș" (CDIMM). Dacă înainte de 1989, județul Maramureș reunea unele dintre cele mai bune colective de cercetători în domeniul mineritului, metalurgiei neferoase, pomiculturii, zootehniei, astăzi activitatea de cercetare-dezvoltare din aceste domenii este aproape inexistentă; Centrul Universitar Nord Baia Mare al Universității Tehnice din Cluj-Napoca (UTCN) este singurul care mai realizează activități de cercetare, preponderent fundamentală, în cele 18 centre deținute, având încheiate contracte și cu unii agenți economici importanți; în domeniul cercetării mai activează astăzi sub 50 de persoane, de 10 ori mai puține față de anul 1990, iar cheltuielile cu acestea sunt insignifiante. Migrația externă a redus presiunea de la nivelul pieței locale a muncii, astfel încât rata șomajului înregistrează valori reduse, de circa 3 ori mai mici în comparație cu sfârșitul anilor 90; totuși, riscul de șomaj rămâne ridicat în rândul tinerilor și al persoanelor de peste 50 de ani, care în general nu dispun de calificări solicitate pe piața locală a muncii.

2.6. Transportul

În pofida poziției sale strategice de județ de graniță a României și Uniunii Europene, județul Maramureș are o poziție excentrică față de principalele coridoare de transport rutier și feroviar, ceea ce îi afectează negativ competitivitatea. Nu dispune de căi rapide de transport rutier și feroviar care să îi asigure legătura cu granița de nord, de vest și cu principalele centre urbane din regiune și din țară, deși în ultimii 10 ani au fost vehiculate mai multe proiecte de amploare (de ex. Drumul Expres Petea-Satu Mare-Baia Mare, Baia Mare-Autostrada Transilvania), încă nematerializate. Problemele cronice de conectivitate dintre Zona Metropolitană Baia Mare și Maramureșul Istoric, determinate de prezența lanțului carpatic, sunt o cauză

a subdezvoltării socio-economice a acestei zone, care este printre cele mai izolate din România; o soluție vehiculată pentru depășirea acestui impediment este construcția unui tunel în zona Munților Gutâi, care ar reduce semnificativ izolarea acestei microregiuni. Singura zonă care se confruntă cu o congestie a traficului este cea din jurul municipiului Baia Mare, care este cea mai intens populată și tranzitată; restul drumurilor din județ au un volum relativ redus de trafic, deși acesta se află în creștere, o dată cu extinderea parcului auto privat. Circa 53% din rețeaua stradală din mediul urban este nemodernizată, mult peste media regională și națională, procentul fiind mai ridicat în cazul orașelor mici, a cartierelor periferice și localităților componente; de asemenea, infrastructura pentru transport alternativ este deficitară și prezintă pericol pentru participanții la trafic, piste de biciclete fiind adesea ocupate cu vehicule parcate neregulamentar. Deși este traversat de o magistrală feroviară, județul Maramureș dispune doar de linii de cale ferată simple, neelectrificate și într-un stadiu avansat de uzură.

2.7. Cultura

Resursele turistice materiale ale județului cuprind cele 8 biserici de lemn UNESCO, cunoscute în întreaga lume, 582 de monumente istorice – arheologice, arhitecturale (inclusiv centre istorice), mocănița de pe Valea Vaserului – singura din Europa pe care mai circulă locomotive cu abur, Cimitirul Vesel de la Săpânța, numeroase mănăstiri și schituri, tradiții și obiceiuri folclorice unice, bine conservate, un număr mare de evenimente culturale și sărbători tradiționale, meșteri populari, costume populare specifice fiecăreia dintre cele 4 regiuni etno-folclorice, o bogată gastronomie, cu un număr mare de produse tradiționale atestate, personalități al căror destin este legat de județ, precum și de Școala de Pictură Băimăreană, unică în această zonă a Europei mai ales din prisma tradiției sale îndelungate etc.

În județ funcționează 65 de biblioteci publice, cu un fond valoros de carte, o parte dintre acestea fiind incluse în Programul Biblionet, prin care au fost dotate cu echipamente de calcul dotate cu Internet; din păcate, fondul de carte este învechit, iar numărul de cititori a scăzut în ultimii 7 ani cu peste 26%. Teatrul Municipal Baia Mare continuă o tradiție teatrală locală de peste 100 de ani, are secții de dramă și păpuși și are o activitate tot mai intensă, concretizată în numărul mare de spectacole și creșterea numărului de spectatori cu 55% față de anul 2007; cu sprijinul autorităților locale, teatrul este implicat și în organizarea unui festival de profil. Județul dispune de un număr foarte mare de monumente istorice, dintre care unele sunt de importanță națională, însă o parte dintre acestea se află într-o stare

avansată de degradare și necesită lucrări de consolidare și restaurare; astfel de lucrări au fost deja realizate, inclusiv cu fonduri europene, la un număr mic de obiective din Baia Mare (de ex. Bastionul Măcelarilor, Turnul lui Ștefan). De asemenea, în județ există un număr foarte mare de muzee, expoziții și case memoriale, unele unice în context național (de ex. cele destinate mineritului și arhitecturii tradiționale maramureșene), precum și un Complex Astronomic, cu primul și cel mai modern Planetariu din România, care atrag un număr mare de vizitatori.

Infrastructura sportivă de la nivelul județului este una uzată fizic și moral, din perspectiva stadioanelor, sălilor polivalente, bazinelor de înot etc.; la nivelul municipiului Baia Mare se pregătește realizarea unui complex sportiv multifuncțional, ce ar putea atrage competiții internaționale. În județ există deja 5 domenii schiabile de importanță regională și locală (Cavnic, Șuior, Mogoșa, Borșa, Izvoare), care au beneficiat inclusiv de fonduri de la bugetul de stat pentru extindere și modernizare; cu toate acestea, domeniile schiabile (de ex. Borșa) necesită fonduri suplimentare pentru a rămâne competitive în comparație cu alte zone similare din regiune și din țară. Băile Ocna Șugatag sunt recunoscute la nivel național pentru eficiența tratamentelor terapeutice practicate, însă nu toate resursele balneare din județ sunt corespunzător valorificate, în lipsa infrastructurii turistice și de agrement (de ex. Coștiui și Dragomirești). În județ funcționează două cinematografe, ambele în Baia Mare, dintre care unul este modern și atrage un număr tot mai mare de spectatori; în celelalte localități din județ au fost desființate toate cele peste 100 de cinematografe, unele clădiri fiind și astăzi abandonate.

2.8. Turism

Județul Maramureș este în prezent una dintre destinațiile turistice cele mai populare și cele mai frecventate din România, atât pentru turiștii români, cât și pentru cei străini, prin prisma ofertei sale bogate și autentice. Resursele turistice naturale ale județului sunt diversificate și cuprind arii naturale protejate (inclusiv Parcul Național Munții Rodnei), o zonă montană extinsă, lacuri naturale și sărate, păstrăvării, cursuri de apă, păduri, resurse agricole și vitipomicole etc., care permit practicarea schiului, alpinismului, rafting-ului, parapantismului, drumețiilor montane, turismului balnear, pescuitului sportiv și recreațional, gastronomiei tradiționale etc. Parcurile și grădinile publice din localitățile județului sunt o atracție pentru vizitatori, unele beneficiind de investiții în ultimii ani, inclusiv din fonduri europene (de ex. Parcul Central Municipal Baia Mare – proiect POR 2007-2013); cu toate acestea, există spații verzi și zone de agrement în orașele județului care sunt lăsate în

paragină (de ex. Grădina Zoologică din Baia Mare). La nivelul județului există 4 stațiuni turistice de interes local, însă niciuna de interes național. Numărul de locuri de cazare din județ a crescut substanțial, în primul rând ca urmare a investițiilor private în unități de mici dimensiuni, de tipul pensiunilor turistice și agroturistice; totuși, județul dispune de puține locuri de cazare clasificate la patru stele/flori.

Autoritățile județene au derulat mai multe proiecte cu finanțare nerambursabilă pentru amenajarea unui circuit de 16 biserici de lemn, cu modernizarea drumurilor de acces și amenajarea de parcări, îmbunătățirea semnalizării, promovarea turismului, inclusiv a celui transfrontalier, marcarea de trasee pentru biciclete etc.

La nivelul Consiliului Județean Maramureș funcționează un Serviciu de Turism și Promovare care asigură o prezență constantă la târguri naționale și internaționale de turism, elaborarea de materiale de promovare, conceperea de trasee și itinerarii turistice etc.

Resursele turistice naturale cele mai importante ale județului sunt:

Lacurile sărate de la Coștiui și Ocna Șugatag și izoarele din zona Borșa – care conțin ape cu rol terapeutic (ape minerale clorosodice, respectiv carbogazoase cu conținut ridicat de fier, calciu, magneziu pentru afecțiuni reumatismale, neurologice, ginecologice, digestive, renale, respiratorii etc.).

2.9. Situația socială

La nivelul județului Maramureș, analiza indică faptul că cele mai ridicate valori ale sărăciei se înregistrează în zonele rurale din partea de sud-vest și de sud a județului (Țara Codrului, Țara Chioarului, Țara Lăpușului), dar și din Maramureșul Istoric, care se află la distanțe considerabile de municipiul Baia Mare sau de alte centre urbane polarizatoare, care au în general, o populație îmbătrânită sau o pondere ridicată a populației de etnie romă, cea mai expusă supusă riscului de excluziune socială, un fond locativ de slabă calitate, sunt greu accesibile și au o dotare tehnico-edilitară și cu echipamente publice precară. Cele mai reduse valori ale sărăciei se înregistrează în localitățile urbane și în Zona Metropolitană Baia Mare, acestea concentrând majoritatea oportunităților pentru cetățeni, concretizate în oferta complexă de servicii educaționale, sociale, medicale, culturale etc, în calitatea superioară a infrastructurii de locuire și a dotării tehnico-edilitare, în structura mai echilibrată a populației pe vârste, în ocuparea preponderentă în sectorul industrial și al serviciilor, în defavoarea agriculturii și siveiculturii. În ceea ce privește infrastructura de servicii sociale de la nivelul județului Maramureș, cel mai important furnizor este **Direcția Generală de Asistență Socială și Protecție a**

Copilului (DGASPC) din subordinea Consiliului Județean Maramureș, la care se adaugă serviciile publice de asistență socială din cadrul unor primării și o serie de fundații și asociații acreditate în acest sens. Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Maramureș este o instituție publică cu personalitate juridică, înființată prin Hotărârea Consiliului Județean Maramureș nr. 107 din 16 dec. 2004 și funcționează în subordinea instituției. Rolul Direcției este de a asigura la nivel județean aplicarea politicilor și strategiilor de asistență socială în domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor singure, persoanelor vârstnice, persoanelor cu handicap, precum și a oricăror persoane aflate în nevoie, și are responsabilitatea dezvoltării și diversificării serviciilor sociale specializate, în funcție de nevoile sociale identificate, cu scopul prioritar de a menține funcționalitatea socială a persoanei.

Capitolul 3. ANALIZA SOCIO-ECONOMICĂ A COMUNEI RONA DE SUS

3.1. Scurt istoric

Localitatea Rona de Sus, reședința de comună, a purtat în istorie și numele de Felsorona, a fost atestată documentar încă din anul 1360 ca “proprietate a lui Stan” fiul lui “Petru Fily Petri Olahy”. Ca etimologie, numele localității provine de la numele râului care o străbate, Rona. O versiune privind toponomia se referă la cuvântul, „rona” (rovna, rivna, rivnei – teritoriul neted cu aspect deluros, în limba ucraineană „rivnea” înseamnă câmpie.

Rona de Sus este o comună foarte veche. Cu un relief deluros înalt cu bogății valoroase de zăcăminte și resurse naturale ale subsolului, cu o climă temperat continental cu influențe balcanice, așezarea comunei este un factor favorizant dezvoltării comunității, din cele mai vechi timpuri.

După unele cercetări efectuate în sec al XVIII lea și al XIX lea rezultă că exploatarea sării în zona de nord a teritoriului României de azi își are începuturile în Epoca de piatră, în zona Coștiui în apropierea Dealului Calvaria, fiind descoperite depozite, unelte și obiecte de bronz ce datează de la începutul Epocii bronzului, corespunzând ca adâncime vechilor galerii ale minelor de sare. După unele surse se pare că exploatarea sării la Coștiui s-a făcut încă din epoca bronzului. Numele Castellum a localității Coștiui provine din perioada romană, când a fost construită o fortăreață cu această denumire, ce avea rol de apărare a minelor de sare de pe valea Ronișoarei. Un document din sec al XVIII lea scris în limba latină înșiră ocele de sare identificate în perimetrul Coștiui în ordine cronologică, începând cu anul 600 dc.

Cercetările au arătat existența umană în această zonă încă din neoliticul superior. Monede bizantine romane, arabe găsite atestă faptul că era un major interes pentru zăcămintele de sare. În documentul preotului Simonchics Noctium Marmaticarum este dedicat un capitol salinelor în care se menționează că acestea au fost exploatare încă din anul 892. Prezența locuitorilor în această zonă este consemnată cu mult înainte de anul 1.000 dc. Datorită exploatărilor de sare de la Coștiui (ungurește Ronaszek) nume derivat din Castellum.

În anul 1213 cruciații nemți au primit pământuri în zonă și aveau drept de deschidere a minelor, de exploatare și transport a sării pe apă. Dar izvoarele scrise dovedesc faptul că în sec. al XIV lea Rona de Sus alături de Rona de Jos au fost proprietatea Voievodului maramureșean Dragoș, a fiului acestuia și apoi a nepotului Balc, prima atestare documentară fiind însă la 14 mai 1360 sub cucerirea regelui Ludovic cel Mare, fiul Regelui Carol Robert, care dăruiește acest ținut unui nobil roman, Stan, fiul lui Petru (Sursa: Alexandru Filipașcu, Istoria Maramureșului, Editura Gutinul, Baia Mare, 1997). Satul Coștiui (3 km), localitate atestată documentar din anul 1353, devine domeniu regal, cu o vestită salina în exploatare până în anul 1936. În următorii ani Rona de Sus ajunge proprietatea nobililor de Petrova și Săpânța. La 1390 apare un document din care reiese că Rona de Sus este în posesia voievozilor Balc și Drag.

În 1500 Rona de Sus este proprietatea regală a lui Vladislav al II -lea. În anul 1475 apare regulamentul salinelor unde se specifică obligațiile minerilor. În anul 1674 salinele de la Coștiui au aparținut principiilor Apaffy iar mai târziu lui Francisc Rakoczi. Majoritatea populației se ocupă cu mineritul. În anul 1882 s-a edificat aducțiunea cu apă, iar în 1897 s-a introdus curentul electric. Tot în anul 1882 se inaugurează calea ferată îngustă ce va lega Coștiului de Sighet, aceasta a funcționat cca. 100 de ani. Acest mijloc de transport era utilizat și pentru pasageri, fiind o atracție turistică. Linia ferată a fost desființată în 1973. La 29 ianuarie 1900 satele limitrofe ale Sighetului ajung să aparțină de cetatea de la Hust. Din cauza exploatării necorespunzătoare a minelor de sare prin procedee învechite pătrunderea apelor de suprafață a condus la închiderea acestora în 1934. A urmat o depopulare a localității, în anul 1878 populația număra 2349 persoane la recesământul din 2002 să numere 785 persoane. Exploatări de sare cunoscute din antichitate sunt și cele de la Coștiui.

Sarea miocenă a fost în trecut exploatăată între Coștiui și Rona de Sus prin mai multe ocne. Cu excepția ocnei Apafii care a funcționat între anii 1590-1766,

toate vechiile ocne sunt prăbușite și umplute cu apă. Ocna Apaffi, începută în anul 1580, este singura ocna de sare din Maramureș care are forma de clopot. Ulterior, au fost excavate numai mine cu profil trapezoidal. Puțul vertical al ocnei Apaffi are o intrare pe care este așezat un grilaj metalic. În perioada interbelică ocna Apaffi era încă vizitabilă. În vecinătatea ocnei Apaffi se află lacul Ferencz-Francisc, rezultat în urma surpării minei omonime.

În anul 1896 erau deschise un număr de 5 ocne de sare (active sau inactive). În anul 2003 Clubul de Speologie „Montana” din Baia Mare a inițiat cercetarea minei Apaffi de la Coștiui. Această mină se numără spre sfârșitul secolului al XIX – lea printre cele 14 deja abandonate la Coștiui. Există informații că ea a fost redeschisă în timpul celui de al doilea război Mondial, exploatării neautorizate și la scară mică desfășurându-se aici chiar și după 1945. În anii 80 ai secolului al XX – lea au fost executate la galeria de acces lucrări de reparații, în vederea punerii obiectivului în circuitul turistic, abandonate însă înainte de finalizare. În prezent se păstrează, într-o stare foarte proastă de conservare, intrarea și o parte a galeriei, o altă intrare de galerie, abia perceptibilă, despre care se presupune că aparține aceleiași ocne Apaffi, precum și două puțuri, acestea din urmă mult mai bine conservate. Etapele cercetării din 2003 pot fi astfel rezumate: S-a coborât pe puțul de 8 m adâncime al minei Apaffi și s-a ajuns la nivelul galeriei. Galeria este perforată de un puț, pornit de la suprafață, care ajunge la 23 m adâncime, aici începând mina propriu – zisă. Având formă de clopot, mina Apaffi este parțial umplută de un lac, adâncimea actuală a acestuia neputând fi stabilită, luciul de apă aflându-se, la data cercetării, la 47 m adâncime, cota absolute fiind +360,9 m. Într-o perioadă de 16 ani, nivelul lacului din mina Apaffi, care este alimentat de apele de precipitații, s-a ridicat cu 1,9 m. Parte de intrare în galerie, acum surpată, a fost armată cu prilejul lucrărilor menționate din anul 80 ai secolului al XX – lea, în timp ce interiorul galeriei păstrează o armătură veche, de tip „desiș” (trunchiurile sunt așezate vertical unul lângă altul, fără spații între ele). Vechimea destul de apreciabilă a galeriei este indicată și de faptul că profilul are o lățime mică. În galerie se păstrează mai multe trunchiuri, parțial retezate și decorate, care au servit, foarte probabil, pentru poziționarea sursei de iluminat. În peretele minei Apaffi se observă resturile unui sistem de coborâre semicircular, amenajat din bârne, în momentul de față neutilizabil. În cadrul cercetării s-a stabilit și faptul că între mina Apaffi și lacul Francisc (lac format prin surparea vechii mine Ferencz-Francisc) nu a existat nici o legătură, ceea ce înseamnă că mina Apaffi este stabilă. În cadrul cercetării din 2003 nu au fost găsite artefacte care să

indice exploatări foarte vechi. Identificarea acestora este îngreunată și de permanentele mișcări de suprafață din zonă, care modifică peisajul. Astfel, de exemplu, în urma unor prăbușiri recente, lacul Francisc, odinioară o atracție deosebită a localității.

3.2. Așezare geografică și suprafață

Comuna Rona de Sus este amplasată în partea de Nord-Vest a depresiunii Maramureșului, într-o zonă depresionară la poalele Dealului Hera, în bazinul superior al pârâului Ronișoara și cursul pârâului Coștiui, afluent de dreapta. Această depresiune este una dintre cele mai mari și mai interesante unități naturale de acest gen din Carpații Orientali. Această comună fiind situată pe coordonatele 47°53'54" latitudine nordică și 24°02'14" longitudine estică, la o distanță rutieră de 80 km față de Baia Mare, municipiul reședință a județului Maramureș și la 16 km de Municipiul Sighetu Marmăției, respectiv 47/ 44 km față de orașul Vișeu de Sus. Această comună are suprafața de **6357,54 ha**, extravilan **5 714,34 ha** și intravilan **643,20 ha**, de asemenea un număr de 4.452 locuitori (conform datelor primite de la Direcția Județeană de Statistică Maramureș pentru solicitarea din 23.02.2021).

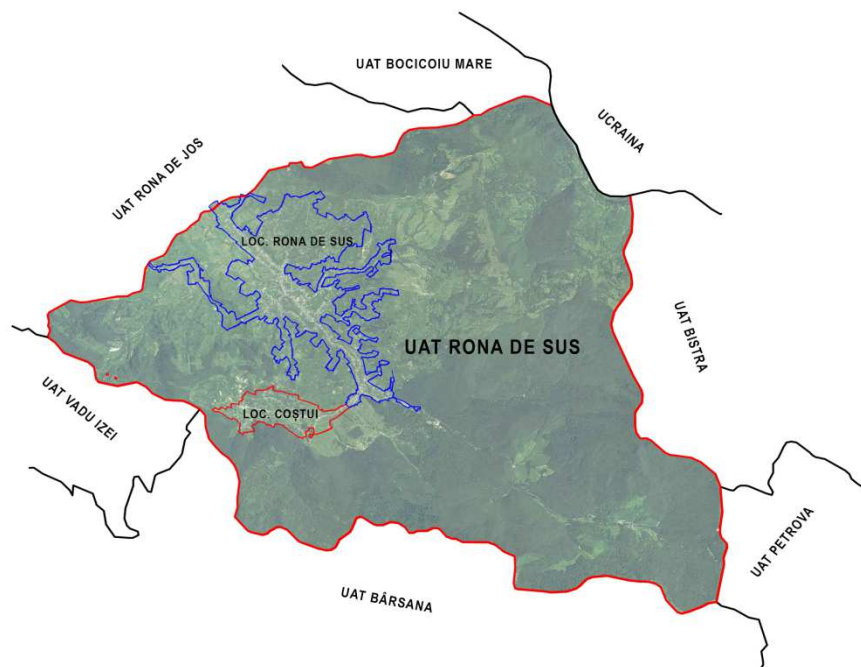

Foto: Harta Comunei Rona de Sus
Sursa: Arhiva S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L

Vecinii comunei sunt :

- ➡ Comuna Bocicioiu Mare la N
- ➡ Comuna Bistra, Ucraina la N si N-V
- ➡ Comuna Petrova la E

- Comuna Bârsana la S-E
- Comuna Vadu Izei la V
- Comuna Rona de Jos la N-V

Comuna Rona de Sus face parte în mod traditional-istoric la unitatea istorică, etno-folclorică și fizico-geografică Țara Maramureșului.

Apartenența la Bazinul hidrografic al Tisei, respectiv Văile Tisei, Izei și Vișeuului (odinioară cadrul favorabil al afirmării unor cnezate), complementar cu rețeaua de căi de comunicații rutiere: DN 19 Huta – Sighetu Marmației; DN 18 Baia Mare – pasul Gutâi – Sighetu Marmației – Rona de Sus – Petrova – Borșa; DN 17C Dealul Ștefăniței – Săcel – Moisei; DJ 186 Vadu Izei – Săcel și calea ferată Sighetu Marmației – Salva, asigură propagarea masei și energiei în/din Țara Maramureșului.

Rona de Sus ocupă poziția de UAT cu rang de comună în ierarhizarea sistemelor de așezări în cadrul Regiunii de Dezvoltare Nord Vest, fiind o unitate administrativ teritorială recunoscută legal la nivelul NUTS IV – COD NUTS 0114. Localitatea Rona de Sus este o localitate de rangul IV – sate reședință de comună, iar localitatea Coștiui este o localitate de rangul V – sate componente ale comunelor și sate aparținând municipiilor și orașelor, în conformitate cu Legea nr. 351/2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național – Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități (NUTS V modificare conform Anuarul statistic 2012). Această comună este dezvoltată pe două artere principale: DN 17 și DN 18 Baia Mare – pasul Gutâi – Sighetu Marmației – Rona de Sus – Petrova – Borșa, cu proful transversal asfaltat, și drumul județean 186/A Vadul Izei (DN 18) – Valea Stejarului – Coștiui – Rona de Sus (DN 18). Cele mai apropiate aeroporturi de Comuna Rona de Sus sunt: Baia Mare – Aeroportul Internațional Baia Mare 86 km, Aeroportul International Satu Mare la o distanță de 132 km, Aeroportul Internațional Avram Iancu Cluj Napoca la 203 km.

3.3. Cadru Natural

Comuna Rona de Sus face parte ca unitate de relief din Depresiunea Maramureșului, respectiv subunitatea acesteia Depresiunea Ronei și are în componență satele Rona de Sus pe drumul național DN18 și Coștiui pe drumul județean DJ186A. Relieful este reprezentat de dealuri și înălțimi cuprinse între 400-1.000 m altitudine, cu pante relativ mari dar care au și porțiuni plate. Vârful cel mai înalt este Macovița având 945 m, dar apropiate ca înălțime sunt Culmea Judeleva 939 m, formată din Dealul Dobăieș, Dealul Horu și Dealul Vârtop, Măgura Voloseanca 925 m, Măgura Obcina 900 m, Culmea Osoiu 635 m.

Pârâul Ronișoara este afluent al râului Iza și străbate satul Rona de Sus.

Satul Coștiui este așezat într-o vale străjuită de dealuri împădurite de cca. 566-600 m: Dealul Debruca, Dealul Muntele, Dealul Fenyves, Dealul Seneș, Dealul Colnic, Dealul Higea și Dâmba Gruni.

Zona comunei Rona de Sus este deosebit de pitorească și are un specific aparte care îi conferă frumusețe și originalitate deosebită, unele locuri fiind declarate ca zone protejate, rezervații și monumente ale naturii, în suprafață de 62.7 ha, respectiv 0.73% din suprafața totală a comunei. Din suprafața totală a comunei, cca. 1% din teren este cunoscut ca zonă de alunecări de teren accidentale și risc de prăbușiri, iar cca. 5% ca zonă cu alunecări de teren frecvente și de mare intensitate, în rest terenurile fiind apreciate ca stabile, din punctul de vedere al riscului natural. Toate acestea contribuie la fundamentarea unui relief cu o structură complexă.

Foto: Relieful comunei Rona de Sus

Sursa: Arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

Clima

Teritoriul comunei Rona de Sus se înscrie în climatul transilvănean, cu caracter temperat continental cu influențe baltice. Iernile sunt lungi, iar verile cu temperaturi moderate. Cad bogate precipitații în tot cursul anului media acestora fiind de aproximativ 950 ml/mp anual. Adâncimea de îngheț conform STAS 6054/77 Teren de fundare.

Temperatura

Așezarea și configurația reliefului face ca zona Rona de Sus să aibă temperatura medie anuală situată între 8,5°C-9,0°C, temperatura medie a lunii ianuarie este de -5°C, iar cea a lunii iulie de 16°C -18°C. Cele mai ridicate temperaturi se înregistrează în luna iulie, iar minimele în ianuarie. Numărul mediu al zilelor de îngheț este de cca. 120-140/an.

Precipitațiile

Ploile sunt abundente, în tot cursul anului, media acestora fiind de aproximativ 950 ml/mp (maximele se înregistrează la începutul verii – luna iunie, iar minimele la sfârșitul iernii).

Numărul zilelor ploioase sunt în medie de 140 pe an, și numărul zilelor în care ninge este de cca. 75-120. Precipitațiile anuale sunt repartizate în principal în sezonul hibernal, cu extinderi sub formă de zăpadă. Numărul de zile cu sol acoperit variază în funcție de temperatura aerului și de grosimea stratului căzut. Datorită poziționării ca altitudine, precipitațiile sub formă de zăpadă durează de obicei din noiembrie-decembrie, până în martie. Umiditatea relativă a aerului este ridicată pe tot parcursul anului, chiar și vara de cca. 65-70%. Nivelul maxim al pânzei freatice este de cca - 2,5 m față de cota terenului natural. Căderile torențiale de precipitații în anii 1949, 1971, 1973, 2008 și 2010 au provocat pagube semnificative pentru localnici. Precipitațiile solide sub formă de grindină sunt mai rare.

Vânturile

Acestea au o frecvență mai mare pe culmi, unde pot atinge valori de peste 40-50 m/s. În rest sunt de intensitate redusă. Vânturile dominante bat din direcția est cu o frecvență de 10.8 %, urmate de cele din direcția nord vest cu o frecvență de 8.4 %. Rona de Sus beneficiază de influențe specifice climatului depresionar, curenții de aer cald având caracteristici de climă blândă, favorizând culturile de pruni și meri. Viteza vântului este parametrul eolian cel mai implicat în supraîncălzirea mediului. Un element specific pentru depresiunea Ronișoara sunt curenții de aer cald. Vânturile permanente au intensitate redusă, cea mai mare intensitate o are vântul de vest cu o viteză de până la 40-50 km/h. În jurul comunei, vântul bate dinspre est și după amiază din vest, amândouă având intensitate slabă.

Rețeaua hidrografică

Resursele de apă sunt constituite din ape subterane și ape de suprafață (rețeaua hidrografică și lacurile).

Apele subterane

Apele freatice defilează sub formă de izvoare la baza grohotișurilor, scoarțelor de alterare și a solurilor, având debite variabile, dependente de regimul precipitațiilor. Sunt slab mineralizate și aparțin clasei bicarbonatate, grupa alcalină. Din punct de vedere hidrografic, Comuna Rona de Sus aparține spațiului hidrografic de 7828 km și o suprafață totală a bazinului de 22380 km², reprezentând o pondere de 9,4 % din suprafața țării, fiind format pe teritoriul României din râurile Tisa (inclusiv Tur), Someș și Crasna. Pe arealul spațiului hidrografic Someș-Tisa din punct de vedere geologic, structura predominantă este cea silicioasă, cuprinzând o gamă largă de roci eruptive, metamorfice, sedimentare (argile, gresii, nisipuri, pietrișuri, etc.).

Apele de suprafață

De interes pentru comuna Rona de Sus este rețeaua hidrografică, aceasta este formată din Valea Ronișoara care face parte din subbazinul Izei, izvorăște din Dealul Hera, ca un pârâu cunoscut toponimic sub numele de Zodice, care crește apoi în debit, prin confluența cu văi și pârâuri mai mici: pe teritoriul Ronei de Sus Valea Krevei/Criva, Valea Mocearnei, Lăpușna, Lalov, Cornet și pe teritoriul satului Coștiui: Văile Gorț, Kuciuinic, Valea Băii, Higea, Seneș și Valea Sărată. Cu un bazin de colectare de 92 kmp pe un parcurs de 23 km, râul Ronișoara primește afluenți și de pe teritoriul comunei Rona de Jos, până la confluența cu Râul Iza, al cărui afluent este. Afluenții Ronișoarei au un conținut bogat în săruri minerale, mai ales clorosodice. În comuna Rona de Sus sunt prezente căderi abrupte de ape, cum este Cascada Pisetoarea, cu un pitoresc aparte. La nord de Dealul Gruni și de salinele de la Coștiui este prezent un izvor de ape minerale sulfuroase și clorosodice. Debitele și compoziția apelor din bazinul Coștiui au constituit principalul element al atractivității zonei pe a căror valorificare s-au bazat primele forme de turism de aici, amintind doar Izvorul Slatina de apă sărată cu o mineralizare foarte ridicată -320g/l și compoziție clorosodică și feruginoasă ușor sulfurată.

În partea de vest a localității Coștiui se găsea până în anul 2005 Lacul Franciscpe pârâul Coștiui, format ca urmare a surpării unor saline, dar acesta s-a colmatat în urma unor prăbușiri.

Condiții climatice

Teritoriul comunei Rona de Sus se înscrie în climatul transilvănean, cu caracter temperat continental cu influențe baltice. Iernile sunt lungi, iar verile cu temperaturi moderate.

Vegetația. Rezervații și obiective naturale ocrotite

În această comună, predominarea reliefului muntos și deluros determină o stratificare etajată a vegetației, peste 300 specii de plante fiind identificate în acest areal, inclusiv în zona de extensiune a pădurilor. Flora este constituită din specii vegetale distribuite etajat, în concordanță cu structura geologică, caracteristicile solului și climei, structurii geomorfologice sau altitudinii. Din punct de vedere bio-geografic, zona Rona de Sus corespunde cu zona biomontană, caracterizată prin păduri de foioase și conifere. Pe baza acestora, vegetația superioară este reprezentată de zona înaltă a pădurilor de foioase, conifere și esențe rașinoase: specii arboricole de brad, molid, pin, larice, etc. Acestea ocupă versanții dealurilor înalte spre munți, apoi pădurile de foioase-stejar, fag, frasin, carpen.

În această zonă sunt prezente pajiștile și pășunile alpine, iar pe culmile înalt deluroase se întâlnesc pădurile de amestec de fag cu brad și molid. Uneori putând fi întâlnite specii de ienupăr, păducel, soc negru, etc.

Datorită faptului că este o zonă acoperită în mare parte de vegetație forestieră, o bogăție aparte o constituie fructele de pădure și ciupercile comestibile.

De asemenea se remarcă existența unor exemplare rare sau cu o vechime foarte mare, exemplu arbori de tei (*Tilia cordata*) peste 200 ani, la fel și păduri geto-dacice cu exemplare de gorun secular și păduri de larice care sunt ocrotite de lege. În zonele cu relief montan se întâlnesc în văi mlaștini oligotrofe (tinoave, turbăria) cu diferite specii de mușchi de turbă, rogozuri și unele rarități floristice.

Spații Verzi

Nu există parcuri publice amenajate distinct cu spații verzi, pe raza comunei Rona de Sus, zonele verzi fiind cele existente în mod natural în zona locuită, mărginind drumurile/ străzile sau amenajate ca ronduri de flori și spații verzi în amplasamente adiacente instituțiilor, monumentelor, spațiilor publice.

Fauna

În pădurile de foioase de pe raza Comunei Rona de Sus trăiesc animale cu blană, dintre care au fost identificate cca. 14 specii de mamifere mari: cerbi, căpriori și ciute, mistreți, lupi, vulpi, pisici sălbatice, râși, jderi de copac, iepuri etc.

Păsările prezente în zona Rona de Sus aparțin diverselor specii ale avifaunei, acestea fiind buha, bufnița, ciocănitorea de stejar, sfrancioc rosiatic, pupăza, ghionoaia verde, codroze de pădure, pitulice mica, pițigoii codat și corbul. În apele

curgătoare trăiesc diferite specii de pești între care amintim cleanul, scobaru și lipanul.

De asemenea, au fost identificate specii de amfibieni salamandră, mai multe specii de broaște buhai de baltă cu burta galbenă, brotăcel buratec, răcănel, broasca de pădure, broasca verde mare de lac, precum și melci. În zona Rona de Sus sunt prezente specii de reptile, ca șerpi: vipera, șerpi de casă, șopârle de câmp.

Solul

Comuna Rona de Sus aparține Depresiunii Ronișoara, inclusă în Depresiunea Maramureșului. Teritoriul localității este străbătut de Râul Ronișoara, afluent al Izei și astfel al Tisei. Din punct de vedere geologic teritoriul comunei are un caracter complex, fiind formată prin mișcări tectonice, vulcanism și eroziune diferențiată. Diferitele stadii succesive de dezvoltare și-au pus amprenta istorică asupra formării solurilor acestui areal: Straturi din paleocen rezultate prin depuneri de pachete groase de gresii eocene și oligocene, care au generat prezența unui „golf paleogen”. Formarea interfluviului Iza – Vișeu, cu altitudini medii de 700 – 800m, prin retragerea apelor sarmațiene din Pliocen și începutul fazei de cutare. Pe valea Ronișorii au fost găsite urme ale unui golf paleogen împreună cu depozite toroniene și sarmațiene. Este prezent un golf de natură vulcanică cu sedimente de tufuri vulcanice, argile, nisipuri, gresii gipsifere, calcare, sare etc. Aspectul actual al Depresiunii Ronișoara s-a concretizat în cuaternar, aspectul de baza dând configurarea actuală a arealului. Sinclinalul de la Coștiui, aparține, ca și configurare, Miocenului, cu particularități de depunere cronologică, inclusiv formarea culcușului de sare. Andezitele neogene caracterizează zonele montane ale orașului (aparținând munților Ignișului), iar pe vărfurile Tiganu și Vacaru au fost identificate resturi ale unor aparate vulcanice acoperite de lave. Pe alocuri, structura solului este formată dintr-un strat stabil sub pământ vegetal, până la o adâncime de cca. 10 m, compus din pietriș, bolovăniș, rezultat din eroziunea în timp a solului, aduse de văile care brăzdează teritoriul comunei. Rocile utile, cu multiple întrebuițări sunt reprezentate prin argilă, nisipuri și pietrișuri în albiile minore ale râurilor. Subsolul este bogat în sare – Zona Coștiui, dar, pe alocuri minereuriși metale neferoase, care au fost exploatate de-a lungul sectoarelor în minele din zonă. În unele zone ale comunei, solul prezintă și secvențe cu instabilitate manifestă, datorate grohotișurilor de pantă, unde stratul de pietriș este mult fărâmițat, devenind nisipos zone care din cauza precipitațiilor abundente prezintă risc de alunecări (cca 1% din teren fiind cunoscut ca zonă cu alunecări de

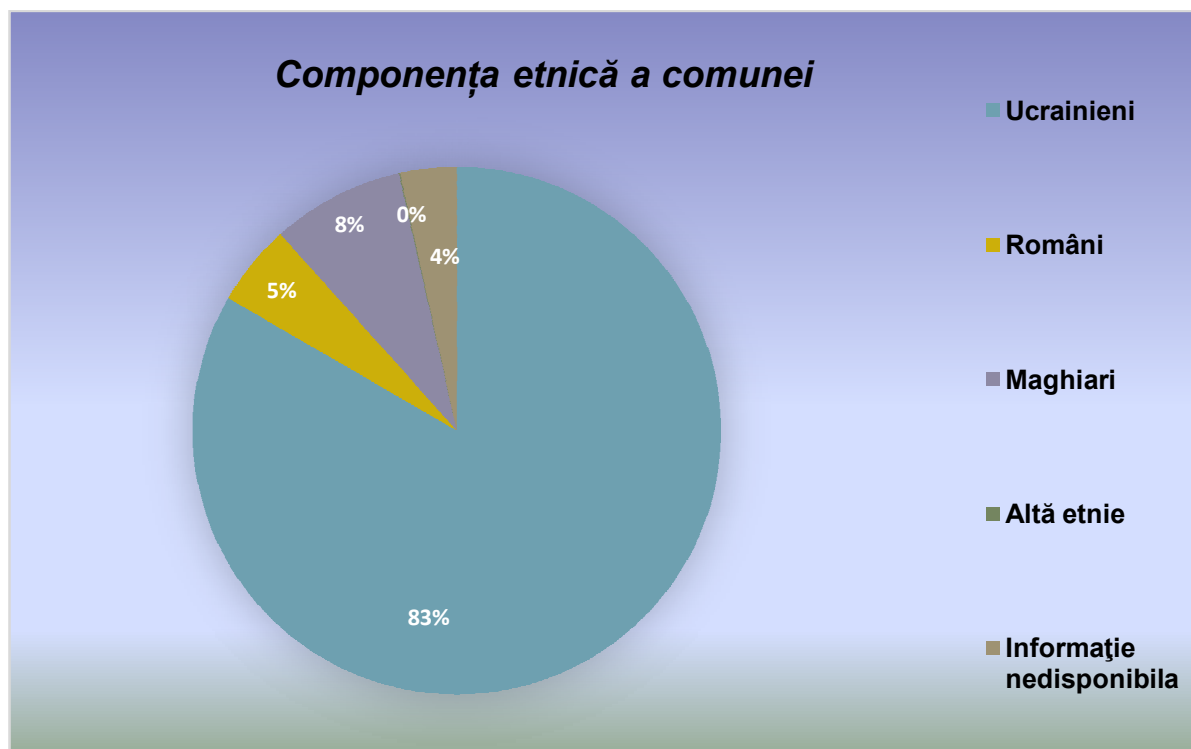
teren accidentale și risc de prăbușiri, cca. 5 % ca zonă cu alunecări de teren frecvente și de mare intensitate, în rest terenurile fiind apreciate ca stabile, din punctul de vedere al riscului natural.

3.4. Populația

Sporul natural este indicele demografic care caracterizează creșterea sau scăderea numărului unei populații. Acesta reprezintă diferența dintre valorile natalității, respectiv a numărului născuților vii și valorile mortalității, respectiv a numărului persoanelor decedate, în cursul unui an. Populația reprezintă elementul de bază al potențialului economic al unui teritoriu, astfel cunoașterea aspectelor privind numărul, structura și evoluția acesteia în timp reprezintă punctul de pornire al tuturor analizelor. Populația rurală reprezintă cea mai dinamică componentă a spațiului rural și o resursă potențială deosebit de importantă pentru dezvoltarea satelor, cu un rol hotărâtor în definitivarea politicilor de dezvoltare rurală. Populația comunei Rona de Sus reprezentată prin totalitatea oamenilor ce locuiesc pe teritoriul acestui spațiu geografic, diferă ca număr în decursul zecilor și sutelor de ani. Evoluția demografică a comunei Rona de Sus, așa cum rezultă din statisticile vremii, reflectă atât dezvoltarea în timp a localității, cât și în procesul istoric de formare a satelor acesteia. Numărul exact de locuitori, la o anumită dată, se poate afla numai în urma recesământelor.

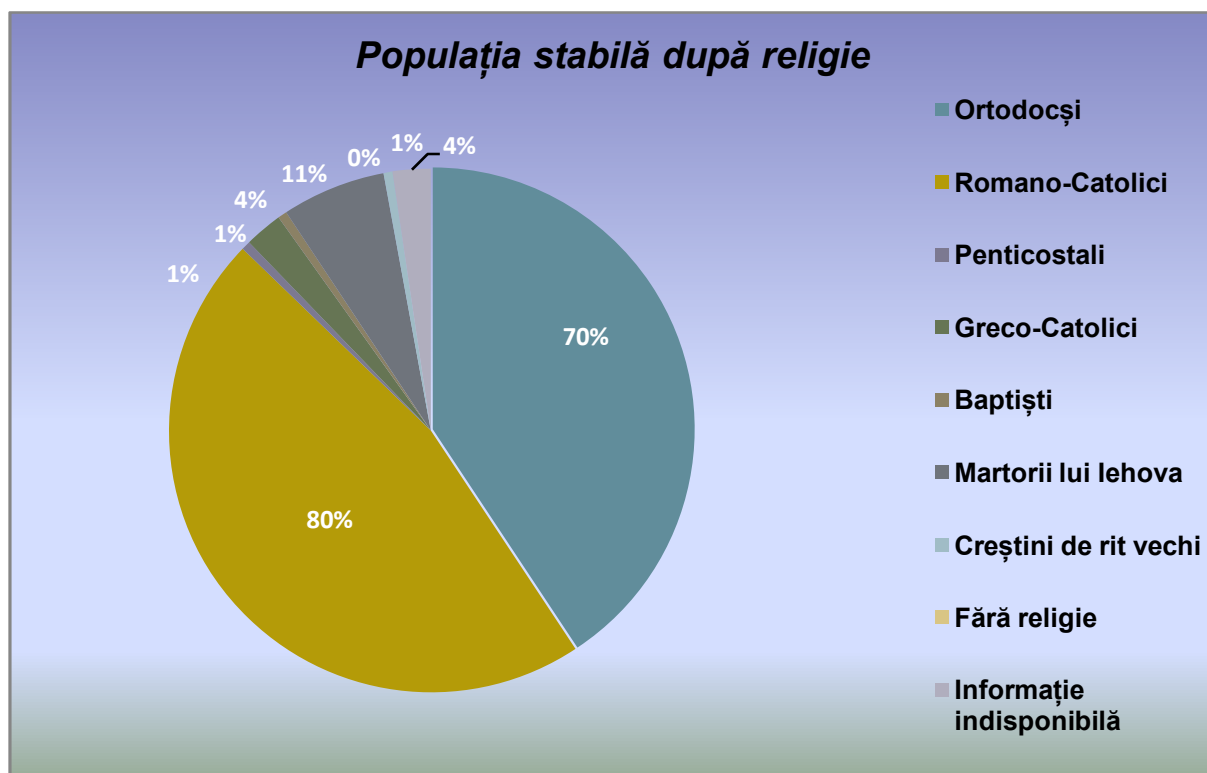
Populația comunei Rona de Sus se ridică la 4.452 locuitori conform datelor Direcției Județene de Statistică Maramureș, de diferite etnii :

- ucrainieni (83,34%),
- români (5.00 %)
- maghiari (8.11 %),
- altă etnie (0.07 %),
- informație nedisponibilă (3.45%).

Din punct de vedere confesional, locuitorilor comunei sunt impartiti in mai multe religii dupa cum urmeaza:

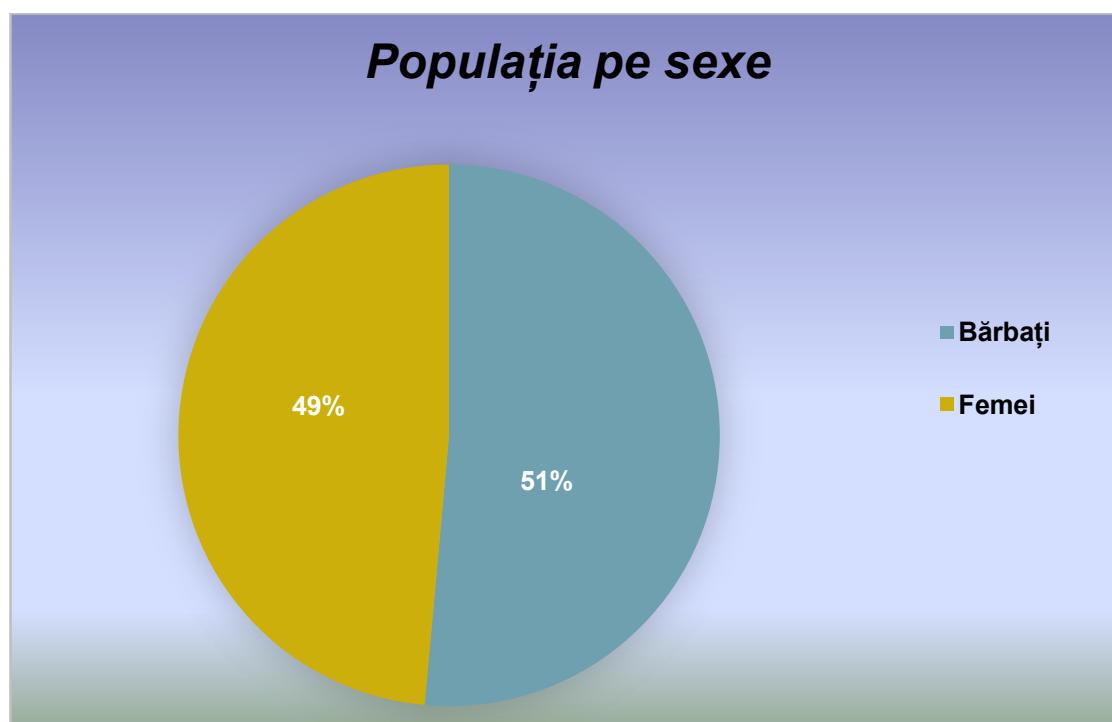
- Ortodocși (70%)
- Martorii lui Iehova (11 %)
- Romano-Catolici (8%)
- Greco-Catolici (4%)
- Penticostali (1%)
- Baptiști (1%)
- Creștini de rit vechi (1%)
- Fără religie (0%)
- Informație indisponibilă (4%)

(Sursa: Direcția Județeană de Statistică Maramureș)

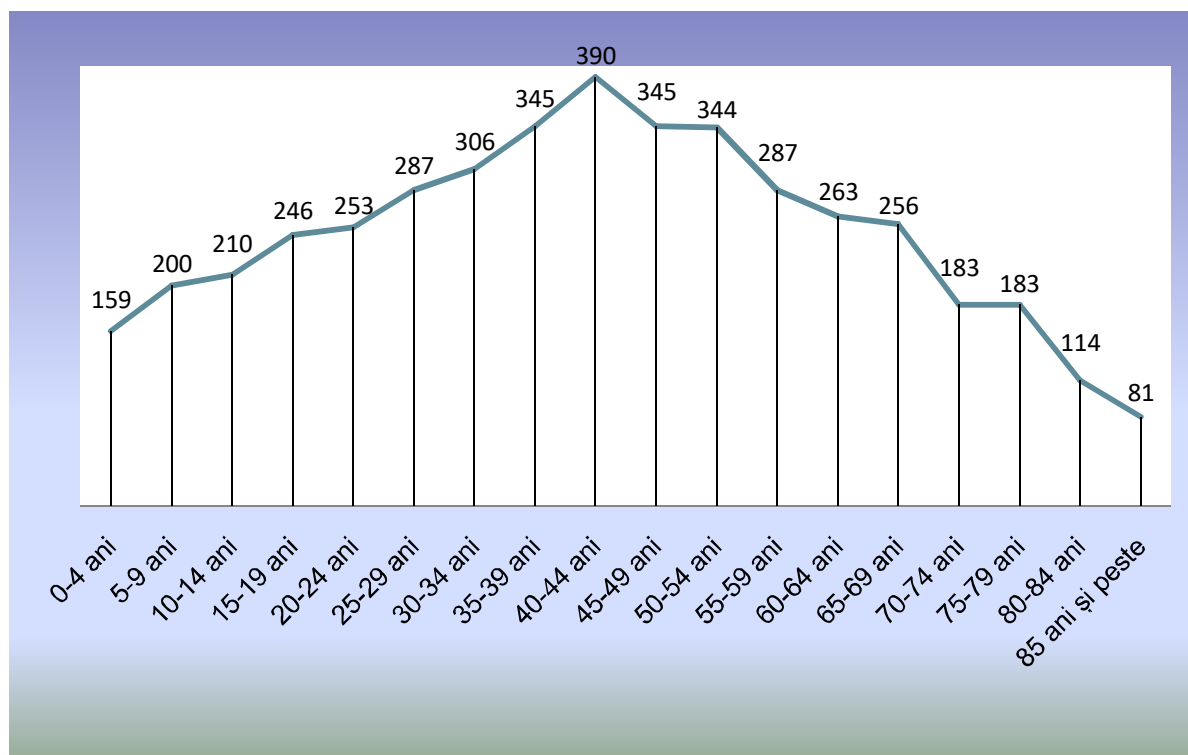
La 1 iulie 2020, populația comunei rona de Sus era de **4.452 locuitori**, din care :

- 2162 femei
- 2290 bărbați

(Sursa: Direcția Județeană de Statistică Maramureș)

Structura populației comunei Rona de Sus pe grupe de vârstă :

(Sursa: Direcția Județeană de Statistică Maramureș)

3.5 Învățământ și educație

La nivelul comunei Rona de Sus, există o școală cu clasele I-VIII, 1 bibliotecă și 5 clase grădiniță având un număr de 47 de persoane care deservește aceste instituții.

Comuna Rona de Sus a aniversat, în luna noiembrie 2010, 650 de ani de atestare documentară. Evenimentul a fost organizat de Primăria, Consiliul Local Rona de Sus și Uniunea Ucrainenilor din România. Biblioteca Comunală Rona de Sus este dotată cu calculatoare prin Programul Național Biblionet - „Lumea în biblioteca mea” finanțat de Bill & Melinda Gates. Obiectivul programului Biblionet este de a facilita accesul populației la mijloacele tehnologiei informaționale. Începând cu anul 2011, la Biblioteca Comunală din Rona de Sus a fost introdus un serviciu modern de acces informatizat/electronic la carte. Prin „Programul Biblionet”, Biblioteca Comunală Rona de Sus a beneficiat de o donație de calculatoare din partea Fundației Melinda și Bill Gates. Noua tehnologie IT, pusă la dispoziția publicului din Rona de Sus prin programul Biblionet facilitează instruirea publicului cititor, a membrilor comunității Rona de Sus privind accesul la informație și deschide calea spre noi servicii de bibliotecă prin utilizarea suportului IT, îndreptate spre utilizator, o alternativă modernă la varianta consacrată, a bibliotecilor tradiționale

3.6 Economia și Mediul de afaceri

Mediul de afaceri din comuna Rona de Sus se află într-o zonă destul de dezvoltată. Rând pe rând, firmele existente pe raza comunei prosperă și apar altele noi. Potențialul investițional al comunei, defint prin proiecte depuse de sectorul privat din zonă pentru a obține granturi, este inexistent.

Agro-turismul poate fi practicat la o scară foarte largă prin valorificarea potențialului natural al zonei datorat atât așezării geografice, cât și obiectivelor turistice. Dezvoltarea de activități privind procesarea și valorificarea produselor agricole, activități economice care să genereze activități multiple și venituri alternative. Dezvoltarea fermelor prin achiziționarea de animale cu potențial genetic ridicat și folosirea de semințe cu valoare biologică ridicată pentru sporirea producției vegetale. Dezvoltarea IMM-urilor în toate sectoarele de activitate Cu ajutorul Guvernului și Ministerului Agriculturii prin APIA (Agenția de plăți și intervenție în agricultură) se derulează programe de acordare a subvenției pentru pământul lucrat, cumpărarea semințelor certificate, dotarea cu tehnică agricolă, etc. În gospodăriile în care cresc animale, acestea sunt în număr de 1-3 capete, iar producția obținută este utilizată pentru consumul propriu, cât și pentru valorificarea către agenți economici sau pe piața liberă.

Industria și construcțiile:

Funcția economică principală a comunei este reprezentată de agricultură și sivicultură. Mediul de afaceri este susținut de prelucrarea lemnului. Prelucrarea masei lemnoase poate ridica economia comunei

3.7 Sănătate

Aferent serviciilor sociale comuna Rona de Sus dispune de 1 dispensar medical uman , 2 cabinete stomatologice și o farmacie;

3.8 Servicii publice

Caracterizarea generala a Primariei

Primăria Comunei Rona de Sus este organizată și funcționează potrivit prevederilor Legii nr.215/2001 privind administrația publică locală, cu modificările și completările ulterioare, OUG 57/2019 și în conformitate cu hotărârile Consiliului Local Rona de Sus privind aprobarea organigramei a numărului de posturi și a statului de funcții ale aparatului propriu de specialitate

Foto:Primăria Comunei Rona de Sus

Sursa: Arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L

Primarul, viceprimarul, secretarul împreună cu aparatul propriu de specialitate constituie o structură funcțională cu activitate permanentă, denumită Primăria Comunei Rona de Sus care aduce la îndeplinire hotărârile Consiliului Local și dispozițiile primarului, soluționând problemele curente ale colectivității locale. Consiliul Local Rona de Sus, prin primăria comunei realizează atribuțiile conferite de Legea administrației publice locale nr. 215/2001 cu modificările și completările ulterioare, OUG 57/2019.

Toate informațiile de interes public utile pentru cetățenii comunei sunt prezentate și actualizate la avizierul din holul primăriei. De asemenea, pe site-ul primăriei sunt aduse la cunoștința celor interesați diferite informații de interes public.

Primăria dispune de un sistem informatizat și de o rețea de calculatoare. Există baze de date la nivelul instituției, îndeosebi la nivelul serviciului economic al primăriei. Organigrama și numărul de personal, se aprobă prin hotărârea Consiliului Local, la propunerea primarului

Conducerea Primăriei Comunei Rona de Sus este reprezentată de către:

Primar Semeniuc Alexa

Viceprimar Ruscovan Ioan

Secretar Bota Florica

Aparatul administrativ al comunei Rona de Sus este compus din 28 posturi din care:

- ➔ 2 funcții de demnitate publică
- ➔ 12 funcții publice din care: 2 funcții de conducere și 10 funcții de execuție
- ➔ 14 funcții contractuale de execuție

Conform Organigramei Primăria Rona de Sus, aparatul administrativ al comunei Rona de Sus cuprinde următoarele compartimente:

- ➔ Compartimentul Achiziții Publice, Urbanism și Amenajarea teritoriului : 4 funcții publice de execuție ;
- ➔ Compartimentul Juridic, Agricol, Stare Civilă, Asistența Socială, Resurse Umane - 4 funcții publice de execuție
- ➔ Birou Contabilitate - 3 funcții publice de execuție
- ➔ Compartiment Situații de Urgență – pompier, muncitor, sofer
- ➔ Compartiment Administrativ Gospodăresc
- ➔ Compartiment Cultural
- ➔ Biblioteca Culturală

Consiliul Local Rona de Sus

Consiliul Local Rona de Sus are în componență 13 consilieri locali după cum urmează:

- ➔ BOTA MIHAI - Alianța Electorală Coaliția pentru Maramureș - CMM
- ➔ ROMANIUC IOAN - Alianța Electorală Coaliția pentru Maramureș – CMM
- ➔ CELENUC HAFIA-CRISTINA - Uniunea ucrainenilor din România
- ➔ COPOSCIUC MIHAI - Uniunea Ucrainenilor din România
- ➔ LUȘCAN LOREDANA-MIHAIELA - Uniunea Ucrainenilor din România
- ➔ HUSARCIUC IACOB - Partidul Național Liberal
- ➔ MESCO VASILE - Partidul Național Liberal
- ➔ RUSCOVAN IOAN - Partidul Național Liberal
- ➔ KOPOSTIUC OTILIA - Partidul Mișcarea Populară
- ➔ NEGREA VASILE - Partidul Mișcarea Populară
- ➔ HOZA ION - Uniunea Salvați România
- ➔ TREISTA IOSIF - Uniunea Salvați România
- ➔ COPOSCIUC ILIE - Partidul Ecologist Român

(Conform datelor prelucrate de pe site-ul http://primariaronadesus.ro/consiliul_local).

Servicii publice:

◆ **Servicii de asisten socială**

Biroul de Asistență Socială are rolul de a identifica și de a soluționa problemele sociale ale comunității, din domeniul protecției copilului, familiei, persoanelor singure, persoanelor cu dizabilități, cu venituri mici, precum și a altor persoane aflate în situație de risc.

◆ **Servicii de Stare Civilă**

Compartimentul de stare civilă, se afla în subordinea Primarului Comunei Rona de Sus, și asigură întocmirea actelor de stare civilă de naștere, căsătorie, deces și eliberarea certificatelor de stare civilă cetățenilor născuți pe raza comunei.

◆ **Servicii comunitare de utilitate publică:** salubritate, iluminat public ;

În cadrul Primăriei Rona de Sus se regăsește și politica publică de salubritate care asigură respectarea mediului la nivelul comunității și arealului comunei Rona de Sus. În comună se produc următoarele tipuri de deșeurii: deșeurii menajere, deșeurii animaliere și deșeurii industriale. Acestea fiind transferate în prezent la depozitul de la Sighetul Marmației. Prin intermediul acestora locuitorii comunei beneficiază de colectarea săptămânală a deșeurilor și asigurarea managementului și gospodăririi apei potabile și menajere. O problemă care preocupă permanent administrația publică locală este depozitarea neconformă a deșeurilor menajere și din activități economice și poluarea mediului. Pentru aceasta se iau permanent măsuri de prevenire și sancționarea celor vinovați de încălcarea normelor de mediu.

Serviciul de iluminat public din Comuna Rona de Sus este asigurat de către serviciul din cadrul Primăriei, cheltuielile cu iluminatul public, lucrări de întreținere și manoperă aferentă de cca. 150 mii lei/an.

◆ **Servicii de ordine publică**

În comuna Rona de Sus se află sediul Postului de Poliție Rona de Sus, care beneficiază de sprijin financiar al administrației publice locale pentru lucrări de întreținere și reparații. Postul de poliție a fost dotat cu sistem electronic de pază, au fost schimbate toate ușile și geamurile cu profile termopan, a fost instalat sistemul de încălzire centrală, etc.

Postul de poliție Rona de Sus, este un post de poliție deservit de către 5 polițiști. Aceștia sunt cuprinși în activitatea de patrulare, care patrulează pe toată raza secției de Poliție Rurală care se întinde până la Sărăsău. Rona de Sus este o comună de mărime mijlocie în județ. Oamenii sunt în general pașnici, cu credință în religie, cu bună cuviință și înțelegere, dar mai apar și situații izolate, care sunt bine gestionate de către autoritățile locale. Situațiile cele mai frecvente cu care se confruntă Poliția Rona de Sus sunt reprezentate de cazuri de contrabandă mic trafic mai ales țigarete favorizate de apropierea de frontieră cu Ucraina, cazuri izolate de violență pe fondul consumului de alcool, conflicte persoanele pornind de la dreptul de proprietate, acestea fiind sporadice și cu totul izolate. Acest lucru se face ca zona de sus să fie considerată o zonă stabilă și sigură, bine organizată în ceea ce privește asigurarea siguranței cetățenilor.

◆ **Servicii pentru situatii de urgenta**

Autoritățile publice se preocupă și de siguranța cetățenilor din punctul de vedere al prevenirii riscurilor în situații de urgență.

O sarcină importantă asumată de către administrația publică locală este identificarea riscurilor de apariție a dezastrelor naturale (care se produc independent de activitatea oamenilor) și antropice (care se produc datorită activităților necorespunzătoare de utilizare a spațiului geografic, precum și formularea unei strategii sectoriale pentru prevenirea, gestionarea și tratarea apariției riscurilor, atât cu mijloace proprii puse la dispoziție de către Primăria Rona de Sus și antrenarea voluntarilor locali, cât și în colaborare cu factorii responsabili la nivel de zonă, județ, regiune, cu precădere Inspectoratul Județean pentru Situații de Urgență. Având în vedere OUG Nr. 21/2004 privind Sistemul Național de Management al situațiilor de urgență aprobată prin Legea nr. 15/2005, Art. 1, la nivelul Primăriei Rona de Sus s-a elaborat Planul de Analiza și Acoperire a Riscurilor din comuna Rona de Sus, aprobat prin HCL. În acest sens, o importanță deosebită se acordă exploatării/utilizării mijloacelor de încălzire, a instalațiilor electrice, utilizării surselor de energie, conștientizării opiniei publice asupra riscurilor de incendii, de alunecări de teren, de inundații, avalanșe, zona fiind confruntată des cu asemenea riscuri.

De asemenea la nivelul primăriei Rona de Sus funcționează o grupă de pompieri voluntari. În anul 2010 a fost Inaugurată Remiza SVSU – (în spatele Primăriei). S-au organizat și cursuri de pregătire profesională pentru pompieri voluntari și continua informarea publică în limbile română, ucraineană și maghiară, despre modalitățile de prevenire și stingere incendiilor. În comuna Rona de Sus a fost

înființat Serviciul public voluntar pentru situații de urgență, în cadrul căreia avem 35 de voluntari de diverse profesii și vârste.

SVSU Rona de Sus este arondat pe lângă Detașamentul de Pompieri Sighetu Marmăției. SVSU Rona de Sus este unul din serviciile voluntare care au în dotare autospeciale pentru stingerea incendiilor, alături de următoarele localități: Cavnic, Seini, Tg Lăpuș, Dragomirești, Săliștea de Sus, Ulmeni, Băsești, Bocicoiu Mare, Bârsana, Cernești, Câmpulung la Tisa, Copalnic Mănăștiur, Fărcașa, Groșii Țibleșului, Lăpuș, Ocna Șugatag, Poienile de Sub Munte, Remeți, Ruscova, Săcel, Sălsig, Săpânța, Suci de Sus, Șișești, Valea Chioarului și Sărăsău

- ◆ **Departamentul pentru conservarea, restaurarea și punerea în valoare a monumentelor istorice și de arhitectura, a parcurilor, grădinilor publice și rezervațiilor naturale;**
- ◆ **Departamentul Administrativ Gospodăresc**
Se ocupa de administrarea de locuinte sociale unități locative aflate în proprietatea unității administrativ-teritoriale sau în administrarea sa;
- ◆ **Departamentul de achiziții publice ;Urbanism și amenajarea teritoriului**
- ◆ alte servicii publice stabilite prin lege;

Sursa: Date furnizate de către Primăria Comunei Rona de Sus

3.9 Transportul

Rona de Sus ocupă poziția de comună în ierarhizarea sistemelor de așezări în cadrul Regiunii de Dezvoltare Nord Vest, fiind caracterizată ca având potențial de polarizare relativ redus, ca urmare a interconectivității și convergenței scăzute cu zonele adiacente. Comuna Rona de Sus beneficiază de rețea de drumuri naționale/județene, rețea de drumuri comunale, agricole și forestiere. Lungimea totală a rețelei de drumuri situate pe arealul Comunei este de 51 km de drumuri, din care drumuri reabilitate măsoară 40 km. Accesul în zonă se face în special auto, axele principale de aflux turistic fiind DN 18 (Baia Mare - Sighetu Marmăției – Borșa – Iacobeni) ce aduce vizitatorii dinspre cele 2 municipii ale județului Maramureș și asigură continuarea traseului pentru vizitarea Bucovinei. DN19 Oradea-Satu Mare-Negrești Oaș – Sighetu Marmăției, care face legătura între Borșa și vama Petea (la granița României și cu Ungaria), DN 17 C (Bistrița-Năsăud-Salva-pasul Șetref-Săcel-Moisei – cu relație Vișeu de Sus – Rona de Sus, care este utilizat pentru accesul de către clujeni și bistrițeni, pe V. Sălăuței, DJ 186 Vadu Izei – Săcel, utilizat de cei ce doresc să cunoască Valea Izei și Valea Ronișoarei.

Drumul național DN18 traversează Comuna Rona de Sus, de starea fizică a acestora fiind în mare parte legat fluxul de circulație rutieră și gradul de accesibilitate pentru vizitare turistică, pe teritoriul comunei Rona de Sus este asfaltat în totalitate, având structura rutieră în stare foarte bună. Are două benzi de circulație, carosabilul este de 3,5 m pe sens, urmat în profil transversal de acostament, trotuare existând doar în zona centrală a localității, iar rigole doar pe anumite porțiuni. Pentru turiștii din Europa Centrală și din Vestică spre Rona de Sus, punctele de intrare auto în România sunt la Petea jud.Satu Mare, Halmeu jud.Satu Mare, iar pentru Europa de Est, Sighetu Marmăției jud.Maramures și Radauti jud.Suceava pentru punctele de frontieră cu Ucraina.

Cele mai apropiate aeroporturi de Comuna Rona de Sus sunt: Baia Mare – Aeroportul Internațional Baia Mare (Tăuții Măgherauș) la 86 km, Satu Mare la 132 km, Cluj Napoca la 203 km. Aeroportul Baia Mare are în prezent statut de regie autonomă cu specific deosebit, fiind subordonată Consiliului Județean Maramureș. Aeroportul Tăuții Măgherauș – Baia Mare, situat la cca. 86 km de Rona de Sus, se regăsește în plin proces de extindere/modernizare, prin proiect de investiții care necesită cca. 6 milioane de euro.

Drumuri naționale și județene:

Este dezvoltată pe două artere principale, cuprinse în proiecte de infrastructură în implementare, în prezent în reabilitare:

DN 18: pasul Gutâi – Sighetu Marmăției – Rona de Sus – Petrova – Borșa, cu profil transversal asfaltat și drumul județean 186/A Vadu Izei (DN 18) – Valea Stejarului – Coștiui - Rona de Sus, cuprins între limita teritorială cu comuna Rona de Jos Km 79+288 și limita teritorială cu comuna Petrova, KM 88+500, având o lungime de 9,5 km pe teritoriul comunei Rona de Sus din care 5,35 km în intravilanul comunei. DN 18 este recent modernizat (covor rutier nou, poduri, podețe și ziduri de sprijin refăcute și canalizare pluvială) lucrările încheindu-se în cursul anului 2014.

DJ 186A – în localitatea Coștiui

Se desprinde din DN 18 la KM 83+725 și are o lungime de 2,4 km. Vadu Izei (DN 18) - Valea Stejarului – Coștiui – Rona de Sus – (DN 18)

Drumuri comunale clasificate la nivelul Comunei Rona de Sus sunt:

- DC 16 Drum comunal Rona de Sus – Coștiui: lungimea 3,15 km, covor asfaltic. Drumul are o lungime de 3,15 km și reprezintă o alternativă la DN 18 și DJ 186A, între cele două localități, între centru loc. Rona de Sus și intrare în loc. Coștiui. Drumul are o singură bandă de circulație

și este asfaltat, lucrările de asfaltare s-au încheiat în anul 2014.

Traseul DC16 a suferit puternice deteriorări în perioada inundațiilor, acesta fiind calamitat pe o întinsă porțiune, fiind închis temporar, generând cheltuieli pentru refacere și redeschiderea drumului. Redeschiderea drumului a fost o prioritate de prim ordin pentru administrația locală, s-au executat lucrări de reabilitare și refacerea zidului de sprijin, toate aceste lucrări au fost suportate din bugetul local și solicitate la compensare din bugetul social destinat acestor situații de calamități din 2009 și 2010.

- Drumul comunal Coștiui – Rona de Jos: Drumul este dispus paralel cu DJ 186A și DN 18, intersectându-se cu acestea în două locuri. Drumul are o lungime totală de 7,35 km, este amenajat cu macadam și echipat cu podețe. Este construit pe terasamentul vechii linii ferate.
- Drumuri secundare au caracter de străzi în parte modernizate, pietruite sau cu pământ: agricole și forestiere, care necesită lucrări de extindere, modernizare, reabilitare, împietruire, după caz, pentru ca oamenii din comună să poată circula în condiții cât mai bune atât pentru a ajunge la gospodării cât și la terenurile agricole.

Lungimea rețelei stradale, aferenta zonei locuite – raportată la încadrarea în PUG-ul existent, este de 16,8 km. Rețeaua stradală a celor două localități este situată pe ambele părți ale DJ186A și DN 18. Rețeaua stradală este formată din străzi și ulițe cu lungimi de la câteva metri până la 1 km și este nemodernizată, astfel: Rona de Sus: 10,8 km, din care cca. 30 % reprezintă străzi secundare/ulițe; Coștiui: 6 km, din care cca. 40 % reprezintă ulițe/străzi secundare).

La cei 15 km drumuri clasificate se mai aduna cca. 30-35 km drumuri neclasificate (străzi, ulițe, drumuri agricole și drumuri forestiere etc.). Drumul comunal de centură, alte drumuri comunale și agricole au fost pietruite 90 % dintre drumurile comunei, cca. 16 km covor asfaltic.

Foto: Drum local în comuna Rona de Sus

Sursa: Arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L

3.10 Cultură

Protejarea și punerea în valoare a monumentelor istorice, zonelor arheologice, ansamblurilor arhitecturale și urbanistice deosebite, precum și patrimoniul natural, capătă importanță chiar și din prisma dezvoltării spațiale a localității, în vederea dezvoltării turismului. Potențialul turismului este dat și de

bogăția culturală a comunității de obiceiurile și datinile care dau identitatea locuitorilor și care prin valorificare, ar putea deveni un real factor de atractivitate.

În ansamblul acțiunilor cultural – educative din Rona de Sus se înscrie activitatea Corului Bisericii Ortodoxe Ucrainiene sub îndrumarea Parintelui Albiciuc Gheorghe care prin deplasările în țară și străinătate au făcut cunoscute portul, tradițiile, obiceiurile, folclorul local multicultural român, ucrainian, maghiar și a altor etnii trăitoare pe aceste meleaguri, De asemenea in cadru Scolii Gimnaziale functioneaza Corul scolar condus de catre Dna Petretchi Geta

Drumul ce duce înainte ajunge în piatra Sf. Florian, dominată de statuia Sf. Ioan Nepomuk („Sfântul” oficial al mineritului austriac, produs al Contra – reformei, inițial considerent ocrotitor al muncitorilor din saline), ridicata în anul 1742, cu înscripiții în limba latină. Înainte drumul duce pe malul fostului lac Francisc, „ocupat” acum de o importanță alunecare de teren. Dincolo de galeria Apaffy, deasupra zonei afectată de alunecări, se află capela Sf. Ana. Spre dreapta, drumul duce la mănăstirea ucraineană din Rona de Sus. Una din cele mai importante concentrări de monumente de patrimoniu ocrotite din Coștiui se află în Piața Sf. Florian și zona imediat adiacentă din stânga: drumul mărginit de tei seculari duce la biserica romano-catolica „Sf. Ioan” ridicată în 1804-1812. În stânga bisericii, clădirea școlii actuale este sediul fostului oficiu salinar, ce a fost pentru scurt timp castel de vânătoare al principelui Apaffy, strămoșul lui fiind un „castellum” de la care provine numele românesc și cel ucrainean al localității.

Autoritățile locale au acordat atenția cuvenită acestor instituții, iar comunitatea și-a format o concepție sănătoasă despre menirea acestora.

Pe teritoriul comunei Rona de Sus se găsesc monumente de patrimoniu, incluse pe Listele A și B Anexa LISTA MONUMENTELOR ISTORICE la Legea 5/1990.

In localitatea Costiui, comuna Rona de Sus:

◆ **Castelul -Apaffi COD LMI 2004-MM – II -m-A04557**

(în maghiară Appaffi kastély, în germană Apaffi scioss), Sec XV-XVIII temporar folosit în trecut de conducerea minei de sare, în prezent local pentru școala generală cu clasele I-VIII Coștiui.

Initial, Castelul Apaffi a fost castel de vânătoare, închisoare și reședința familiilor care au deținut minele de sare de la Coștiui; La sfârșitul secolului al XVII – lea, acesta a devenit proprietatea voievodului Apaffy, care a renunțat ulterior la domeniu

În favoarea regelui Ungariei. Avea ziduri fortificate și sub există numeroase galerii prin care erau duși ocașii. Imobilul a fost renovat de numeroase ori și nimeni nu știe cu exactitate cum arata pe vremea familiei Apaffi.

Bătrânii susțin varianta ca inițial castelul a fost din lemn și se pare că a ars, pe locul lui s-ar fi construit apoi altul, din piatră, care ar fi servit ca și castel de vânătoare. Se mai știe din strămoși că sub castel exista un cavou misterios, în curte o fântână de 20 m care nu seaca niciodată, castelul avea canalizare, iar pe zidurile groase de 80 sau chiar 120 cm n-a aparut niciodată igrasie.

Foto – Castelul Apaffi, sat Coștiui
Sursa: arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

◆ **Monumentul lui Sf. Ioan de Nepomuk COD LMI 2004 MM-II-m-A-04810**

(în maghiară Nepomuki Szent János emlékmű), patronul minelor, datează din anul 1742. Statuia „Sfântul Ioan Nepomuk” din Coștiui este un monument istoric aflat pe teritoriul satului Coștiui.

Foto – Statuia Sf. Ioan Nepomuk
Sursa: arhiva foto S.C. ADM PROIECT CAD S.R.L.

◆ **Biserica Romano-Catolică Sf. Ioan COD LMI MM-II-m-B-04556**

Biserica a fost construită în stil baroc între anii 1807-1812.

În 1995 a fost renovat exteriorul iar interiorul în anul 1997. Biserica se află loc alizată, vis a vis de Castelul Apaffi.

Foto: Biserica Romano-Catolică Sf. Ioan

Sursa: arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L

◆ **Biserica Greco-Catolică din Coștiui „Adormirea Maicii Domnului”,
comuna Rona de Sus , COD LMI MM-II-m-B-04559**

Biserica a fost construită în jurul anului 1780, cu aprobarea reginei Maria Tereza, la cererea muncitorilor mineri din acea vreme. Biserica e construită din piatră, în stil baroc. Printre obiectivele de cult de valoare care s-au păstrat se numără o via crucis de dimensiuni considerabile și o statueta a sf. Anton de Padova. Mai târziu au fost făcute unele modificări și adăugiri, cum ar fi iconostasul. Biserica are hramul „Adormirea Maicii Domnului” și se celebrează în fiecare an în data de 28 august, după calendarul iulian (stil vechi). După instalarea guvernului comunist, parohia greco-catolică a fost desființată și anexată de biserica ortodoxă și așa a rămas până în anul 1990 când pr. Vasile Udriciuc s-a reîntors cu întreaga comunitate la biserica greco-catolică.

Foto: Biserica ucraineană Adormirea Maicii Domnului din Coștiui

Sursa: arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

◆ **Capelele din „Calea Crucii” COD LMI MM-II-m-B-04558**

Biserica Calvariei și capelele din „Calea Crucii” formează un monument istoric aflat pe teritoriul satului Coștiui. Acestea se află în cimitirul romano-catolic din Coștiui, sunt orientate pe direcția N-S și au fost realizate între 1841-1842.

Foto: Biserica și capelele din „Calea Crucii”
Sursa: Arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

În localitatea Rona de Sus sunt localizate:

◆ **Mănăstirea Ortodoxă Adormirea Maicii Domnului Rona de Sus**

Este prima mănăstire ucraineană care s-a construit în România, fiind locuită de călugărițe, iar religia este ortodoxă de rit vechi. În anul 1992, la inițiativa conducerii Vicariatului Ortodox Ucrainean din România, se naște proiectul construcției unei mănăstiri ortodoxe cu rit ucrainean, care avea să fie prima mănăstire ucraineană din România. La 28 august 1992, (Adormirea Maicii Domnului pe stil vechi) s-a sfințit piatra de temelie a mănăstirii, care avea să se construiască pe un teren donat de un bun credincios din aceeași comună. În prezent Mănăstirea de maici din Rona de Sus este un centru spiritual pentru credincioșii ortodocși

ucrainieni din România, pentru credincioșii din împrejurimi și nu în ultimul rând pentru mai mulți turiști, care fiind fascinați de zona pitorească și de peisajele maramureșene, fac pelerinaje în cele mai pure locuri ale țării, oaze de liniște sufletească și izvoare de spiritualitate.

Mănăstirea este construită în stil maramureșean, construcții făcute din lemn de brad și stejar, caracteristice zonei în care se afla. Biserica mănăstirii, îmbină stilul bisericilor maramureșene construite din lemn de stejar, cu stilul ortodox răsăritean, acela al turnului „sferic”. Corpul chiliilor (așezământ în care locuiesc călugării) este construit din lemn de brad, construcția îmbinând și ea stilul geografic cu cel eclesial (pridvorul – care e specific caselor tradiționale românești; și cele două „turnulețe” specific construcțiilor bisericesti.(sursa<http://ronadesus.uv.ro>)

Foto:Mănăstirea Rona de Sus

Sursa: arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

◆ **Biserica Ortodoxă Ucraineană– Rona de Sus**

Localitate: Rona de Sus

Comună: Rona de Sus Județ: Maramureș

Hram: Nastera Maicii Domnului

◆ **Biserica Martorii lui Iehova**

Localitatea Rona de Sus

Comuna Rona de Sus, Județ: Maramureș

Detalii: Construită în anul 1994.

◆ **Biserica Penticostală**

Localitate: Rona de Sus

Comuna Rona de Sus, Județ: Maramureș

◆ **Biserica Baptistă**

Localitatea Rona de Sus

Comuna Rona de Sus, Județ: Maramureș

De asemenea, datinile și obiceiurile specifice: ucrainiene după stil vechi cu ocazia sărbătorilor de iarnă.

Festivaluri locale: Zilele Poeziei Ucrainene.

Alte evenimente culturale de însemnătate sunt:

- ➔ Zilele „Poeziei ucrainene”, datini și obiceiuri ucrainene
- ➔ Festivalul „Ronișoara apă lină”
- ➔ Zilele Hollosy – Coștiui.

Activitatea culturală vizează implicarea membrilor comunității în diferite acte de cultură. În comuna Rona de Sus activează Corul Bisericii Ortodoxe Ucrainene, cu prezențe active la diverse manifestări culturale din țară și străinătate.

De asemenea, sunt cunoscute personalități locale care activează pe tărâm cultural, a căror notorietate a depășit de mult granițele județului.

Personalități locale:

- ➔ **Iluministul Franciscus Reti**, din Coștiui autor al lucrării „Chronologia Rei Cameralis Marmaticae”
- ➔ **Mihai Nebeleac** – poet și scriitor (decedat)
- ➔ **Fetico Ioan** – poet și scriitor (decedat)
- ➔ **Paul Romaniuc** – poet și scriitor
- ➔ **Vasile Boiciuc Rogneanu** – cântăreț și corespondent la ziarul „Graiul Maramureșului”
- ➔ **Pavel Mihai Tifrac** – pictor
- ➔ **Odarca Bout** – scriitor
- ➔ **Tamburu Wolf** – scriitor evreu
- ➔ **Bota Marta Maria** – scriitoare ucraineană (decedată)
- ➔ **Traista Mihai** – poet și scriitor (română și ucraineană)
- ➔ **Dan Aurel** – pictor (decedat)

În comuna Rona de Sus conviețuiesc în bună pace și deplină înțelegere: ucrainieni, maghiari și români. Numele care evidențiază structura etnică sunt reprezentate, în plan onomastic, de antroponime precum Andrasciuc, Boiciuc, Coposciuc, Cvasciuc, Prodaniuc, Romaniuc, Bodanriuc, Semeniuc toate acestea având sufixul unguresc „iuc”. Structura profesională a populației este evidențiată de 16 antroponime care se pot grupa pe cele trei mari sectoare de activitate: primar, secundar și terțiar

3.11 Turismul

Ca și localizare, comuna Rona de sus se situează în partea de Nord a județului Maramures, de-a lungul drumului național DN 18, între Popasul turistic Hera SNC și intrarea /drumul care duce la Mănăstirea Izvorul Tămăduirii din Petrova

Fiind o localitate așezată în zona depresionar-colinară, cu un relief variat și pitoresc, o climă relativ blândă, deosebit de favorabilă pentru practicarea turismului, Rona de Sus dispune de peisaje deosebite, locuri pitorești, istorie milenară ale cărei valențe sunt prezente din cele mai vechi timpuri pe acest areal, bogății materiale-monumente de arhitectură, biserici, mănăstiri, bogății ale solului și subsolului, multiculturalitatea etniilor care trăiesc în bună pace pe acest teritoriu cu tradiții și obiceiuri folclorice multietnice de o inestimabilă valoare.

Depresiunea Maramureșului, se constituie ca un element distinctiv care conferă comunei Rona de Sus competențe unice.

Competențe distinctive unicitate/specificitate privind potențialul turistic natural al zonei Rona de Sus:

Competențe distinctive deținute de zonă:

- Potențialul natural de excepție, element distinctiv care conferă comunei Rona de Sus competențe unice, fiind una din comunele care dețin apa sărată curative recunoscute;
- Potențialul climatic al zonei, cu climat continental moderat, cu ușoare influențe nord-atlantice, cu ape sărate cu calități fizio-terapeutice recunoscute.
- Situarea comunei în apropierea Parcului Natural Munții Maramureșului, fiind zonă limitrofă, în apropierea Rezervației Biosferei Munții Rodnei, prezența pe teritoriul comunei a Rezervației Pădurea Ronișoara și Pădurea de Larice de la Coștiui, etc.
- Semnificația istorică a zonei, cu o bogăție multiculturală, multietnică și spirituală de excepție;
- Accesibilitate rutieră bună – atât dinspre Satu Mare – Sighet, dinspre Borșa -

Vișeu cât și dinspre Baia Mare accesul în comună se face pe drumuri naționale deja modernizate sau cu termen de finalizare a lucrărilor de modernizare în 2015 (DN 18 tronson Baia Mare – Sighet în excepție).

- Promovarea pluralismului cultural și a tradițiilor și obiceiurilor etniilor care conviețuiesc pașnic: ucraineană, română, maghiară și alte etnii, a patrimoniului etnografic din arealul traditional al Maramureșului Istoric.
- Valorificarea potențialului generator de evenimente de atracție, cum sunt târgurile populare, tradiționale și serbările și festivalurile din zona turistică Rona de Sus – Sighetu Marmației – și Zona transfrontalieră Transkarpaya – Zona Solotvino din Ucraina.
- Preocupare a administrației publice locale și sprijin pentru conservarea, protejarea și transmiterea meșteșugurilor tradiționale, precum și promovarea acestora.
- Valorificarea resurselor naturale: fructe de pădure, ciuperci, flora spontană locală, a produselor naturale animaliere (lapte, carne, lână, piei, etc.)

Restaurant Dealu Hera .

Comuna Rona de Sus este declarată drept comună cu concentrare mare de resurse turistice Conform Ordinului Nr. 54 din 21.03.2012 pentru modificarea Schemei de ajutor de minimis „Sprijinirea activităților economice în vederea diversificării economiei rurale și a creșterii calității vieții în spațiul rural”, aprobată prin Ordinul ministrului agriculturii și dezvoltării rurale nr. 567/2008, ACT EMIS DE: Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale ACT PUBLICAT ÎN MONITORUL OFICIAL NR. 182 din 21 martie 2012.

ANEXA Nr. 2 (Anexa nr. 4 la schemă) Lista comunelor cu potențial turistic

Județul	UAT cu concentrare mare de resurse turistice	Punctaj total potențial de dezvoltare turistică
0	1	2
MARAMUREȘ	Rona de Sus	34,5

În comuna Rona de Sus structura de cazare respectiv de servire a mesei sunt slab reprezentate. Pe raza comunei Rona de sus pe DN 18 pot fi gasite 3 facilitati de cazare si alimentatie publica respective Pensiunea Poiana Cornet, Popasul Turistic Colnic si pe același drum national, în amonte, pe valea Ronișoara este localizat Pensiunea . Localizarea comunei Rona de Sus, situată în zona de referință a lanțului

Carpaților Orientali – Munții Maramureșului – zona depresionară – colinară

Atractivitatea pentru turism a zonei:

Turismul reprezintă un domeniu prioritar în cadrul economiei locale întrucât zona oferă un cadru natural deosebit și unic: potențialul balnear și curativ al apelor clorosodice din zona Coștiui, Baile Coștiui.

Un obiectiv cu potențial turistic din apropiere sunt **Băile Coștiui** aflate în satul **Coștiui** (în [maghiară](#) *Rónaszék* și în [ucraineană](#) *Ковміль*) din comuna Rona de Sus. Denumirea de "Coștiui" ar proveni, după unii istorici, de la cuvântul "*castelum*". În urma unor descoperiri arheologice au fost atestate urme ale castelului Apoffy și unele vase din ceramică, care ar data din secolul al XIII lea, respectiv al XIV lea. Băile sărate din satul Coștiui (comuna Rona de Sus) au fost create pe apele sărate ale unui lac format prin prăbușirea vechii saline imperiale, închisă definitiv în anul 1934, după aproximativ 500 de ani de exploatare a sării Miocene. În prezent, Băile Coștiui nu funcționează necesitând renovare și reamenajare totală.

Existența apelor sărate de la Coștiui, cu proprietăți curative deosebite, face ca dezvoltarea turismului balnear să fie una din prioritățile de dezvoltare a comunei

Foto: Zona de agrement a Băilor Sărate din Coștiui

Sursa: Arhiva foto S.C. ADM PROJECT CAD S.R.L.

Rezervații și obiective naturale ocrotite

În comuna Rona de Sus pe teritoriul administrativ se identifică două perimetre care fac parte din două rezervații naturale

Rezervația naturală Pădurea Ronișoara,

Pădurea Ronișoara este o arie protejată de interes național ce corespunde categoriei a IV-a IUCN (rezervație naturala de tip forestier), situată în județul Maramureș, pe teritoriul administrativ al comunei Rona de Sus. Aria naturală se află în extremitatea central-nordică a județului Maramureș, în partea estică a satului Coștiui, în imediata apropiere a drumului național DN18, care leagă municipiul Baia Mare de orașul Sighetu Marmației.

Rezervația naturală a fost declarată arie protejată prin *Legea Nr. 5 din 6 martie 2000* publicată în Monitorul Oficial al României Nr. 152 din 12 aprilie 2000 (privind aprobarea planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - arii protejate) și se întinde pe o suprafață de 62 hectare^[4].

Aria naturală reprezintă o suprafață acoperită cu arbori seculari de gorun (*Quercus petraea*), care vegetează în asociere cu specii de carpen (*Carpinus betulus*), prunus (*Prunus avium*) sau plop tremurător (*Populus tremula*). Fauna este reprezentată de mamifere cu specii de: cerb (*Cervus elaphus*), căprioară (*Capreolus capreolus*), mistreț (*Sus scrofa*), vulpe (*Vulpes vulpes crucigera*) sau lup (*Canis lupus*)[[]

(sursa <https://ro.wikipedia.org>)

Foto – Pădurea Ronișoara

Sursa - <https://peterlengyel.wordpress.com/2015/11/06/rezervatia-padurea-ronisoara>

Această pădure face parte din Situl de importanță comunitară ROSCI0251 Tisa Superioară, al ariei de protecție specială avifaunistică ROSPA0143 Tisa Superioară și al ariei naturale protejate de interes național 2.753.

Pădurea de larice Coștiui este o arie protejată de interes național ce corespunde categoriei a IV-a (rezervație naturală de tip forestier), situată în nordul județului Maramureș, pe teritoriul administrativ al [comunei Rona de Sus](#).

Aria naturală se află în extremitatea central-nordică a județului Maramureș, în partea sudică a satului Coștiui, în apropierea drumului național DN18 care leagă municipiul Baia Mare de orașul Sighetu Marmăției

Rezervația naturală a fost declarată arie protejată prin *Legea Nr. 5 din 6 martie 2000* publicată în [Monitorul Oficial al României](#) Nr. 152 din 12 aprilie 2000 (privind aprobarea planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a III-a - arii protejate) și se întinde pe o suprafață de 0,70 hectare¹. Aria naturală reprezintă o suprafață acoperită cu arborete de larice (*Larix dacidua*), cu vârste cuprinse între 125 și 150 de ani și înalți de până la 35 de m.

Accesul se face pe la ieșirea din comuna Rona de Sus, spre localitatea Petrova pe drumul DN18 ce traversează Pasul Hera și care face legătura dintre Sighetu Marmăției și Vișeu de Sus.

Foto – Pădurea de larice Coștiui
Sursa: <https://ro.wikipedia.org>

În vecinătatea rezervației naturale se află mai multe obiective de interes turistic (lăcașuri de cult, monumente istorice, popasuri turistice)

- Biserica romano-catolică „Sf. Ioan” din Coștiui construită între anii 1807-1812
- Biserica „Calvaria” construită între anii 1841-1842
- Biserica greco-catolică din Coștiui, construcție 1775
- Capela „Sf. Ana”
- Capela „Fecioara Maria” construită în anul 1771
- Castelul Apaffi
- Monumentul lui „Sf. Ioan de Nepomuk” (patronul minelor) construită în anul 1742
- Mănăstirea Ortodoxă cu hramul „Adormirea Maicii Domnului” din satul Rona de Sus
- Biserica Ortodoxă Ucraineană
- Popasuri turistice situate de-a lungul drumului național DN 18

(sursa : <https://ro.wikipedia.org>)

În general, zona este deosebit de atractivă prin apropierea de cele mai cunoscute și notabile atracții turistice naționale și chiar internaționale, în vecinătate aflându-se :

- Parcul Natural Munții Maramureșului;
- Rezervația Biosferei Munții Rodnei,
- Valea Vaserului cu celebra Mocăniță,
- Stațiunea Ocna Șugatag,
- Mănăstirile și Bisericile din lemn monumente UNESCO,
- Stațiunea Borșa,
- Memorialul Sighet.

Este de remarcat interesul proiectelor transfrontaliere de cooperare, pentru valorizarea prin includerea în circuite turistice a 3 zone care au asemănări prin tipul de ape sărate deținute: deja destul de cunoscută și dezvoltată stațiunea Ocna Șugatag și respective Coștiui România și Slatina (Ucraina). Au fost inițiate proiecte de dezvoltare comune încă din anul 2005.

Arhitectură tradițională: arhitectură și artă populară

Comuna Rona de Sus este renumită în țară pentru specificul de arhitectură și artă populară (sate cu structură tradițională specific multietnică), multiculturalism rutean/ucrainean, unguresc, românesc - maramureșean: port popular, obiceiuri populare tradiționale specifice etniilor, evenimente tradiționale calendaristice,

evenimente religioase de diferite religii și credințe, care atrag an de an mii de participanți.

Una dintre cele mai importante bogății locale, care au dat de-a lungul timpului originalitatea arhitecturală a zonei Rona de Sus, aparținând Maramureșului Istoric, este lemnul. Folosit atât ca material de construcție, cât și ca element ornamental, lemnul nu a lipsit nici din arhitectura gospodăriilor obștei sătești, așa cum o probează și casele din lemn de la Rona de Sus, alături de cele de la Bârsana, Bogdan Vodă, Rohia, Vadu Izei.

3.12 Situația Socială

În cadrul Primăriei comunei Rona de Sus, Asistența Socială are rolul de a efectua anchete sociale privind persoanele singure care nu au surse de venit precum și grupurile vulnerabile cum ar fi alte grupuri vulnerabile ca persoane de vârstă a treia, persoane cu dizabilități etc.

Altfel se asigură serviciul social primar de consiliere socială (cu privire la acordarea de prestații, asistență în întocmirea cererilor și gestionarea dosarelor cu privire la aceste prestații), se gestionează măsurile de asistență a persoanelor cu handicap, inclusiv a celor care beneficiază de însoțiri. Creșterea numerică îngrijorătoare a grupurilor dezavantajate ca urmare a scăderii nivelului de trai și a restricționărilor accesului pe piața muncii, mai ales ca urmare a crizei globale, dar și din alte cauze, scade îngrijorător conștientizarea nevoii de cultură și civilizație, paralel cu acoperirea acestuia prin gustul pentru mediocru, semivalori sau non-valori. De aceea, factorii de decizie în administrarea politicilor publice sunt datori să asigure accesul liber și suportabil din punct de vedere al taxelor pentru locuitori – persoane și grupuri, mai ales a celor dezavantajate, la actul de cultură, la valorile patrimoniului, la educație, la sănătate și ocrotire, prin evitarea oricăror discriminări, inclusiv la nivel social.

Viața Asociațivă

La nivelul Comunei Rona de Sus, societatea civilă reprezentată prin cetățeni, grupuri de cetățeni, organizații neguvernamentale, asociații, sindicate, trebuie înconjurată să se implice în procesul decizional, deoarece „gradul de participare al populației la actul decizional condiționează realizarea dezvoltării durabile.” Facilitarea implicării participative a societății civile la nivelul Comunei Rona de Sus în elaborarea și validarea prin consultare publică a Comunei Rona de Sus pentru perioada 2021-2027 este cea mai elocventă dovadă a capacității comunității de a-și gestiona și direcționa dezvoltarea socio-economică, prin alăturarea la efortul

Administrației publice locale, Consiliul Local și Primăria Comunei Rona de Sus. La nivelul Administrației Publice Locale s-a conștientizat faptul că este nevoie de realizarea unui parteneriat public între administrația locală, societățile economice, asociații agricole, organizații non-guvernamentale și cetățeni, în vederea fondării unei baze de dezvoltare cu centre de greutate pe asentimentul larg al comunității.

3.13 Economie

Spațiul rural al comunei Rona de Sus este caracterizat ca fiind un spațiu rural cu economie de subzistență. Activitățile economice s-au dezvoltat în concurență cu potențialul și resursele locale, economia fiind axată pe meserii tradiționale confecționeri - butoaie; agricultura; creșterea animalelor; exploatarea forestiere, construcții din lemn – locuințe și căsuțe de vacanță; confecționarea diferitelor elemente din fier forjat; confecționarea straielor populare.

Lista principalilor agenți economici din comuna Rona de Sus

Agentul Economic	Adresă	Obiectul de activitate
S.C. CVASCIUC S.R.L.	Coștiui, Nr. 336	Prelucrarea lemnului
S.C. RONISOARA S.R.L.	Rona de Sus, Nr. 8	Brutărie, comerț
S.C. NAVOCSUR IMPEX S.R.L.	Rona de Sus, Nr. 804	Brutărie, piatrărie, comerț
SC PORTOS TRANS .	Rona de Sus, Nr. 1210	Transport
DEALUL HERA S.N.C.	Rona de Sus, Nr. 1202	Motel Cazare și AP
S.C. IMPEX SUSMAN S.R.L.	Rona de Sus, Nr. 243	AP

Agricultura

Structura suprafețelor agricole pretabile diferitelor tipuri de culturi prezentându-se astfel:

Tipul de folosință agricolă	Suprafața ocupată – ha	%
Arabil	543 ha	24 %
Livezi	133 ha	6 %
Fânețe	1292 ha	57 %
Pășuni	292 ha	13%

În zonele de rețele hidrografice mărginite de versanți cu înălțimi medii și în care

Înclinarea terenului este până la 45° în timpul viiturilor se produc atât eroziuni verticale cât și laterale. O parte din suprafața de teren arabil, prezintă risc de eroziune prin precipitații abundente, revărsări de torenți, revărsări ale Râului Ronișoara și ale pârâielor din zonă.

Zootehnia

Condițiile geografice și climatice existente în zona comunei Rona de Sus sunt favorabile și creșterii de animale. Creșterea animalelor reprezintă o altă ocupație de bază a populației, favorizată de existența unor suprafețe generoase de pășuni și fânețe naturale. Activitatea se adresează preponderent creșterii de bovine, porcine, ovine, caprine, cabaline, păsări - în ferme private și preponderent în gospodăriile individuale. Creșterea animalelor este a doua ocupație tradițională, care a asigurat locuitorilor resurselor de hrană, animalele fiind folosite la munca câmpului sau în pădure. Activitatea de creștere a animalelor se desfășoară preponderent în gospodăriile populației în sistem privat individual sau asociativ.

Capitolul 4. EVALUAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ 2014-2020 – PRECEDENTĂ

Evaluarea strategiei de dezvoltare locală aplicată de comuna Rona de Sus, județul Maramureș în perioada 2014 - 2020 este necesară pentru identificarea și analiza rezultatelor, efectelor, mecanismelor implementării și formularea de recomandări și lecții învățate. Evaluarea rezultatelor strategiei este utilă pentru furnizarea dovezilor și informațiilor cu caracter strategic referitor la ceea ce s-a obținut și cum s-a obținut, prin implementarea strategiei în vederea îmbunătățirii strategiei pentru perioada 2021-2027. Astfel, pe orizontul de timp 2014-2020, au fost identificate domenii prioritare corelarea cu domeniile de intervenție fiind redată mai jos, prinse în prioritățile operaționale la nivel național.

4.1. Portofoliu de proiecte demarate/implementate în perioada 2014 - 2020:

Nr. Crt	Portofoliul de proiecte	Descriere proiect	Grad de implementare
1.	Infrastructura rutieră		Stadiu
1.1.	PROIECT PRIVIND MODERNIZAREA INFRASTRUCTURII RUTIERE LOCALE ÎN COMUNA RONA DE SUS, JUD. MARAMUREȘ		In curs
1.2.	PROIECT PRIVIND REABILITARE DC 16 RONA DE SUS-COȘTIUI, COM. RONA DE SUS, JUD. MARAMUREȘ		Finalizat
2.	Infrastructura canalizare și alimentare cu apă		Stadiu
2.1.	PROIECT PRIVIND REABILITAREA ȘI MODERNIZAREA REȚELEI DE ALIMENTARE CU APĂ PE STRĂZILE SECUNDARE ALE COMUNEI RONA DE SUS, JUD. MARAMUREȘ		Finalizat
2.2.	PROIECT PRIVIND CANALIZARE MENAJERA CU STATIE DE EPURARE, RONA DE SUS, COMUNA RONA DE SUS, JUD. MARAMURES		In curs
2.3.	PROIECT PRIVIND EXTINDEREA LUCRĂRILOR DE MODERNIZARE A REȚELEI DE CANALIZARE, PE STRĂZILE SECUNDARE ALE COMUNEI RONA DE SUS, JUD. MARAMUREȘ		In curs
2.4.	PROIECT PRIVIND RACORD CANALIZARE		In curs
3.	Cultură		Stadiu
3.1.	PROIECT PRIVIND REABILITAREA ȘI MODERNIZAREA ȘCOALA GIMNAZIALĂ ÎN LOCALITATEA RONA DE SUS - COMUNA RONA DE SUS, JUD. MARAMUREȘ		Finalizat

În rezultatul analizei, s-a constatat că în perioada 2014-2020 nu au fost derulate proiecte în domeniile Agricultură și dezvoltare rurală, asistență socială, economie și turism, precum și în alte domenii. În ceea ce privește relevanța strategiei anterioare, aceasta poate fi apreciată din punctul de vedere al relevanței față de nevoile socio-economice identificate în analiza contextului anterior. Pentru analiza eficacității, respectiv a progresului înregistrat în realizarea obiectivelor propuse este necesară o evaluare a modului în care măsurile de acțiune propuse în cadrul strategiei și-au atins țintele stabilite. Impactul Strategiei de Dezvoltare Locală 2014-2020 este evaluat prin prisma efectului de ansamblu al beneficiarilor aduse de strategie asupra unui număr cât mai mare de persoane, justificând astfel utilitatea strategiei. Se remarcă faptul că marea parte a măsurilor implementate au vizat domeniul infrastructurii. Impactul așteptat prin implementarea acestor măsuri vizează creșterea calității vieții populației din comună și atragerea unui număr cât mai mare de turiști, cu efecte benefice asupra mediului de afaceri local. Principala problemă întâmpinată în implementarea strategiei a fost legată de lipsa fondurilor, ceea ce reprezintă o provocare și pentru perioada următoare, numărul mic de proiecte, accesare de fonduri nerambursabile, precum și lipsa de personal și scrierea de proiecte. În măsura în care se dovedesc a fi în continuare necesare pentru viziunea de dezvoltare ulterioară a comunei, măsurile rămase neimplementate vor fi transpuse în strategia pentru perioada 2021-2027.

Capitolul 5. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT este o metodologie de analiză a unui proiect. Numele este descriptiv: Strengths (puncte tari), Weaknesses (puncte slabe), Opportunities (oportunități), Threats (riscuri).

Vom încerca să stabilim punctele tari și slabe ale comunei precum și oportunitățile prezente și viitoare, dar și ce s-ar întâmpla dacă am urmări planul de dezvoltare propus de prezenta strategie. De la bun început trebuie spus că fără o strategie, nu te poți nici dezvolta, nici atrage investitori și nici fonduri europene. De aceea, conducerea primăriei Rona de Sus a înțeles pericolul și a făcut demersuri pentru realizarea acestei Strategii de Dezvoltare Locală, ceea ce ne dorim să evidențiem sunt concluziile, analiza informațiilor cunoscute și sinteza lor printr-o perspectivă mai aplecată spre dezvoltare spre cerințele secolului XXI, spre programe și proiecte. Analiza de față stă la baza întregii lucrări și este forma modernă de a

justifica proiecte. Marea artă a acestei analize este să transformăm ceea ce până ieri era o imposibilitate, într-o victorie. Orice comună trebuie să asimileze și să promoveze o viziune strategică în ceea ce privește dezvoltarea sa în viitor. Lipsa unei asemenea viziuni duce la o activitate administrativă haotică, în cadrul căreia se pot rata oportunități și se consumă irațional resurse prețioase. Experiența internațională a arătat că proiectele și programele operaționale funcționează cel mai bine atunci când fac parte dintr-un cadru coerent și când există o coordonare la nivel strategic. Procesul de planificare strategică (PPS) a vizat definirea reperelor strategice de dezvoltare a comunității pe o perioadă de 5-7 ani. Etapele metodologice principale ale PPS au fost următoarele: realizarea unei analize preliminare, stabilirea viziunii asupra dezvoltării strategice a comunității analiza sectorială a domeniilor strategice principale și articularea documentului strategic. Principalele care au stat la bază PPS au fost asigurarea validității științifice, implicarea comunității, transparența, obiectivitatea, coerența și continuitatea demersului. Pentru a da roade însă planificarea strategică trebuie însoțită de promovarea, la nivelul administrației publice, a unui management strategic integrat la toate nivelurile capabil să identifice și să speculeze, oportunitățile apărute în beneficiul comunității.

Pentru a avea certitudine că politicile și programele existente corespund necesităților de dezvoltare a comunei, în cadrul limitărilor impuse de resursele locale disponibile și pentru accesarea fondurilor prin care Uniunea Europeană susține politica de dezvoltare regională s-a impus elaborarea strategiei de dezvoltare locală pentru perioada 2021-2027. Punctele forte și cele slabe sunt legate de comună și de strategiile acesteia, și de modu cum se compară cu concurența. Oportunitățile și amenințările vin dinspre mediul de piață și din direcția concurenței, de regulă sunt factori asupra cărora zona, în general, nu are niciun control. Analiza SWOT permite concentrarea atenției asupra zonelor cheie și realizarea de prezumții (presupuneri) în zonele cărora există cunoștințe mai puțin detaliate. În urma acestei analize se pot decide dacă zona își poate îndeplini planul și în ce condiții.

În cele ce urmează ne propunem analiza situației locale, din perspectiva potențialului investitor în economia locală a comunei Rona de Sus. Atragerea de întreprinzători va genera ocupare profesională, venituri crescute ale locuitorilor, o utilizare mai eficientă a resurselor locale, apariția resurselor financiare necesare demarării unor proiecte de reabilitare/extindere a infrastructurii fizice și sociale, de protecție a mediului pentru promovarea zonei, etc.

Analiza își propune o prezentare a punctelor tari, slabe, a oportunităților și a riscurilor care determină spațiul geografic și socio-uman al comunei Rona de Sus, fiind împărțită pe capitolele de mai jos, în vederea atragerii investitorilor și investițiilor în zonă

1.AGRICULTURĂ ȘI DEZVOLTARE RURALĂ

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Suprafața teritorial administrativă a comunei Rona de Sus este de 6382,51 ha împărțită în: intravilan 668.16 ha, extravilan 5 714,34 ha, teren arabil 543 ha, păduri 4241 ha, pasuni 292 ha ➔ Potențial agricol ridicat (existența culturilor agricole); ➔ Existența suprafețelor de pășuni și fânețe ➔ Posibilitatea extinderii activităților agrozootehnice; ➔ Comuna Rona de Sus face parte din Asociația Grupul de Acțiune Local MARAMUREȘ(GAL) și Asociația Comunelor din România (ACOR). ➔ Proprietatea privată asupra terenului ,suprafeței agricole și a efectivului de animale; ➔ Utilizarea redusă a pesticidelor și îngrășămintelor; ➔ Costuri scăzute pentru terenurile agricole; ➔ Potențial pentru dezvoltarea sectorului zootehnic; ➔ Existența forței de muncă disponibilă la costuri rezonabile; ➔ Existența forței de muncă în comună; ➔ Dezvoltarea durabilă a agriculturii și prin utilizarea redusă a îngrășămintelor. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Competitivitatea redusă a producției agricole; ➔ Infrastructura slab dezvoltată; ➔ Agricultură practică este una de subzistență; ➔ Ponderea mare a persoanelor vârstnice care lucrează în agricultură; ➔ În sectoarele din agricultură utilizarea tehnică este precară; ➔ Promovarea insuficientă a zonei rurale și a produselor specifice; ➔ Criza relațiilor de producție; ➔ Sistemul de colectare, prelucrare și valorificare superioară a produselor specifice se face în cantități mici; ➔ Imposibilitatea producătorilor agricoli de a acumula capital și de a demara activități care să le aducă venituri suplimentare. ➔ Fondurile financiare insuficiente pentru modernizarea și popularea infrastructurii zootehnice; ➔ Criza mijloacelor de producție; ➔ Grad scăzut de mecanizare; ➔ Promovarea insuficientă a produselor alimentare și nealimentare tradiționale; ➔ Lipsa inovării în agricultură; ➔ Dificultăți de comercializarea producției agricole;

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Existența Planului Național Strategic pentru Dezvoltare Rurală; ➔ Investițiile din agricultură și practicarea agriculturii moderne, de mare productivitate; ➔ Existența unei finanțări europene importante pentru agricultură țintite pe categorii specifice; ➔ Aprobarea Programului Național – Cadru de Restructurare și Modernizare a unor unități de profil zootehnic și din industria alimentară; ➔ Sprijinul oferit de AFIR cu privire la accesarea fondurilor europene; ➔ Înființarea complexelor agrozootehnice pentru creșterea animalelor (ovine și bovine); ➔ Înființare ferme apicole; ➔ Promovarea produselor tradiționale locale pe piața regională; ➔ Dezvoltarea agriculturii bio și eco; ➔ Posibilitatea dezvoltării microfermelor în mediul rural; ➔ Creșterea competitivității sectorului agricol prin sprijinirea tinerilor fermieri în dezvoltarea afacerilor; 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Numărul de concurenți în creștere pentru produsele agroalimentare de pe piața Uniunii Europene; ➔ Fenomene naturale: inundații, eroziune și alunecări de teren; ➔ Migrația forței de muncă și părăsirea activităților agricole; ➔ 4. Declinul cercetării – dezvoltării în viticultură la nivel național; ➔ Orientarea tinerilor spre alte domenii de activitate; ➔ Dezechilibrul accentuat între prețurile inputurilor tehnologice (îngrășăminte, pesticide, semințe, lucrări mecanice) și prețurile de valorificare a produselor agricole a determinat în ultimele decenii o puternică decapitalizare a producătorilor agricoli; ➔ Creșterea suprafeței terenurilor agricole neutilizate; ➔ Absența unui cadru legal pentru protejarea producției agricole interne ➔ Cadrul legislativ instabil; ➔ Slaba informare a producătorilor agricoli cu privire la normele europene; ➔ .Concurența reprezentată de comunele învecinate; ➔ Resurse financiare reduse pentru finanțarea și co-finanțarea proiectelor finanțate prin Fondri Structurale, Fonduri de Coeziune, FEADR și FEP; ➔ .Cunoștințe sumare legate de elaborarea și implementarea proiectelor finanțate din Fonduri Structurale, Fonduri de Coeziune, FEADR și FEP.

2. INFRASTRUCTURĂ ȘI MEDIU

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Comuna este formată din două sate: Rona de Sus și Coștiui. ➔ Accesibilitate bună cu prezența în vecinătate a Municipiului Sighetu Marmației cu toate avantajele legate de servicii de sănătate, comerț, etc. ➔ Au fost executate lucrări specific de gospodărire a apelor care au dus la limitarea riscurilor naturale de contaminare mai ale în perioadele de producere a inundațiilor: rețele de alimentare cu apă și canalizare realizate recent, cu un grad mare de acoperire a localității. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Ambele localități duc lipsă de spații verzi amenajate și plantații de protecție. ➔ Alimentarea cu gaze naturale a satelor componente. ➔ Dezinteresul agenților economici pentru protejarea mediului și creșterea calității acestuia. ➔ Dotarea necorespunzătoare cu echipamente. ➔ Slabă diversificare a societăților în domeniile industriei ușoare și alimentației. ➔ Interesul scăzut al agenților economici în protecția mediului înconjurător. ➔ Cllima cu precipitații abundente poate produce pagube cu victime umane, mortalități în rândul animalelor, pierderi materiale, pierderi și disfuncții în agricultura, transporturi, funcționalitatea economică, etc. ➔ Existența în zonă a unor surse de poluare a apelor de suprafață, dar și a apelor subterane. ➔ Este necesară extinderea rețelelor de infrastructură de bază rețele de apă, canalizare existente ➔ Prezența zonelor de risc cauzate de alunecările de teren și prăbușirile de mine de sare, inundații, înzăpeziri, incendii. ➔ Nu există rețea de alimentare cu gaze naturale în comună. ➔ Râul Ronișoara și văile din zonă produc inundații.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Modernizarea drumurilor. ➤ Extinderea și modernizarea trotarelor, alei pietonale și asfaltarea unor drumuri. ➤ Îmbunătățiri funciare în vederea asigurării și amenajării pajiștilor necesare asigurării hranei animalelor. ➤ Modernizarea infrastructurii rutiere prin programe județene. ➤ Mărirea suportului financiar acordat de Uniunea Europeană prin Fonduri Structurale pentru finanțarea proiectelor de infrastructură și mediu. ➤ Posibilitatea accesării unor programe de finanțare, comunitare ale Uniunii Europene pentru sprijinirea dezvoltării infrastructurii în mediu rural, în special FEADR. ➤ Oportunitatea de protejare a florei, faunei, solului și a acviferelor prin programe și protejarea mediului de extinderea sistemului de canalizare. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Cunoștințe sumare legate de elaborarea și implementarea proiectelor finanțate din Fonduri Structurale, Fonduri de Coeziune, FEADR și FEP ➤ Informații sumare legate de normele europene de mediu în rândul IMM. ➤ Cunoștințe insuficiente legate de elaborarea și implementarea proiectelor finanțate din Fonduri Structurale, Fonduri de Coeziune, FEADR și FEP, pentru proiecte de infrastructură și mediu ➤ Schimbări climatice. ➤ Riscurile de mediu: inundații, alunecări de teren, eroziunea solului, seceta și cutremurele. ➤ Defrișări necontrolate. ➤ Instabilitatea legislației. ➤ Riscuri de mediu, în absența unor programe coerente și susținute de protecție a mediului și conservare responsabilă a perimetrelor miniere închise. ➤ Riscul de a contracta servicii de exploatare prin concesiune a Băilor Coștiui cu agenți economici care nu au capacitatea financiară de a investi. ➤ Riscul ca populația să nu poată suporta tarifele la serviciile de furnizare apă și canalizare. ➤ Poluarea florei, faunei, solului și a acviferelor – prin lipsa acoperirii complete cu rețea de canalizare a comunei.

3.ECONOMIC

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Forța de muncă existentă și nefructificată la valoarea reală. ➤ Existența unei comunități de afaceri locale reprezentată prin societăți comerciale. ➤ Forța de muncă disponibilă. ➤ Existența rețelelor de comunicații (telefonie, cablu, internet). ➤ Potențial de dezvoltare a turismului în zonă. ➤ Spații și terenuri disponibile pentru dezvoltări antreprenoriale. ➤ Existența în localitate a agenților economici, care ajută la dezvoltarea localității și la crearea de noi locuri de muncă. ➤ Primele semne ale revigorării economice, creșteri ale cifrei de afaceri la multe firme locale. ➤ Gradul ridicat de adaptare pe piață al forței de muncă cu pregătire antreprenorială și educațională medie și superioară (se reflect în servicii, număr de microîntreprinderi, inclusiv PFA). ➤ Principalele facilități de natură a atrage investitorii sunt: <ul style="list-style-type: none"> -Teren la prețuri convenabile pentru construcții industrial și turistice -Lemnul de esență rășinoasă pentru prelucrare și material de construcție -Produse animaliere pentru prelucrare. -Forța de muncă atât calificată cât și necalificată la prețuri convenabile. -Energie electrică. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Oferta de formare profesională neadaptată cerințelor de pe piața muncii locale și a economiei locale. ➤ Industria aplică tehnologii de nivel mediu. ➤ Procesul de îmbătrânire a populației. ➤ Tendința accentuată de migrațiune a forței de muncă în afara țării. ➤ Infrastructura instituțională pentru sectorul privat este slab dezvoltată (servicii financiare, servicii de consultanță pentru începerea unei afaceri). ➤ Inexistența legăturilor cu unități de cercetare-dezvoltare. ➤ Lipsa unei rețele informaționale menită să asigure comunicarea între potențialii parteneri în proiecte de dezvoltare a serviciilor sociale.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Dezvoltarea și diversificarea serviciilor productive. ➔ Fenomenul migratoriu pozitiv dinspre mediu urban spre comunitatea din Rona de Sus. ➔ Valorificarea resurselor locale, realizând producții ce iau calea orașului. ➔ Punerea la dispoziție de terenuri și spații din comună care pot fi folosite pentru dezvoltări antreprenoriale. ➔ Participarea la târguri de profil. ➔ Oportunități de finanțare prin Proiecte depuse și/sau în faza de elaborare pregătite pentru finanțare de la AFIR, programe de finanțare ale UE, programe naționale, buget local/județan, etc. ➔ Oportunități de dezvoltare prin investiții private și parteneriat public-privat, concesionarea băilor. ➔ Încheierea de parteneriate a autorităților locale, cu investitori locali sau străini. ➔ Valorificarea tradițiilor locale în diverse activități economice. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Amenințarea financiară a crizei globale, care poate afecta investitorii, încetinind sau chiar stopând ritmul investitorilor, mai ales în structurile de industrie și turism în zona Rona de Sus ➔ Riscuri ale mediului de afaceri – prin instabilitate legislativă și politici fiscale împovărătoare. ➔ Riscuri ale mediului de afaceri – pentru investitori în turism, prin aplicarea unor măsuri restrictive de investiții și exploatare a acestora în faza de start-up. ➔ Creșterea riscului de producere a unor situații de urgență ca urmare a dezvoltării activităților economice. ➔ Sporirea riscului producerii de infracțiuni ca urmare a diversificării/extinderii activităților economice din comună.

4. EDUCAȚIE ȘI CULTURĂ

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Existența unităților școlare. ➤ Suficiența cuprindere a preșcolarilor prin existența grădinițelor. ➤ Existența bibliotecilor și a căminelor culturale. ➤ Programe de investiții pentru reabilitarea infrastructurii educaționale. ➤ Resurse umane bine pregătite profesional în domeniul educației, infrastructura aferentă învățământului primar și gimnazial corespunzător dezvoltată. ➤ În comuna Rona de Sus se organizează cursuri de calificare, de specializare, de instruire și/sau perfecționare, cu concursul furnizorilor de instruire pe domenii specifice, de către furnizori de instruire și alte forme. ➤ Grad înalt de instruire a populației, iar numărul persoanelor neștiutoare de carte – analfabete este mic. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Scăderea calității învățământului la nivel national cu repercursiuni la nivel local. ➤ Scăderea demografică a populației va conduce la micșorarea populației școlarizate în învățământul primar și gimnazial. ➤ Lipsa unor politici educaționale care să fie corelate cu cererea de pe piața muncii. ➤ Costul ridicat al programelor de educație profesională a adulților. ➤ Lipsa psihologilor școlari. ➤ Cadre specializate care fac naveta. ➤ Scăderea nivelului de pregătire al resurselor umane. ➤ Gradul de acoperire relative ridicat de elevi școlarizați în învățământul cu clase suplinoare. ➤ Procentajul relative ridicat de elevi școlarizați în învățământul cu clase simultane. ➤ Lipsa măsurilor privind prevenirea abandonului școlar.
OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI

➤ Corelarea sistemului national de educație cu cerințele europene în domeniu.➤ Investiții private în domeniul educației.➤ Existența unor programe comunitare și naționale de asigurare a accesului la educație pentru populațiile dezavantajate.➤ Politici de stimulare a ocupării posturilor vacante pentru cadrele didactice și a menținerii cadrelor calificate.	➤ Scăderea gradului de instruire școlară a populației tinere.➤ Scăderea natalității datorată și lipsei de coerență a politicilor sociale.➤ Grad ridicat de părăsire timpurie a sistemelor de educație și formare profesională continua.➤ Necorelarea între politica de reorganizare a sistemului de educație și investiții realizate.➤ Plecarea cadrelor didactice din sistemul de învățământ.

5.RESURSE UMANE - PIAȚA MUNCII

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<ul style="list-style-type: none"> ➔ Populație stabilă în comuna Rona de Sus în număr de 4452 persoane (la 1 iulie 2020) din care 2290 de sex masculin. ➔ Populația aptă de muncă în procent mare. ➔ Numărul societăților comerciale în număr mare în comună pe diferite domenii de activitate: prelucrarea lemnului, construcții de locuințe, alimentație publică și comerț ambulant, brutării, cazane de fierț țuică, atelier de prelucrare a rocilor, atelier de croitorie, prestări servicii și turism. ➔ Transparența funcționării sistemului instituțional pentru fiecare angajat. ➔ Specialiști în domenii variate de activitate cum ar fi: agricultură, sivicultură și pescuit în industrie și construcții precum și în sectorul terțiar. 	<ul style="list-style-type: none"> ➔ Pregătirea școlară și deci nivelul de educație al populației rurale mult mai redus decât în mediul urban. ➔ Migrarea persoanelor tinere spre mediul urban și străinătate, mai cu seamă a celor cu pregătire profesională înaltă. ➔ Adaptarea mai lentă a populației rurale mature și vârstnice la schimbările și provocările lumii actuale, în general și la fenomenul mobilității și reconversiei profesionale, în special. ➔ Procesul de îmbătrânire a populației. ➔ Oferta de formare profesională neadaptată cerințelor de pe piața muncii locale și a economiei locale. ➔ Creșterea numerică îngrijorătoare a grupurilor dezavantajate ca urmare a scăderii nivelului de trai și a restricționărilor accesului pe piața muncii, mai ales ca urmare a crizei globale, dar și din alte cauze, scade îngrijorător conștientizarea nevoii de cultură și civilizație, paralel cu acoperirea acesteia prin gustul pentru mediocru, semivalori sau non-valori. ➔ Insuficiența măsurilor în perspectiva de încurajare a procesului de repopulare – (populația a crescut în ultimii ani) pentru restabilirea tinerilor în comună, reîntoarcerea persoanelor plecate la muncă în străinătate, etc.

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Implicarea autorităților locale în problemele comunității. ➤ Exemple de succes ale unor localnici cu inițiativă. ➤ Existența Strategiei Naționale Antisărăcie. ➤ Posibilitatea accesării unor programe de finanțare guvernamentale pentru reconversie profesională și crearea de noi locuri de muncă pentru șomeri. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Ieșirea persoanelor calificate din viața activă, ceea ce duce la micșorarea numărului acestora. ➤ Fenomenul de reducere a populației rurale. ➤ Creșterea ponderii muncii la negru, cu efecte negative asupra pieței muncii, economiei locale și asistenței sociale în perspectivă. ➤ Dispariția tradițiilor locale, o dată cu trecerea timpului.

6. TURISM

PUNCTE TARI	PUNCTE SLABE
<p>➔ Este situată în zonă de deal și munte, dispune de un important potential natural cu peisaje de un pitoresc aparte și locuri de agrement deosebite.</p> <p>➔ Sărbători și tradiții locale păstrate și dezvoltate.</p> <p>➔ Păstrarea tradițiilor și meșteșugurilor tradiționale cresc atractivitatea turistică a comunei.</p> <p>➔ Accesibilitate bună a zonelor turistice – starea corespunzătoare a drumurilor naționale.</p> <p>➔ Resurse naturale variate, peisaj montan unic, cu păduri de foioase și conifer, pajiști colinare și alpine, ape repezi de munte, atractiv și cu zone protejate declarate monumente ale naturii.</p> <p>➔ Existența mijloacelor de cazare în zona Sighetu Marmăției – Rona de sus : hoteluri, moteluri, pensiuni, cabane, vile, particulari independenți autorizați și a localurilor de alimentație publică baruri, restaurant</p> <p>➔ Tarife accesibile la cazare, masă, agrement, transport.</p> <p>➔ Revigorarea tradițiilor culturale și religioase, diversificarea formelor pentru artizanat, interes pentru conservare, cresc atractivitatea turistică a comunei.</p> <p>➔ Tradiții, obiceiuri, folclor local, valorificate prin evenimente ce au devenit tradiționale.</p> <p>➔ Posibilități de practicarea multor forme de turism pe întreg parcursul anului, ceea ce prelungește sezonul turistic și generează grad de adresabilitate crescut.</p>	<p>➔ Lipsa de preocupare a cetățenilor și autorităților locale privind conservarea mediului.</p> <p>➔ Inexistența unor forme de promovare a comunei pentru creșterea numărului de turiști pe teritoriul acesteia.</p> <p>➔ Resurse financiare insuficiente.</p>

OPORTUNITĂȚI	AMENINȚĂRI
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dezvoltarea unor programe dedicate de turism prin Centrul Informare și Promovare Turistică, cu focus pe turismul balnear. ➤ Organizarea de concursuri sportive, festivaluri folclorice, sărbători populare poate crește capacitatea de promovare a potențialului turistic local. ➤ Oportunitatea finanțării privind înființarea de structuri de turism și transformarea/adaptarea gospodăriilor proprii în structuri de primire turistică-pensiuni de turism și activități de agrement. ➤ Posibilitatea aplicării unor proiecte de promovare și marketing local și zonal, în domeniul competitivității și turismului. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Reacția redusă a mediului local la schimbările și provocările zilelor noastre, conducând la scăderea competitivității teritoriului comunei în favoarea altor teritorii, considerate mai interesante de către investitorii în turism. ➤ Nepromovarea suficientă a zonei pentru atingerea turiștilor, ➤ Migrarea turistică către alte regiuni.

Obiective strategice

Strategia de Dezvoltare Locală a fost realizată pe baza consultării comunității prin aplicarea de chestionare, din care reiese interesul acestora pentru obiectivele .

Obiectivele se vor materializa în proiecte, subprograme sau programe care vor ține cont de următoarele:

- potrivirea dintre scopurile fixate în obiectivele și programele prezentei Strategii de Dezvoltare Locală;
- gradul de popularizare, care presupune existența mecanismului de dezbateri și consultări;
- existența unor resurse financiare limitate, care determină modalitatea de cofinanțare și mecanismele juridice pe care se întemeiază un proiect, subprogram sau program;
- evaluarea constantă a oportunităților realizării unor investiții în zonă de către autoritatea publică, care va lua în calcul nu numai resursele sale financiare prezente, ci și cele viitoare, de asemenea opțiunile populației, astfel încât să încurajeze responsabilitatea comunitara și individuala, precum și parteneriatul în realizarea unui proiect de dezvoltare locală
- implicarea părților interesate în realizarea unui program, subprogram sau proiect.
- Implicarea tuturor partenerilor, cum ar fi societatea civilă sau administrația publică locală sau grupuri interesate, este direcția cea mai stabilă pentru implementarea imediată a obiectivelor Strategiei de Dezvoltare Locală.

Strategia de Dezvoltare Locală începe de la următoarele idei de bază:

- Promovarea imaginii comunei în general și a standardului calitativ al serviciilor dîn comună;
- Crearea unor condiții de viață mai bune pentru locuitorii comunei prin înființarea de noi locuri de muncă și oferirea de locuințe;
- Informarea asupra oportunităților care se regăsesc în zona celor din mediul privat care doresc să investească fie în proiecte singulare sau în proiecte de parteneriat, fie consultări permanente;
- Acceptarea unei anumite adaptabilități la schimbările ce au loc în comună;

- Construirea strategiei pe caracterul social al proceselor, pe suportul și participarea comunității.

Rezultatul Analizei SWOT

Orice comună trebuie să asimileze și să promoveze o viziune strategică în ceea ce privește dezvoltarea sa în viitor. Lipsa unei asemenea viziuni duce la o activitate administrativă haotică, în cadrul căreia se pot rata oportunități și se consumă irațional resurse prețioase. Experiența internațională a arătat că proiectele și programele operaționale funcționează cel mai bine atunci când fac parte dintr-un cadru coerent și când există o coordonare la nivel strategic. Procesul de planificare strategică (PPS) a vizat definirea reperelor strategice de dezvoltare a comunității pe o perioadă de 6 ani.

Etaple metodologice principale ale PPS au fost următoarele: realizarea unei analize preliminare, stabilirea viziunii asupra dezvoltării strategice a comunității, analiza sectorială a domeniilor strategice principale și articularea documentului strategic. Principiile care au stat la baza PPS au fost asigurarea validității științifice, implicarea comunității, transparența, obiectivitatea, coerența și continuitatea demersului. Pentru a da roade, planificarea strategică trebuie însoțită de promovarea, la nivelul administrației publice, a unui management strategic integrat, la toate nivelurile, capabil să identifice și să speculeze oportunitățile apărute în beneficiul comunității. În echivalență cu ideile de bază ale formulării strategiei și cu posibilitatea de dezvoltare a comunei Rona de Sus, noțiunea strategică trebuie exprimată astfel încât transcrierea sa într-un plan strategic se garantează prin pachetul de acțiuni pe care îl promovează la creșterea economică, creșterea bazei de impozitare, crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea calității mediului de viață a comunității. Noțiunea strategică de dezvoltare se transpune astfel printr-o dezvoltare economică datorată poziției geostrategice a comunei, determinată de atingerea de investitori, de activități economice și organizații în zona. În acest scop, trebuie urmate două direcții prioritare: îmbunătățirea gradului de atractivitate a comunei (prin îmbunătățirea imaginii, a calității vieții, prin revitalizare) și facilității de atragerea firmelor private (prin investiții în infrastructură, oferta de terenuri și clădiri, servicii strategice, facilități fiscale, etc.)

Pentru a avea certitudine că politicile și programele existente corespund necesităților de dezvoltare a comunei Rona de Sus, în cadrul limitărilor impuse de resursele locale disponibile și pentru accesarea fondurilor prin care Uniunea Europeană

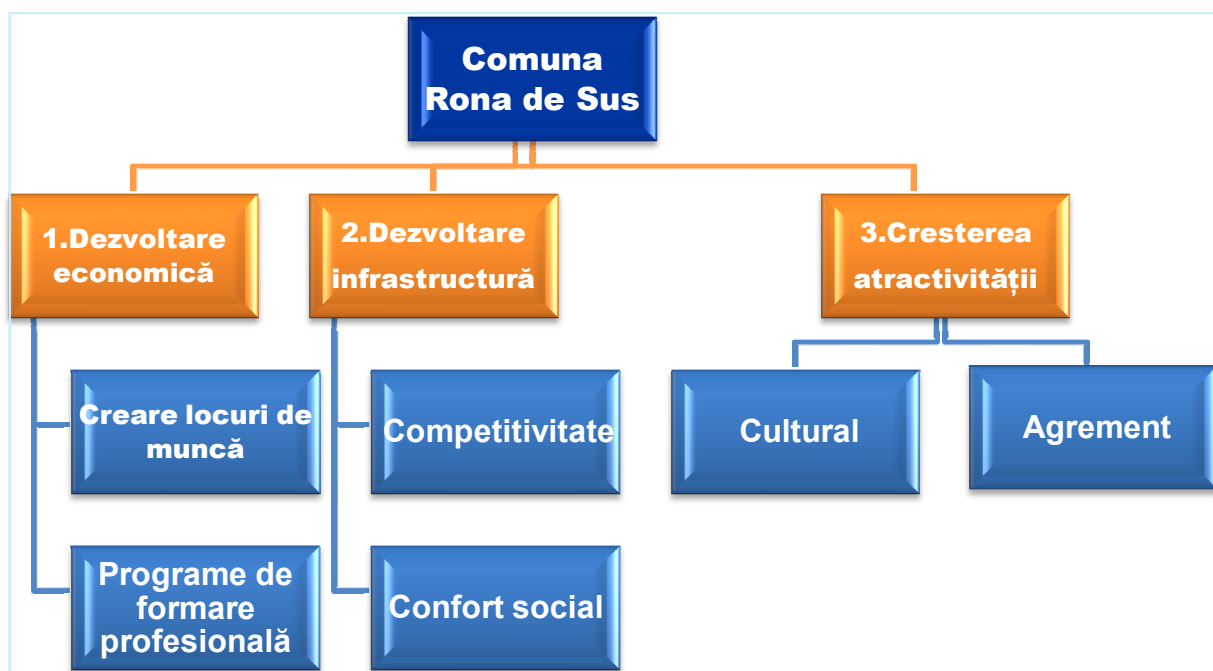
susține politica de dezvoltare regională a fost impusă elaborarea strategiei de dezvoltare locală pentru perioada 2021-2027.

Punctele forte și cele slabe sunt legate de comună și de strategiile acesteia, dar și de modul cum se compară cu concurența. Oportunitățile și amenințările au venit dinspre mediul de piață și din partea concurenței; acești factori, de regulă, nu au niciun control asupra zonei, în general.

Analiza SWOT ia în considerare organizarea așezării, performanțele acesteia, produsele cheie și piețele strategice. Analiza SWOT permite concentrarea atenției asupra zonelor cheie și realizarea de prezumții (presupuneri) în zonele asupra cărora există cunoștințe mai puțin detaliate. În urma acestei analize se poate decide dacă zona își poate îndeplini planul și în ce condiții.

Unele "oportunități" și "amenințări" pot apărea din "punctele tari" și "punctele slabe" ale comunei. Amenințările pot fi concrete sau potențiale.

În urma analizei SWOT s-au identificat trei principii prioritare care au stat la baza elaborării strategiei în vederea dezvoltării durabile, și anume:

Capitolul 6. POLITICI PUBLICE INTREPRINSE ÎN TERITORIU

Una dintre cele mai importante etape în programarea strategică, ce are loc pe parcursul sau chiar în urma efectuării auditului teritorial care oferă informațiile de bază cu privire la situația comunității în cauză, este consultarea publică. Acest proces, prin care practic are loc consultarea locuitorilor comunității, are rolul de a realiza un tablou detaliat al realităților vieții în comunitate, identificând atitudini, așteptări, interese și convingeri ale locuitorilor privind chestiunile legate de situația actuală și dezvoltarea așteptată a comunității lor. De asemenea, acest proces are avantajul de a asigura premisele pentru alegerea și prioritizarea corectă a direcțiilor de dezvoltare și de investiții, în același timp responsabilizând și implicând direct cetățenii în dezvoltarea comunității lor, simțindu-se astfel parte a acestui proces de evoluție.

La nivelul administrației publice locale, există o plajă variată de surse de finanțare pentru proiectele de investiții de interes local. Alegerea sursei de finanțare optime pentru un proiect de investiții dezvoltat la nivel local, implică o bună cunoaștere a legislației naționale în vigoare, a legislației europene în materie de fonduri, a Programelor Operaționale aferente finanțările UE, precum și a nevoilor curente și viitoare ale comunității locale. Ca urmare, pentru un obiectiv de investiții local, în cazul de față la nivelul comunei Rona de Sus, pot fi luate în considerare una sau mai multe surse de finanțare:

- Bugetul local;
- Bugetul județului Maramureș;
- Bugetul de stat;
- Programe guvernamentale;
- Fonduri europene structurale și de investiții (prin Programele Operationale și PNDR);
- Granturi;
- Institutii financiare interne și internaționale;
- Alte surse de finanțare (ambasade, fundatii, organizatii etc);

Ținând cont de prioritățile și setul de acțiuni stabilite, s-a conturat o listă de posibile proiecte pentru a fi implementate la nivelul comunei Rona de Sus în vederea dezvoltării localității și îmbunătățirii per ansamblu a calității vieții. Entitatea responsabilă pentru implementarea acestor proiecte, autoritatea publică locală, va fi orientată spre mobilizarea tuturor părților de interes în vederea unirii eforturilor și

obținerea rezultatelor propuse.

În acest sens, va urmări eficientizarea gestionării mijloacelor publice prin identificarea celor mai potrivite opțiuni de finanțare, organizarea corectă a licitațiilor și respectarea procedurilor specifice de implementare a proiectelor, controlul strict asupra executării bugetului la nivelul fiecărui proiect, atribuirea de responsabilități personalului din primărie, reevaluarea întregului sistem de resurse și servicii publice și transmiterea unor activități către sfera privată. Un element cheie al oricărui proiect îl reprezintă modul de satisfacere a nevoilor comunității locale. Necesitățile de finanțare reprezintă o cuantificare a nevoilor locale, indiferent de sursa de finanțare.

În continuare s-a realizat un portofoliu de proiecte care sintetizează nevoile comunei Rona de Sus în perioada 2021-2027 și care cuprinde, totodată, o serie de previziuni cu privire la investițiile care se pot realiza în viitor. Lista de proiecte prezentată în continuare nu este exhaustivă, ci reprezintă o propunere de proiecte considerate importante pentru localitate. Orice nou proiect (față de cele menționate în portofoliu) va putea fi implementat în perioada 2021- 2027, dacă va fi considerat oportun și necesar.

Strategia de dezvoltare locală a comunei va fi instrumentul de lucru al administrației publice locale, agreat de întreaga comunitate locală care va orienta gândirea, decizia și acțiunea către obiective superioare sau către premisele obiectivelor, fără ca pe parcurs să existe abateri datorate urgențelor sau avantajelor și dezavantajelor ce pot interveni în anumite momente. De asemenea, Strategia de dezvoltare locală a comunei se dorește a fi, în aceeași măsură, un instrument de lucru pus la dispoziția tuturor factorilor interesați în progresul economico - social al comunei, iar pe de altă parte, tiparul traseului armonios pentru orizontul de timp propus până în 2027.

Strategia de dezvoltare locală se dorește a fi ghid de prezentare a tuturor obiectivelor de dezvoltare indicând totodată direcțiile de dezvoltare specifice și în final detaliate în acțiuni punctuale ce se vor constitui ca viitoare proiecte ale administrației publice locale.

Utilizarea instrumentelor de consultare a comunității locale a determinat adaptarea tuturor propunerilor de acțiuni, în final, strategiade dezvoltare locală fiind în consens cu aspirațiile locuitorilor comunei. Importanța acestui aspect este dată atât de certitudinea implicării viitoare a comunității locale în implementarea strategiei de dezvoltare locală, cât și de posibilitatea asumării depline și conștiente a acesteia.

În procesul de elaborare a strategiei de dezvoltare locală, administrația publică

locală lansează procedura de consultare a comunității locale din localitate asupra propunerii finale. Strategiile pe termen lung trebuie evaluate cu atenție, mai ales cu privire la viitoarele rezultate. Trebuie luat în considerare și faptul că rezultatul real nu poate fi prevăzut deoarece și situațiile neprevăzute pot și ele să exercite o influență importantă asupra lor.

6.1 OBIECTIVE GENERALE

Obiectivele principale ale strategiei de dezvoltare locală a comunei Rona de Sus sunt:

- Asigurarea accesului permanent al populației și al agenților economici la infrastructura edilitară (apă, gaze, căi de transport);
- Creerea condițiilor de desfășurare a activităților de învățământ și de amenajare a spațiului din cadrul școlilor și grădinițelor la standarde europene;
- Ameliorarea condițiilor igienico-sanitare ale locuitorilor prin construirea, amenajarea și dotarea unităților sanitare;
- Îmbunătățirea prelucrării și comercializării produselor agricole;
- Ameliorarea posibilităților de transport prin executarea de drumuri locale, care să permită accesul la drumurile publice, județene și naționale;
- Dezvoltarea și diversificarea serviciilor productive;
- Ocrotirea mediului înconjurător prin adaptarea sistematică cu standardele de mediu din Uniunea Europeană pe care România va trebui să le atingă în totalitate;

Pentru perioada 2021 – 2027, pentru dezvoltarea echilibrată a comunității la nivelul comunei Rona de Sus, , se dorește demararea și implementarea următoarelor proiecte:

- Asfaltarea drumurilor necesar 50 km
- Amenajare trasee turistice;
- Achiziționarea a 50 de bucăți de panouri fotovoltaice sau pompe pentru căldură pentru sediul Primăriei Rona de Sus
- Aducțiune rețea de gaz metan;
- Construire pod peste Valea Șușman în comuna Rona de Sus;
- Construire bază de sport în localitatea Rona de Sus și Coștiui;
- Construirea unei capele mortuale în localitatea Rona de Sus și Coștiui;
- Consolidarea malului Ronișoara

- Construire sală de sport;
- Decolmatarea și amenajare văilor existente;
- Deschidere piața agro-alimentare în localitatea Rona de Sus;
- Extinderea rețelei de distribuție a energiei electrice;
- Extindere rețea de apă și canalizare și autorizarea rețelei existente;
- Modernizarea cladirilor vechi din cadru Scolii Gimnaziale Rona de Sus și infiintare after school
- Înființare parc agrement în localitatea Rona de Sus și Coștiui;
- Modernizare drumuri de interes local prevăzute cu șanțuri cu rigole din beton, piste de biciclete și alei pietonale în comuna Rona de Sus;
- Reabilitare drum secundar Rona de Sus ,HCL 8/2014 *
- Reabilitarea Castelului Apalfi din Coștiui;
- Reabilitare Dispensar Uman din Coștiui;
- Reabilitare Grădinița cu program prelungit din Coștiui;
- Reabilitarea terenului de sport în curtea școlii;
- Amenajare baza sportiva Costiui
- Reabilitarea podurilor și podețelor;
- Reabilitarea și modernizarea băilor termale din localitatea Coștiui;
- Reabilitarea căminului cultural Rona de Sus și Coștiui;

Unele din aceste proiecte vor fi finanțate prin Compania Națională de Investiții (CNI), prin Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale (AFIR) cu subprogramele de finanțare propuse.

Eficiența energetică la școli - privind Administrația Fondului Pentru Mediu

Programul privind creșterea eficienței energetice și gestionarea inteligentă a energiei în clădirile publice cu destinație de unități de învățământ. Scopul programului îl reprezintă creșterea eficienței energetice a clădirilor publice cu destinație de unități de învățământ și îmbunătățirea calității mediului prin reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră prin reducerea consumului anual de energie finală. Obiectivul acestui program vizează modernizarea clădirilor publice cu destinație de unități de învățământ, prin finanțarea de acțiuni specifice realizării de investiții pentru creșterea performanței energetice a acestora, respectiv:

- ➔ Îmbunătățirea izolației termice a anvelopei clădirii, a șarpantelor și învelitorilor, precum și a altor elemente de anvelopă care închid spațiul climatizat al clădirii;
- ➔ Introducerea, reabilitarea și modernizarea, după caz, a instalațiilor pentru prepararea, distribuția și utilizarea agentului termic pentru încălzire și a apei calde de consum, a sistemelor de ventilare și climatizare, a sistemelor de ventilare mecanică cu recuperarea căldurii, inclusiv sisteme de răcire pasivă, precum și achiziționarea și instalarea echipamentelor aferente și racordarea la sistemele de încălzire centralizată;
- ➔ Utilizarea surselor regenerabile de energie;
- ➔ Implementarea sistemelor de management energetic având ca scop îmbunătățirea eficienței energetice și monitorizarea consumurilor de energie;
- ➔ Înlocuirea corpurilor de iluminat fluorescent și incandescent cu corpuri de iluminat cu eficiența energetică ridicată și durată mare de viață, tehnologie LED, cu respectarea normelor și reglementărilor tehnice;
- ➔ Optimizarea calității aerului interior prin ventilație mecanică cu unități individuale sau centralizată, după caz, cu recuperare de energie termică pentru asigurarea necesarului de aer proaspăt și a nivelului de umiditate, care să asigure starea de sănătate a utilizatorilor în spațiile în care își desfășoară activitatea;

Orice alte activități care conduc la îndeplinirea realizării scopului proiectului (înlocuirea circuitelor electrice, lucrări de demontare/ montare a instalațiilor și echipamentelor montate consumatoare de energie, lucrări de reparații și etanșări la nivelul îmbinărilor și străpungerilor la față de etc.)

Indicatorii de performanță ai Programului sunt:

- Reducerea consumului anual de energie finală
- Reducerea anuală estimată a cantității gazelor cu efect de seră

Finanțarea se acordă în procent de maximum 90 % din cheltuielile eligibile ale unui obiectiv de investiții și în limita surselor ce pot fi acordate pentru fiecare categorie de solicitanți. Monitorizarea finanțării acordate în cadrul Programului se face de către structura de specialitate responsabilă cu monitorizarea implementării

proiectelor din cadrul Autorității. Este interzisă înstrăinarea sau grevarea cu sarcini a terenului și a clădirii/clădirilor pe care s-a realizat investiția în cadrul programului pe o perioadă de 3 ani de la data înregistrării raportului de finalizare la Autoritate.

Beneficiarul este obligat să mențină funcțională investiția realizată în cadrul Programului pe o perioadă de cel puțin 3 ani de la data depunerii raportului de finalizare. Acesta are obligația să transmită Autorității un raport de monitorizare, anual, pe toată perioada supusă monitorizării. În fiecare raport se va prezenta diferența dintre consumul inițial de energie a căldurii și energia consumată în perioada supusă raportării.

Valorificarea valorilor ariilor protejate:

Ariile naturale protejate și impactul lor asupra principalelor sectoare economice
Idea de arie protejată s-a modificat mult în ultimele decenii. Dacă inițial se dorea ca o arie protejată să fie sălbatică, neatinsp de om, iar protecția era deseori asigurată prin construirea unui gard și constituirea unui corp de bază, în prezent percepția s-a schimbat. Experiența din țările în curs de dezvoltare a evidențiat lacunele acestei abordări.

Localnicii au constatat că accesul la o resursă tradițională, uneori vitală pentru supraviețuire, le era negat, iar rezultatul a fost că restricțiile nu erau respectate. Acest lucru impunea luarea de măsuri din ce în ce mai restrictive, iar conflictele între administrația ariei protejate și comunitățile locale sporeau în timp. În prezent nu se mai concepe realizarea unei arii protejate și a unui plan de management, fără implicarea comunităților locale. Astfel, crearea unei arii protejate nu le va nega accesul la resurse, ci va impune doar niște restricții, benefice însă pe termen lung. În plus, aceste beneficii pot fi dublate de asigurarea unor compensații sau venituri suplimentare. În aceste condiții comunitățile locale vor accepta și vor dori chiar crearea unei arii protejate în zonă. În plus, vor fi primii care vor asigura paza, contribuind astfel reducerea activităților de braconaj și exploatarea ilegală.

Valorificarea formelor potențiale de turism

Turismul s-a transformat de-a lungul timpului dintr-o ramură a economiei puțin utilizată la începuturile apariției sale într-un foarte semnificativ element al dezvoltării socio-economice din ziua de azi. Din punct de vedere turistic, țara noastră are un potențial remarcabil beneficiind de un spațiu geografic variat cu peisaje și forme de relief de o valoare incomensurabilă. Pe lângă potențialul oferit de natură, România este brăzdată și de o mulțime de resurse cu valoare istorică și cultural foarte importantă. Prin conținutul sau complex turismul cuprinde în aria sa un potențial

uriaz atât material cât și uman ce influențează aria economiei și societății, a relațiilor interumane naționale și internațional. De aceea acesta poate constitui o importantă sursă de redresare economică cu ajutorul potențialului turistic exploatat corespunzător, dar poate ajuta și la o remarcare pe plan internațional ce poate duce la crearea unui brand important pe plan global.

Potențialul turistic natural este legat mai ales de relieful montan (etajat) de o diversitate deosebită. Zona montană aparținând Carpaților Orientali, reprezintă 43 % - zona de dealuri, podișuri și piemonturi 30 %, iar zona joasă – depresiuni, lunci și terase – 27 % din suprafața județului.

Lacul sărat de la Coștiui – pe locul unor foste ocne de sare, într-un peisaj natural relaxant, se afla unul dintre frumoasele lacuri antro-po-saline din Depresiunea Maramureș. Salinele aveau dimensiuni foarte mari, cele mai vechi erau în sistem clopot iar cele din ultimele 300 ani în sistem trapezoidal de tip sala. Lacul s-a format într-o cuvetă rezultată prin prăbușirea mai multor saline. În imediată apropiere se afla băile sărate Coștiui, cu efecte tămăduitoare remarcabile.

Valorificarea multiculturalității

În Ardeal, se observă cu ușurință multitudinea de etnii, culturi și mentalități diferite, chiar și în topografia rurală. Păstrarea identității etnice este foarte importantă pentru români și maghiari, identitate ce evoluează istoric prin interacțiunea celor două comunități. Multiculturalismul, ca proiect european de valorificare a alterității, oferă exact această șansă, descoperirea pluralității din noi.

Populația în Comuna Rona de Sus s-a format în timp, prin venirea unor cetățeni de etnie română, maghiară, ucraineană, germană, ș.a.

Pentru a analiza aspectele legate de dezvoltare socio economică a comunei Rona de Sus, precum și percepția cetățenilor comunității locale, am utilizat **metoda sondării opiniilor sociale și administrative pe bază de chestionare**, pentru a cărei materializare am folosit ca tehnică de cercetare „ancheta în scris”, prin completarea chestionarelor înmânate subiecților în mod individual. Alegerea acestei tehnici a fost determinată de necesitatea respectării unei anumite rigori, care să permită o analiză unitară, fără de care rezultatele studiului nu ar avea valoare.

Am ales acest instrument de lucru, considerând că el răspunde cel mai bine scopului cercetării, protejând în același timp acuratețea interpretărilor de eventualele distorsiuni. A fost selectat un număr de 100 intervievați din comuna Rona de Sus, din ambele sate componente, criteriile de selecție vizând acoperirea cât mai largă a cât mai multor categorii – agenți economici, administrație publică, tineri, pensionari,

cetățeni ai comunei etc. Eșantionul ales este format din locuitori ai comunei Rona de Sus care și-au manifestat disponibilitatea de a participa la acest exercițiu de comunicare, care au statutul de cetățeni din comunitate, persoane casnice, persoane angajate în diverse sectoare de activitate – agricultură, industrie, afaceri, intelectuali (medici, profesori, preoți, juriști, funcționari publici), lideri de opinie în comunitate, personalități locale respectate, gospodari, oameni ale căror realizări au contribuit și contribuie la dezvoltarea comunei. Fiind vorba despre o participare integral voluntară, fără motivații exterioare imediate subiective de genul unei „recompense”, exprimarea opiniei și participării comunității la creionarea viitorului strategic al comunei Rona de Sus este considerată ca fiind „obiectivă”. Chestionarele sunt anonime, pentru a nu influența sau constrânge din nici un punct de vedere repondenții în formularea liberă a răspunsurilor.

Scopul principal al prezentului studiu a fost identificarea direcțiilor de dezvoltare, așa cum sunt ele percepute de către locuitori. Întrebările pentru cetățenii localității Rona de Sus sunt adresate astfel, prima întrebare „Vă rugăm să numiți care sunt principalele trei probleme, în opinia dvs., cu care se confruntă locuitorii satului Rona de Sus.”, iar a doua întrebare „Dar principalele trei probleme cu care se confruntă toți locuitorii din comuna Rona de Sus?” au fost întrebări deschise, fără variante de răspuns, tocmai pentru a nu influența alegerile cetățenilor. Chestionarul pentru cetățenii localității Coștuiu conține tot 2 întrebări deschise, prima întrebare fiind „Vă rugăm să numiți care sunt principalele trei probleme, în opinia dvs., cu care se confruntă locuitorii satului Coștuiu.”, iar a doua întrebare „Dar principalele trei probleme cu care se confruntă toți locuitorii din comuna Rona de Sus?” fără variante de răspuns.

Strategia este un instrument de planificare a obiectivelor care reflectă nevoile actuale ale comunității și atingerea acestora în viitor. Odată cu intrarea României în Uniunea Europeană, aceasta va trebui să ajungă la un nivel de trai similar celorlalte țări, care se află deja în Uniune, prin atingerea unui PIB de 55 %. Pentru atingerea acestui obiectiv, România va beneficia de finanțări pe diverse domenii pentru a atinge nivelul de trai al țărilor care se află în UE.

Din totalul locuitorilor chestionați din localitatea Rona de Sus, marea majoritate 82,50 % consideră că principala problemă este canalizarea localității pentru o mai bună protecție a mediului și pânzelor freactice. Situarea pe locurile imediat următoare a problemelor: infrastructura 60 %, respectiv apa potabilă 58,75 % vizează nevoia de dezvoltare a infrastructurii care să rezolve problemele de transport – drumuri, poduri,

precum și de alte tipuri de rețele și dezvoltarea edilitară – școli, cămine culturale etc. O altă problemă importantă este reabilitarea pieței alimentare – 25 % din răspunsuri. 18,75 % consideră că trebuie rezolvată problema cu indiguirea râului Ronișoara, de asemenea, un procentaj de 16,25 % pentru 2 probleme consideră că este necesar construirea dispensarului uman și construirea unui cămin cultural.

O altă categorie importantă de probleme este considerată amenajarea parcului 16,25 % relevă percepția populației despre nevoia de a avea un mediu curat și respectiv nevoia de îmbunătățire a condițiilor sportive. Este de remarcat că 11,25 % din repondenți au considerat că este necesar amenajarea terenului de sport. Relativ puțini repondenți 6,25 % au indicat faptul că ar fi necesar construirea unei capele mortuale. De asemenea, 5 % evidențiază problema reabilitării grădiniței, achiziționării unui microbuz școlar este justificată de răspunsurile celor 2,5 % dintre locuitori, care consideră accesul copiilor spre unitățile de învățământ ca fiind o problemă. Ponderea minoritară a vizat nevoia de reabilitare a dispensarului uman 1,25 %.

Din totalul cetățenilor chestionați din localitatea Coștiui, marea majoritate 85 % consideră că problemele legate de apa potabilă este necesar a fi rezolvate pentru confortul cetățenilor și aspectele legate de calitatea vieții. Aproximativ 70 % dintre respondenți resimt lipsa canalizării drept o problemă foarte gravă. Modernizarea și dotarea comunei cu utilități poate sporii pe termen mediu și lung numărul persoanelor interesate să investească în comuna Rona de Sus.

Situarea pe locurile imediat următoare a investițiilor:

- În domeniul învățământului 35 %
- Infrastructură 35 %

Relevă percepția populației despre nevoia de a construi grădiniță în localitatea Coștiui, iar necesitatea achiziționării unui microbuz școlar de către Primăria Rona de Sus este justificată de 25 % dintre locuitori, care consideră că accesul spre unitățile de învățământ este o problemă importantă. De asemenea, un punctaj de 25 % consideră că este importantă reabilitarea Castelului Appafi. Sunt importante proiectele de dezvoltare a turismului rural și agroturismului, aceasta relevă dorința de implicare a cetățenilor în investiții în turism, prin atragerea de fonduri europene nerambursabile. Cele mai mici solicitări sunt proiect pentru amenajarea unui parc, 5 %. Atât din punct de vedere al mijloacelor de petrecere a timpului liber pentru copii, cât și pentru adulți, respectiv 40 % dintre respondenți consideră insuficiente spațiile amenajate la ora actuală fiind necesar amenajarea

unui parc. Din totalul subiecților un procentaj de 39 % consideră că este necesar amenajarea pieței alimentare, tot odată 38 % evidențiază problemele existente cu activitățile sportive fiind necesar un teren de sport în comuna Rona de Sus. Un procentaj de 37 % consideră necesar construirea unei capele mortuare.

Cei 28 % consideră necesar construirea unui cămin cultural, iar tot odată 22 % consideră important rezolvarea problemei cu indiguirea râului Ronișoara. Pe plan cultural, 18 % sesizează problema reabilitării căminului cultural și 16 % modernizarea dispenserului uman. Infrastructura ocupă un loc destul de important deoarece 15 % consideră o problemă importantă pentru cetățenii comunei. Pentru activitățile sportive, amenajarea unei săli de sport este considerată importantă de cei 13 % chestionați. De asemenea, 11 % consideră că prin modernizarea rețelei de apă potabilă, a rezervoarelor și captărilor de apă, rețelei de canalizare 6 % și amenajarea stațiilor de epurare a apelor uzate și tratarea acestora, în paralel cu realizarea unor proiecte integrate de infrastructură care vor contribui la ameliorarea și conservarea protecției mediului, sunt obiective majore ce trebuie corelate cu o serie de măsuri care să vizeze îmbunătățirea prelucrării și comercializării produselor agricole. Situarea pe locuri imediat următoare a investițiilor în domeniul educațional este reamenajare grădiniței evidențiată de 9 % din populație și achiziționarea unui microbus școlar de cei 2 % chestionați care relevă percepția populației despre nevoia de îmbunătățire a condițiilor pentru efectuarea actului social- educațional.

Chestionarele agenților economici din comuna Rona de Sus sunt evidențiate prin următoarele răspunsuri: Majoritatea agenților economici se confruntă cu probleme în activitatea firmei: lipsa canalizării fiind principala problemă. Concurența este cea mai importantă caracteristică a compartimentului de afaceri în economie, fiind considerată o problemă esențial de către agenții economici în fiecare domeniu de activitate în parte. O parte din aceștia evidențiază o problemă fiind spațiul mic pentru desfășurarea activităților. Conform chestionarelor primite, lipsa apei potabile este marcată o problemă de o parte din agenții economici.

Capitolul 7. STRATEGIA DE DEZVOLTARE LOCALĂ A COMUNEI RONA DE SUS, JUDEȚUL MARAMUREȘ

7.1 Obiective de Dezvoltare Durabilă (ODD)

Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030 (Strategia națională pentru dezvoltarea durabilă a României 2030 a fost adoptată de Guvernul României în ședința din 9 noiembrie 2018, prin HG nr. 877/2018) include 17 obiective de dezvoltare durabilă cu ținte clare pentru 2030, obiective ținte și pentru conducerea Comunei Rona de Sus care va asigura treptat implementarea acestora în perioada 2021-2027.

Nr. crt.	Obiective de Dezvoltare Durabilă	Descriere
1	 Fără sărăcie	Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context.
2	 Foamete „zero”	Eradicarea foametei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi durabile
3	 Sănătate și bunăstare	Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor la orice vârstă
4	 Educație de calitate	Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți
5	 Egalitate de gen	Realizarea egalității de gen și împuternicirea tuturor femeilor și a fetelor.
6	 Apă curată și sanitație	Asigurarea disponibilității și managementului durabil al apei și sanitație pentru toți
7	 Energie curată și la prețuri accesibile	Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern
8	 Muncă decentă și creștere economică	Promovarea unei creșteri economice susținute, deschise tuturor și durabile, a ocupării depline și productive a forței de muncă și a unei munci decente pentru toți.
9	 Industrie, inovație și infrastructură	Construirea unor infrastructuri rezistente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației.
10	 Inegalități reduse	Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și de la o țară la alta.

11		Orașe și comunități durabile	Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile.
12		Consum și producție responsabile	Asigurarea unor tipare de consum și producție durabile.
13		Acțiune climatică	Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor.
14		Viața acvatică	Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă.
15		Viața terestră	Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate.
16		Pace, justiție și instituții eficiente	Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile.
17		Parteneriate pentru realizarea obiectivelor	Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă.

◆ **Obiectivul 1: Fără sărăcie**

Eradicarea sărăciei în toate formele sale și în orice context.

Strategia își propune reducerea numărului cetățenilor care trăiesc în sărăcie severă și relativă în toate dimensiunile acesteia, potrivit definițiilor naționale. Documentul are în vedere diminuarea numărului de persoane care trăiesc sub pragul de sărăcie, stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă, dezvoltarea sistemului de protecție și asistență socială.

Potrivit documentului, România înregistrează o pondere ridicată a persoanelor care suferă de deprivare materială severă, raportată la media UE. Conform datelor INS din 2016, procentajul de persoane încadrate în această categorie era de 23,8%. Rata sărăciei relative în perioada 2007-2016 (stabilită la nivelul de 60% din mediana veniturilor disponibile pe adult-echivalent) a fost evaluată de INS la 24,6%-25,3%, față de nivelul mediu din UE de 16,6%-17,3%. Conform Eurostat, în 2016, 49,2% dintre copiii din România, cu vârste cuprinse între de 0 și 17 ani, prezentau risc de excluziune socială, comparativ cu media UE de 26,4%, țara noastră înregistrând cel mai mare număr de astfel de cazuri. Coeficientul GINI, care măsoară gradul inegalității în societate, a fost, de asemenea, în creștere în România.

Orizont 2020: ▪ Stabilirea unor standarde durabile de calitate și de cost pentru toate serviciile sociale, vizând în mod special pe cele destinate grupurilor vulnerabile; ▪ Dezvoltarea unui sistem național de indicatori de incluziune socială prin integrarea tuturor bazelor de date din sfera asistenței sociale în regim digitalizat care să țină cont de mobilitatea socială; monitorizarea anuală efectivă a rezultatelor pe baza acestor indicatori; ▪ Stimularea participării pe piața muncii a persoanelor apte de muncă aflate în risc de excluziune prin dezvoltarea măsurilor active de consiliere și asistență socială.

Ținte 2030: ▪ Eradicarea sărăciei extreme pentru toți cetățenii; ▪ Reducerea cu cel puțin jumătate a numărului de cetățeni care trăiesc în sărăcie relativă; ▪ Consolidarea sistemului național unitar al serviciilor de intervenție de urgență, reabilitare ulterioară și compensare a pierderilor în caz de calamități naturale, accidente industriale sau evenimente climatice extreme.

◆ **Obiectivul 2: Foamete zero**

Eradicarea foamei, asigurarea securității alimentare, îmbunătățirea nutriției și promovarea unei agriculturi sustenabile.

Strategia vizează dezvoltarea unui sector agroalimentar durabil și competitiv pentru îmbunătățirea calității vieții și asigurării unor condiții de viață în mediul rural apropiate de cele din mediul urban, promovarea producției autohtone și ecologice și valorificarea produselor tradiționale și montane cu valoare adăugată.

Orizont 2020: ▪ Susținerea producției și diversificarea speciilor autohtone cu valoare genetică ridicată, dar deficitare pe piața internă, în domenii precum legumicultura, creșterea efectivelor la rasele valoroase de suine, taurine și bivoli, sectorul avicol, colectarea și comercializarea lânii, apicultură, pescuit și acvacultură, inclusiv prin stimularea cercetării-dezvoltării în domeniul agro-alimentar; ▪ Creșterea numărului de produse recunoscute la nivel european / atestate tradițional / atestate ca rețete consacrate.

Ținte 2030: ▪ Finalizarea cadastrului agricol; ▪ Dublarea ponderii agriculturii în PIB-ul României, față de anul 2018; ▪ Menținerea și rentabilizarea unor ocupații și metode tradiționale de valorificare a plantelor medicinale și fructelor de pădure în zona montană. Menținerea tradițiilor locale prin creșterea numărului de produse cu caracteristici specifice în ceea ce privește originea geografică.

◆ **Obiectivul 3: Sănătate și bunăstare**

Asigurarea unei vieți sănătoase și promovarea bunăstării tuturor, la orice vârstă

Strategia are în vedere reducerea ratei mortalității materne și infantile, diminuarea incidenței îmbolnăvirilor de boli infecțioase și cronice, respectiv prevenirea și tratarea abuzului de substanțe nocive și a bolilor mintale.

◆ **Obiectivul 4: Educație de calitate**

Garantarea unei educații de calitate și promovarea oportunităților de învățare de-a lungul vieții pentru toți

Strategia se adresează, în principal, următoarelor domenii: accesul tuturor copiilor la educație timpurie, învățământ primar și secundar echitabil și calitativ, care să conducă la rezultate relevante și eficiente, creșterea substanțială a numărului de tineri și adulți care dețin competențe profesionale relevante, care să

faciliteze angajarea la locuri de muncă decente și antreprenoriatul. Asigură faptul că toți elevii dobândesc cunoștințele și competențele necesare pentru promovarea dezvoltării durabile.

Orizont 2020: ▪ Promovarea culturii antreprenoriale și a deprinderilor necesare în tot sistemul de educație prin reînființarea și/sau modernizarea atelierelor școlare în învățământul profesional și tehnologic; organizarea de concursuri antreprenoriale bazate pe proiecte cu aplicare practică în și între unitățile de învățământ; încurajarea activităților de mentorat voluntar și a parteneriatelor cu mediul de afaceri pe plan local; extinderea societăților antreprenoriale studentești și încurajarea conlucrării acestora cu agenții economici pe bază de contract prin dezvoltarea de parteneriate între universități și reprezentanții mediului antreprenorial.

Ținte 2030: ▪ Reducerea ratei de părăsire timpurie a sistemului educațional; ▪ Învățământ axat pe competențe și centrat pe nevoile elevului, căruia să îi fie oferită o mai mare libertate în definirea priorităților de studiu, prin măsuri precum creșterea ponderii de materii opționale; ▪ Organizarea învățământului profesional și tehnic în campusuri special amenajate și dotate; pregătirea personalului didactic bine calificat; ▪ Creșterea nivelului de educație financiară a cetățenilor.

◆ **Obiectivul 5: Egalitate de gen**

Realizarea egalității de gen și întărirea rolului femeilor și al fetelor în societate

Strategia își propune prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și fetelor, în sfera publică și cea privată, asigurarea participării echilibrate și efective a femeilor și a egalității de șanse la ocuparea posturilor de conducere la toate nivelurile de luare a deciziilor în viața politică, economică și publică.

◆ **Obiectivul 6: Apă curată și sanitație**

Asigurarea disponibilității și gestionării durabile a apei și sanitație pentru toți.

Strategia vizează creșterea calității vieții prin dezvoltarea infrastructurii de apă și canalizare și a serviciilor publice, alinierea României la cerințele și standardele UE privind gestionarea apei potabile, apelor uzate, deșeurilor și creșterea eficienței de utilizare a apei în toate sectoarele.

Orizont 2020: ▪ Folosirea mai activă a apelor geotermale atât în scopuri energetice, cât și pentru turismul de sănătate (spa); ▪ Monitorizarea strictă a calității apei potabile destinate consumului populației pentru menținerea în parametrii biochimici acceptați.

Ținte 2030: ▪ Creșterea substanțială a eficienței folosirii apei în activitățile industriale, comerciale și agricole; extinderea reutilizării raționale a apelor tratate și reciclate în perspectiva atingerii obiectivelor economiei circulare; ▪ Conectarea gospodăriilor populației din orașe, comune și sate compacte la rețeaua de apă potabilă și canalizare în proporție de cel puțin 90%.

◆ **Obiectivul 7: Energie curată și la prețuri accesibile**

Asigurarea accesului tuturor la energie la prețuri accesibile, într-un mod sigur, durabil și modern.

Orizont 2020: ▪ Consolidarea politicii de eficiență energetică și protecția consumatorilor; ▪ Reducerea cu 19% a consumului intern de energie primară.

Ținte 2030: ▪ Asigurarea securității cibernetice a platformelor de monitorizare a rețelelor de producție, transport și distribuție a energiei electrice și gazelor naturale; ▪ Decuplarea creșterii economice de procesul de epuizare a resurselor și de degradare a mediului prin sporirea considerabilă a eficienței energetice (cu minimum 27% comparativ cu scenariul de status-quo) și folosirea extinsă a schemei EU ETS în condiții de piață previzibile și stabile; ▪ Creșterea ponderii surselor de energie regenerabilă și a combustibililor cu conținut scăzut de carbon în sectorul transporturilor (autovehicule electrice), inclusiv combustibili alternativi.

◆ **Obiectivul 8: Muncă decentă și creștere economică**

Promovarea unei creșteri economice susținute, deschisă tuturor și durabilă, a ocupării depline și productive a forței de muncă și asigurarea de locuri de muncă decente pentru toți

Strategia urmărește susținerea creșterii economice pe locuitor și promovarea sectoarelor productive și diversificarea produselor cu valoare adăugată, crearea locurilor de muncă decente, antreprenoriatul, creșterea întreprinderilor micro, mici și mijlocii, modernizarea tehnologică și inovarea, asigurarea muncii decente pentru toți cetățenii, inclusiv pentru tineri și persoanele cu dizabilități, renumerarea egală pentru munca de valoare egală, accesul la finanțare. Se susține un turism durabil care creează locuri de muncă și promovează diversitatea culturală, produsele locale și respectul pentru tradiții și mediul în care trăim.

Orizont 2020: ▪ Sprijinirea activității întreprinderilor mici și mijlocii, a antreprenoriatului în rândul tinerilor prin încurajarea și susținerea financiară a start-

up-urilor; ▪ Inițierea unor programe de formare profesională de bază cu finanțare UE în corelare cu cerințele pieței muncii, cu accent pe segmentele tinere sau social vulnerabile ale populației; ▪ Încurajarea încheierii de contracte de muncă cu orar flexibil și / sau tele-muncă / teleworking (munca de la distanță); asigurarea de facilități și servicii de sprijin pentru îngrijirea copiilor și a membrilor de familie aflați în întreținere.

Ținte 2030: ▪ Păstrarea în continuare a unui ritm al creșterii PIB superior față de media UE pentru a susține efortul de reducere a decalajelor în comparație cu țările europene avansate, paralel cu aplicarea principiilor dezvoltării durabile și îmbunătățirea constantă a nivelului de trai al populației; ▪ Promovarea unor politici orientate spre dezvoltare care susțin activitățile productive, crearea locurilor de muncă decente, antreprenorialul prin start-up, creativitatea și inovația, și care încurajează formalizarea și creșterea întreprinderilor micro, mici și mijlocii, inclusiv prin acces la servicii financiare.

◆ **Obiectivul 9: Industrie, inovație și infrastructură**

Construirea unor infrastructuri reziliente, promovarea industrializării durabile și încurajarea inovației

Strategia propune dezvoltarea infrastructurii calitative, fiabile, sigure și durabile, pentru a sprijini dezvoltarea economică și bunăstarea pentru toți, integrarea întreprinderilor mici și mijlocii în lanțuri valorice și pe piețe externe, modernizarea infrastructurii și reabilitarea durabilă a industriilor pentru utilizarea eficientă a resurselor, prin adoptarea tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice, întărirea cercetării științifice și colaborarea cu mediul privat, modernizarea capacităților tehnologice ale sectoarelor industriale, încurajarea inovațiilor și creșterea semnificativă a numărului de angajați în cercetare și dezvoltare.

Orizont 2020: ▪ Îmbunătățirea conectivității între localități și regiuni prin sporirea ponderii drumurilor județene și comunale modernizate la 61% în 2020 (în comparație cu 39,4% în 2016); ▪ Creșterea bugetului alocat cercetării cu aproximativ 30% anual, cu asigurarea unei distribuții bugetare echilibrate, destinate susținerii atât a cercetării aplicative și inovării, a cercetării fundamentale și de frontieră, cu accent pe domeniile de specializare inteligentă / cu potențial de creștere.

Ținte 2030: ▪ Reabilitarea industriilor pentru a deveni durabile, cu eficiență sporită în utilizarea resurselor și adoptare sporită a tehnologiilor și proceselor industriale curate și ecologice, toate țările luând măsuri în conformitate cu

capacitățile respective ale acestora; ▪ Stimularea cu precădere a economiei digitale și investițiilor industriale care se situează în zona mai profitabilă a lanțului valoric, care fructifică și rezultatele eforturilor naționale de cercetare-dezvoltare-inovare și care se adresează unor piețe stabile și în creștere.

◆ **Obiectivul 10: Inegalități reduse**

Reducerea inegalităților în interiorul țărilor și între țări.

Strategia propune reducerea decalajelor, eliminarea discriminărilor de orice fel și politici de realizare progresivă a unei egalități sporite, în special fiscale, salariale, educaționale și de protecție socială.

Coeficientul GINI este indicatorul care măsoară gradul de inegalitate a veniturilor disponibile ale unei populații – când 0% reprezintă egalitate deplină și când 100% reprezintă inegalitate absolută. Conform Eurostat, în anul 2008, acest coeficient a fost de 35,9% pentru România, comparativ cu 31,0% media UE, iar în 2016 a fost de 34,7%, comparativ cu 30,8%.

În ceea ce privește inegalitățile între rural și urban, conform INS, 46,2% din cetățenii României trăiau în mediu rural în 2015. Potrivit Eurostat, media UE era de 28%. Pentru decalajul socio-economic dintre mediul urban și rural, indicatorul reprezentativ este „riscul sărăciei sau a excluziunii sociale”. Eurostat subliniază faptul că, în 2016, în România, în mediul urban, rata riscului de sărăcie era de 24,3%, în timp ce în mediul rural era la 51,7 %. Media UE era de 23,6 % în mediul urban și 25,5 % în mediul rural.

◆ **Obiectivul 11: Orașe și comunități durabile**

Dezvoltarea orașelor și a așezărilor umane pentru ca ele să fie deschise tuturor, sigure, reziliente și durabile

Strategia vizează asigurarea condițiilor pentru o viață demnă a cetățenilor din comunitățile urbane și rurale prin accesul la locuințe și servicii de bază adecvate, sigure și la prețuri accesibile; accesul la transport public eficient, la prețuri echitabile și accesibile pentru toți; promovarea conceptului de smart-city; consolidarea eforturilor de protecție și salvagardare a patrimoniului cultural; reducerea impactului negativ asupra mediului în orașe, inclusiv prin acordarea unei atenții deosebite calității aerului și mediului în general.

Orizont 2020: ▪ Creșterea procentajului de proprietăți cadastrate și înregistrate în toate localitățile la 80% pentru construcții și finalizarea înregistrării

terenurilor agricole ce fac obiectul subvențiilor acordate de Agenția de Plăți și Intervenție pentru Agricultură, ca element de bază al planificării spațiale și amenajării teritoriului; ▪ Implementarea programelor existente și adoptarea de măsuri suplimentare pentru avertizarea timpurie, intervențiile de urgență și acțiunile ulterioare de reabilitare prin precizarea responsabilității tuturor factorilor cu atribuții în domeniu în caz de calamități naturale (seisme, inundații, alunecări de teren) sau accidente (deversări sau emisii nocive, incendii extinse etc.).

Ținte 2030: ▪ Reducerea semnificativă a pierderilor economice provocate de inundații și alunecările de teren, îmbunătățirea răspunsului colectiv și întărirea capacității de adaptare și revenire la nivel funcțional în cel mai scurt timp după producerea evenimentului, reducerea impactului inundațiilor sau a poluărilor generate de inundații și ale alunecărilor de teren asupra ecosistemelor, inclusiv prin îmbunătățirea constantă a cadrului legislativ; ▪ Elaborarea și punerea în aplicare a unui program general de planificare spațială și amenajare a teritoriului în corelare cu strategiile sectoriale la nivel național prin aplicarea conceptului de dezvoltare spațială policentrică și echilibrată, care să susțină coeziunea teritorială; ▪ Educarea și responsabilizarea populației pentru situații de risc seismic.

◆ **Obiectivul 12: Consum și producție responsabile**

Asigurarea unor modele de consum și producție durabile

Strategia propune trecerea etapizată la un nou model de dezvoltare prin introducerea unor elemente ale economiei circulare, creșterea productivității resurselor, reducerea risipei de alimente și a deșeurilor, prin: diminuarea generării, de consumuri la toate nivelurile sale; reciclare și reutilizare; încurajarea companiilor să adopte practici durabile și să integreze informațiile privind durabilitatea activităților lor în ciclul de raportare; promovarea practicilor durabile de achiziții publice; conștientizarea cetățenilor asupra a ce înseamnă un stil de viață în armonie cu natura.

Orizont 2020: ▪ Tranziția de la modelul economic actual bazat pe producție și consum la economia circulară prin schimbarea mentalității prin educație, schimbarea comportamentului consumatorilor și prin dezvoltarea de mecanisme financiare pentru susținerea perioadei de tranziție; ▪ Finalizarea cadrului legislativ privind promovarea achizițiilor publice verzi; ▪ Introducerea unui cod al sustenabilității care permite o raportare complexă a atitudinii companiilor privind aplicarea principiilor dezvoltării durabile.

Ținte 2030: ▪ Înjumătățirea pe cap de locuitor a risipei de alimente la nivel de vânzare cu amănuntul și de consum și reducerea pierderilor de alimente de-a lungul lanțurilor de producție și de aprovizionare, inclusiv a pierderilor post-recoltare; ▪ Reciclarea în proporție de 55% a deșeurilor municipale până în 2025 și 60% până în 2030; ▪ Reciclarea în proporție de 65% a deșeurilor de ambalaje până în 2025 (materiale plastice 50%; lemn 25%; metale feroase 70%, aluminiu 50%, sticlă 70%, hârtie și carton 75%) și 70% până în 2030 (materiale plastice 55%; lemn 30%; metale feroase 80%, aluminiu 60%, sticlă 75%, hârtie și carton 85%); ▪ Colectarea separată a deșeurilor menajere periculoase până în 2022, a deșeurilor biologice până în 2023 și materialele textile până în 2025.

◆ **Obiectivul 13: Acțiune în domeniul schimbărilor climatice**

Luarea unor măsuri urgente de combatere a schimbărilor climatice și a impactului lor

Strategia vizează consolidarea capacității de adaptare și reziliență a României pentru a combate pericolele legate de schimbările climatice și dezastrelor naturale prin integrarea măsurilor de diminuare și de adaptare la acestea atât în strategiile, cât și în politicile naționale și în planificarea și creșterea nivelului de educație și conștientizare.

◆ **Obiectivul 14: Viață acvatică**

Conservarea și utilizarea durabilă a oceanelor, mărilor și a resurselor marine pentru o dezvoltare durabilă

Strategia își propune prevenirea și reducerea poluării marine, gestionarea și protecția durabilă a ecosistemelor marine, conservarea zonelor costiere și asigurarea unui pescuit durabil.

◆ **Obiectivul 15: Viața terestră**

Protejarea, restaurarea și promovarea utilizării durabile a ecosistemelor terestre, gestionarea durabilă a pădurilor, combaterea deșertificării, stoparea și repararea degradării solului și stoparea pierderilor de biodiversitate

Strategia are în vedere conservarea și utilizarea durabilă a ecosistemelor terestre, managementul durabil al pădurilor, combaterea deșertificării, restaurarea terenurilor și solurilor degradate, inclusiv a terenurilor afectate de deșertificare, secetă și inundații, dezvoltarea infrastructurii verzi, conservarea și protejarea zonelor umede, asigurarea conservării ecosistemelor montane, susținerea cercetării în domeniu, gestionarea durabilă a pădurilor, eliminarea defrișărilor abuzive și a tăierilor rase, tranziția către o economie circulară.

◆ **Obiectivul 16: Pace, justiție și instituții eficiente**

Promovarea unor societăți pașnice și incluzive pentru o dezvoltare durabilă, a accesului la justiție pentru toți și crearea unor instituții eficiente, responsabile și incluzive la toate nivelurile

Strategia are în vedere dezvoltarea capitalului social, promovarea toleranței, eradicarea violenței asupra copiilor și reducerea semnificativă a tuturor formelor de violență, diminuarea corupției, dezvoltarea instituțiilor eficiente și transparente la toate nivelurile, asigurarea procesului decizional receptiv, inclusiv participarea și reprezentarea cetățenilor la toate nivelurile și asigurarea accesului public la informații și protejarea libertăților fundamentale.

◆ **Obiectivul 17: Parteneriate pentru realizarea obiectivelor**

Consolidarea mijloacelor de implementare și revitalizarea parteneriatului global pentru dezvoltare durabilă

În vederea sprijinirii acestui obiectiv, prin strategie, România înțelege să-și susțină angajamentele internaționale, aderarea la Zona Euro, la spațiul Schengen și la Organizația pentru Dezvoltare și Cooperare Economică și să joace un rol proactiv pe plan european și internațional.

7.2 Obiectivele Strategiei de Dezvoltare Durabilă a comunei Rona de Sus

7.2.1 Obiective generale

Principalele obiective ale strategiei de dezvoltare locală a comunei Rona de Sus sunt:

- Reabilitarea și modernizarea școlilor și grădinițelor conform standardelor europene;
- Creșterea ratei de ocupare și combaterea excluderii și dezechilibrelor sociale prin creerea de noi oportunități investiționale;
- Reabilitarea și modernizarea drumurilor de interes local prevăzute cu șanturi cu rigole din beton, piste de biciclete și alei pietonale;
- Reabilitarea și modernizarea sistemului de sănătate și protecție socială în comună;
- Asigurarea accesului al populației și al consumatorilor economici la infrastructură (apa, canal, cai de transport, telefonie);
- Diversificarea de servicii oferite către cetățenii comunei, prin mărirea numărului societăților comerciale;

7.2.2 Obiective specifice

Viața economică a comunei Rona de Sus, trebuie revigorată și dezvoltată în toate domeniile sale, inclusiv în infrastructură, sănătate, asistență socială, agricultură, zootehnie, industrie și comerț. Consiliul local va trebui să investească pentru revitalizarea vieții economice a comunei, trebuie să fie prioritatea numărul unu, deoarece produce cele mai mari efecte benefice.

Infrastructura necesită îmbunătățiri continuu, de aceea investițiile trebuie făcute după anumite criterii economice astfel încât să producă beneficii:

- Siguranța și securitatea locuitorilor comunei împotriva calamităților;
- Raportul valoarea investiției/ efecte economico-financiare produse și raportul valoare investiție/ numărul beneficiarilor.

Un punct important pentru creșterea atractivității comunei constituie facilități culturale și de agrement pe care ar putea să le ofere comuna Rona de Sus, astfel încât confortul social al locuitorilor să fie îmbunătățit. Complementar acest lucru va crește și atractivitatea turistică a comunei.

7.3 Etapele metodologice principale ale elaborării strategiei:

Metodologia de realizare a strategiei cuprinde 3 faze:

1.Fundamentarea necesitatii de elaborare a strategiei care necesita abordarea a 2 categorii de aspecte:

- ➔ premisele elaborarii strategiei;
- ➔ modalitati de fundamentare;

2.Elaborarea strategiei de dezvoltare locala:

a)Formularea misiunii comunității locale. Misiunea se referă la scopul pentru care a fost înființatăși funcționează organizația respectivă, precum și la concepția, filosofia managementului, referitoare la modul de realizare a activităților. Specificul misiunii este faptul că reprezintă o enunțare de elemente necuantificabile. Misiunea trebuie sa cuprinda:

- ➔ ce anume face comunitatea locală prin intermediul autorităților locale (exprimarea sintetică);
- ➔ care sunt deținătorii de interese și cum sunt luați în considerare (stakeholderi);
- ➔ care sunt valorile comunității locale.

b) Precizarea obiectivelor strategiei. Obiectivele strategice se stabilesc pe orizonturi mari de timp (3-5 ani) si se referă fie la ansamblul comunității, fie la componentele majore ale acesteia.

Pentru a fi de calitate, obiectivele strategice trebuie să îndeplinească următoarele cerințe de raționalitate:

- ➔ să fie realiste (în concordanța cu potențialul comunității respective);
- ➔ să fie stimulatoare (să incite la autodepășire);
- ➔ să fie mobilizatoare (să prezinte importanța pentru stakeholderi);
- ➔ să fie comprehensibile (reale).

c) Stabilirea opțiunilor strategice și modalitățile de realizare a obiectivelor. Opțiunile strategice se stabilesc în funcție de tipul de strategie adoptat.

d) Dimensionarea resurselor necesare. În strategie se stabilesc 4 categorii de resurse:

- ➔ informaționale;
- ➔ umane;
- ➔ financiare;
- ➔ materiale.

e) Stabilirea termenelor. Termene = limita fixată în timp printr-o dispoziție sau învoială ce reprezintă diferite momente intermediare sau finale, pentru realizarea obiectivelor și operaționalizarea opțiunilor strategice.

f) Articularea tuturor componentelor strategiei într-o strategie globală.

g) Realizarea strategiilor parțiale. Strategiile parțiale pot fi delimitate fie structural (pe compartimente), fie din punct de vedere procesual (pe funcțiuni și activități). De obicei, strategiile parțiale se delimitează procesual pe funcțiuni, ducând la existența mai multor strategii parțiale în funcție de specificul comunității locale:

- Strategia de mediu;
- Strategia de dezvoltare economică;
- Strategia de dezvoltare a infrastructurii;
- Strategia de cooperare teritorială;
- Strategia de resurse umane).

h) Realizarea politicii globale și a politicilor parțiale. Politica se deosebește de strategie prin:

- orizontul de timp (mai mic pentru politica 0,5-2 ani și mai mare în cazul strategiei 3-5 ani);
- grad de detaliere (mai mare pentru politica și mai mic pentru strategie).

3. Implementarea și evaluarea unei strategii de dezvoltare locală

Pregătirea implementării are în vedere următoarele aspecte:

- Pregătirea climatului din cadrul comunității în vederea diminuării rezistenței la schimbare din partea societății civile și creșterii receptivității acestora față de elementele inovatoare propuse prin strategie;
- Asigurarea resurselor informaționale, umane, financiare și materiale necesare punerii în aplicare a strategiei;
- Realizarea unui program cadru de implementare;
- Reproiectarea sistemului de management conform cerințelor realizării obiectivelor;
- Operaționalizarea schimbărilor strategice previzionate;

- Controlul și evaluarea strategiei. Prin evaluare se compară obiectivele previzionate cu realizările obținute, acestea fiind măsurate într-o etapă intermediară de control.

Strategiile pe termen lung trebuie evaluate cu atenție mai ales cu privire la viitoarele rezultate. Trebuie luat în vedere și faptul că rezultatul real nu poate fi prevăzut deoarece situațiile neprevăzute pot și ele să exercite o influență importantă asupra lor.

Principiile strategiei de dezvoltare durabilă:

- ◆ **Durabilitate** - condiții mai bune de trai pentru populația defavorizată precum și un minim de condiții necesare pentru un trai decent, sănătatea și bunăstarea tuturor;
- ◆ **Competitivitate** - permite dezvoltarea economiei proprii în context regional, național și chiar internațional, promovarea unui sector privat productiv și competitiv;
- ◆ **Sprijin financiar**- facilitarea accesului la o varietate de surse financiare pentru a satisface nevoile de investiții și dezvoltare;
- ◆ **O bună administrare** - reacția eficientă și efectivă la problemele comunității prin responsabilizarea autorităților locale și parteneriatul cu societatea civilă.
- ◆

7.4 Implementarea obiectivelor Strategiei de Dezvoltare Durabilă

Implementarea obiectivelor pentru dezvoltarea durabilă și a țintelor concrete ale Strategiei de Dezvoltare Durabilă de către conducerea Primăriei va contribui, de fapt, la implementarea Agendei 2030 pentru Dezvoltare Durabilă. De menționat, că dezvoltarea durabilă poate fi asigurată doar prin implicarea tuturor cetățenilor.

În prezent Guvernul lucrează la un plan de acțiune pentru dezvoltare durabilă. Departamentul pentru Dezvoltare Durabilă din cadrul Secretariatului General al Guvernului, în sprijinul fundamentării și elaborării strategiilor de dezvoltare locală, efectuează demersuri privind:

- promovarea și informarea la nivelul Administrației Publice Locale a Strategiei Naționale pentru dezvoltarea durabilă a României 2030 (SNDDR 2030);
- promovarea obiectivelor de dezvoltare durabilă (ODD);

- ✦ fundamentarea cadrului de lucru al Planului de acțiune pentru implementarea SNDDR 2030 la nivel local, prin armonizarea obiectivelor de dezvoltare locală cu cele de dezvoltare durabilă la nivel național și adaptarea contextului local la ODD-uri;
- ✦ construcția unui ghid pentru autoritățile publice locale pentru elaborarea Strategiilor de Dezvoltare Locală 2021-2027 în acord cu SNDDR 2030.

Capitolul 8.ALOCAREA FINANCIARĂ

Oricât de interesantă și de inovatoare este realizarea unui proiect, un manager este interesat, în cele din urmă, de aspectele financiare ale proiectului în care se implică. Din acest motiv, trebuie acordată toată atenția documentelor referitoare la aspectele financiare ale proiectului prezentate prin intermediul studiului de fezabilitate și proiectului tehnic (evoluția estimată a veniturilor și cheltuielilor pentru următoarea perioadă de timp - de regulă următorii câțiva ani, indicatori de rentabilitate etc.).

Un element cheie al oricărui proiect îl reprezintă modul de satisfacere al nevoilor comunității locale.

Volumul cheltuielilor trebuie previzionat cu atenție și monitorizat pe tot parcursul derulării proiectului.

Cheltuielile pe care urmează să se efectueze în vederea realizării proiectului nu vor avea o structură omogenă și, din acest motiv, trebuie să se facă distincția între diferitele destinații ale resurselor de care dispune primăria.

O primă distincție importantă este cea dintre cheltuielile inițiale – care vor fi efectuate pentru a pune în mișcare noul proiect – și cele aferente realizării efective a proiectului. Primele trebuie efectuate de regulă o singură dată, în perioada inițială. Cea de-a doua categorie de cheltuieli va avea un nivel mai stabil în timp, dar este și mai îndepărtată în timp față de momentul întocmirii studiului de fezabilitate și/sau proiectului tehnic.

Este foarte important să existe un grafic al celor două categorii de cheltuieli și să se determine cu precizie momentul în care proiectul să se realizeze. În cazul în care acest moment este mai îndepărtat în realitate decât s-a presupus inițial, s-ar putea ca rentabilitatea proiectului să nu mai fie cea scontată. Atunci când se previzionează cheltuielile cu activitatea curentă, va trebui să se determine și mărimea resurselor necesare.

Un volum prea mare va ține resurse immobilizate în mod inutil, în timp ce un volum prea redus creează riscul unor întreruperi forțate ale realizării proiectului. Va trebui să se poată justifica nivelul pentru care s-a optat.

Datele referitoare la veniturile și cheltuielile previzionate vor da o imagine asupra rentabilității proiectului. În aprecierea acestei rentabilități este bine să se evalueze cum vor arăta rezultatele în cazul în care apar evenimente neprevăzute.

De aceea s-a stabilit ca planificarea strategică din punct de vedere financiar este greu de realizat datorită schimbărilor legislației. Din aceeași cauză, bugetul local pe următorii 6 ani nu se poate exprima exact.

Repartizarea veniturilor arată gradul mare de dependență față de bugetul de stat și necesitatea alocării unor sume care să permită macar asigurarea unui buget minim de funcționare.

Capitolul 9. PARTENERIATUL ÎN CADRUL STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ

9.1. Parteneriatul comunei Rona de Sus în cadrul Grupului de Acțiune

Grupurile de Acțiune Locală (GAL-urile) sunt entități ce reprezintă parteneriate public – private, constituite din reprezentanți ai sectorului public, privat și civil, care sunt desemnați dintr-un teritoriu rural omogen, care îndeplinesc o serie de cerințe privind componența, teritoriul acoperit și care vor implementa o strategie integrată pentru dezvoltarea teritoriului.

Prin crearea acestor Grupuri de Acțiune Locală se dorește să se ajute la dezvoltarea durabilă a comunităților locale și:

- a) să sprijine construcția instituțională la nivel local;
- b) să asigure resursele umane, financiare și tehnice pentru susținerea activității Grupurilor de Acțiune Locală;
- c) să instruiască personalul Grupurilor de Acțiune Locală în vederea elaborării și implementării strategiilor de dezvoltare locală;
- d) Animarea teritoriului.

La nivel de județul Maramureș, comuna Rona de Sus face parte din GAL. În cadrul județului avem următoarele GAL-uri monitorizate:

- Asociația Grupul de Acțiune Locală Lider Cluj;
- GAL Napoca Porolissum;
- GAL Valea Somesului;

- Asociația GAL Campia Transilvaniei;
- GAL LIDER Bistrita Nasaud;
- Asociația Parteneriat GAL „Tinutul Haiducilor”;
- Asociația GAL Mara-Gutai;
- Asociația GAL Someș Transilvan;
- GAL Valea Izei – Moisei;
- Asociația Microregională Mara Natur;
- Gal Maramures Vest 2020;
- Asociația „Grupul de Acțiune Locală Progres Transilvan”;
- Asociația GAL Poarta Apusenilor;
- Parteneriat Samus Porolissum;
- GAL Valea Crasnei și Barcaului;

Capitolul 10. METODE DE IMPLEMENTAREA STRATEGIEI DE DEZVOLTARE LOCALĂ ÎN PERIOADA 2021-2027

Strategia de Dezvoltare Locală a Comunei Rona de Sus 2021-2027 se va implementa de către autoritățile locale în urma aprobării documentului de către Consiliul Local Rona de Sus.

Implementarea efectivă a strategiei este condiționată de capacitatea administrației locale de a asigura fondurile locale și de capacitatea acesteia de atragere a fondurilor europene necesare pentru susținerea proiectelor propuse.

Acțiunile și proiectele propuse în Planul Local de Dezvoltare țin cont de nevoile de dezvoltare ale comunității și respectă documentele cadru de referință de la nivelul regiunii de dezvoltare Nord-Vest.

Etapele cheie ale implementării Strategiei de Dezvoltare Locală a Comunei Rona de Sus sunt:

- Adoptarea strategiei de dezvoltare prin hotărâre a Consiliului Local;
- Implementarea acțiunilor propuse în Planul Local de Dezvoltare;
- Monitorizarea strategiei de către grupul de lucru desemnat;
- Evaluarea implementării strategiei prin analiza indicatorilor propuși.

Adaptarea Strategiei de Dezvoltare prin hotărâre a Consiliului Local reprezintă etapa de însușire a documentului de referință ce va sta la baza dezvoltării socio-economice a comunei Rona de Sus în perioada 2021-2027. Documentul este dezbătut în ședința de Consiliul Local și se adoptă de către membrii acestuia.

Implementarea acțiunilor propuse în Planul Local de Dezvoltare presupune realizarea proiectelor prevăzute în strategia în funcție de resursele financiare existente, finanțările disponibile, prioritatea de dezvoltare a unui domeniu de interes. Aceasta etapă presupune lucrul în echipă și desemnarea unui grup de lucru care să urmărească îndeplinirea acțiunilor propuse a fi realizate în perioada 2021-2027.

Pentru eficientizarea procedurii se va elabora un plan anual de implementare în care se menționează care sunt proiectele ce urmează a fi implementate în anul respectiv, bugetul necesar, sursa de finanțare și responsabilii cu derularea acțiunii. Evaluarea implementării strategiei constă în analiza indicatorilor de realizare propuși în documentul de referință. Se recomandă ca evaluarea să fie realizată anual, prin întocmirea unui raport de evaluare în care se menționează concret care au fost indicatorii obținuți pentru anul respectiv aferenți unei acțiuni.

Bibliografie

- <http://primariaronadesus.ro/>
- <https://pdfcoffee.com/valorificarea-potentialului-turistic-pdf-free.html>
- <https://pdfslide.tips/documents/analiza-potentialului-turistic-in-zona-maramuresului.html>
- <https://biblioteca.regielive.ro/proiecte/turism/valorificarea-potentialului-turistic-al-judetului-maramures-89812.html>
- <http://www.gazetademaramures.ro/darul-regelui-ludovic-cel-mare-2412>
- https://ro.wikipedia.org/wiki/Comuna_Rona_de_Sus,_Maramure%C8%99
- http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Comuna_Rona_de_Sus
- <http://gulevich.net/statiy.files/a/a7.files/IstoriaMaramuresului.pdf>
- https://www.madr.ro/docs/dezvoltare-rurala/Axa_LEADER/2014-2020/2018/Lista-repartizare-GAL-uri-fiecare-structura-teritoriala-AMPNDR.pdf

